เจ้าหลวงลำพูน

โดย

วรเทวี (ณ ลำพูน) ชลวณิช

เจ้าหลวงลำพูน

เขียนโดย : วรเทวี (ณ ลำพูน) ชลวณิช

ISBN : 978-616-207-011-2

พิมพ์ครั้งที่ 1 : กุมภาพันธ์ 2553

จำนวน 2,000 เล่ม

จัดพิมพ์โดย : วรเทวี (ณ ลำพูน) ชลวณิช

แยกสีและพิมพ์ที่

สายธุรกิจโรงพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

65/16 ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

โทรศัพท์ 0-2422-9000, 0-2882-1010

โทรสาร 0-2433-2742, 0-2434-1385

E-mail : aprint@amarin.co.th

Homepage : http://www.amarin.com

เจ้าหลวงลำพูน

โดย

วรเทวี (ณ ลำพูน) ชลวณิช

คำนำ

ดิฉันเขียนหนังสือเล่มนี้ ด้วยความตั้งใจที่จะเชิดชูเกียรติคุณของเจ้าหลวงลำพูน ผู้ทำคุณประโยชน์นานาประการให้แก่จังหวัดลำพูน เริ่มด้วยความรักในแผ่นดินบ้านเกิดของตน ท่านจึงยอมเหนื่อยยาก ลำบากกายและใจ ทุ่มเทสติปัญญา ความสามารถทุกวิถีทาง ในการกอบกู้เอกราชให้แก่แผ่นดินล้านนาจนเป็นผลสำเร็จ แล้วจึงหักล้างถางพง ก่อร่างสร้างเมืองลำพูน ทำศึกสงครามปกป้องรักษาเมือง ยามสงบก็ทำนุบำรุงบ้านเมือง ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ดูแลทุกข์สุขของประชาชน เจ้าหลวงลำพูนทุกพระองค์ได้นำความเจริญด้านต่าง ๆ มาสู่จังหวัดลำพูนมากมายเหลือคณานับ จึงสมควรที่จะรวบรวมและเผยแพร่ผลงานและคุณงามความดีของท่าน ให้เป็นที่รับรู้ของบุคคลทั่วไป มิใช่รู้กันเฉพาะภายในกลุ่มทายาทเท่านั้น

ถึงแม้ว่าข้อมูลที่เกี่ยวกับผลงานของเจ้าหลวงลำพูนแต่ละองค์นั้นหาได้ยากยิ่ง เพราะไม่เคยมีการรวบรวมบันทึกไว้ แต่ดิฉันก็ตั้งใจและพยายามอย่างมาก ในการรวบรวมข้อมูลและรูปภาพ ทั้งจากบุคคล เอกสาร และสถานที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ให้มากที่สุด อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สืบสกุลจากเจ้าหลวงลำพูนแต่ละองค์ และแก่ผู้ที่สนใจในประวัติศาสตร์ของเมืองลำพูน อีกทั้งเป็นพื้นฐานต่อการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมต่อไปในอนาคต

หนังสือเล่มนี้แบ่งเป็น 3 บท ดังนี้

บทแรก เป็นเรื่องเล่าถึงนครหริภุญไชย เริ่มจากยุคจามเทวีวงศ์ ผ่านความผันผวนไปตามกาลเวลา ทั้งความเจริญรุ่งเรือง ทั้งความเสื่อมถอย จนถึงยุคของราชวงศ์ทิพจักร ที่ปกครองนครลำพูนไชยก่อนเปลี่ยนเป็นจังหวัดลำพูน

บทที่สอง เป็นเรื่องเล่าถึงชีวประวัติและผลงานของเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยหรือเจ้าหลวงลำพูน ตามด้วยรายชื่อของโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าหลวงลำพูนแต่ละองค์

บทที่สาม เป็นเรื่องราวของความประทับใจของเด็กหญิงในวัยรุ่นคนหนึ่ง ที่มีต่อโอรสและธิดาแต่ละองค์ของเจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเป็นตัวตนที่แท้จริง ในบางส่วนบางมุมของโอรสและธิดาองค์นั้น ๆ ที่หลายคนไม่เคยรู้มาก่อน หรือที่หลายคนมองข้ามไป

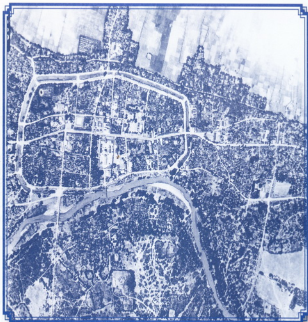
ขอขอบคุณ ญาติ พี่น้อง ผู้เป็นลูก หลาน เหลน โหลน ฯลฯ ของเจ้าหลวงลำพูนทุกพระองค์ ที่ให้รูปภาพและข้อมูลมาลงในหนังสือนี้ ขอขอบคุณท่านเจ้าอาวาสของวัดต่าง ๆ หลายแห่งในจังหวัดลำพูนที่กรุณาให้ข้อมูลเพิ่มเติมและอนุญาตให้ดิฉันถ่ายภาพภายในวัด และขอขอบคุณ คุณศุภวัฒก์ ชลวณิช ที่ช่วยจัดเรียงข้อมูลต้นฉบับ ตรวจทานข้อมูลและรูปเล่มจนหนังสือเสร็จเรียบร้อย

วรเทวี (ณ ลำพูน) ชลวณิช

ตุลาคม 2552

สารบัญ

ภาพถ่ายทางอากาศ รูปตัวเมืองลำพูน

จากจามเทวีวงศ์..........

สู่..........ราชวงศ์ทิพจักร

อนุสาวรีย์พระนางจามเทวี ปฐมกษัตริย์ของนครหริภุญไชย

จากจามเทวีวงศ์....สู่....ราชวงศ์ทิพจักร

* * * * * * * * * *

นครหริภุญไชย หรือจังหวัดลำพูนในปัจจุบัน เริ่มต้นในปี พ.ศ. 1204 มีปฐมกษัตรีย์พระนามว่า พระนางจามเทวี หลังจากพระนางจามเทวีสิ้นพระชนม์แล้ว โอรส นัดดาของพระนางจามเทวีก็ปกครองนครหริภุญไชยต่อมา จากราชวงศ์จามเทวีที่ได้ปกครองนครหริภุญไชยสืบต่อมาแล้ว ยังมีราชวงศ์อื่นปกครองนครหริภุญไชยสืบต่อไปอีก กษัตริย์ที่ปกครองนครหริภุญไชยทุกพระองค์ ล้วนแต่นำความเจริญมาสู่ดินแดนแห่งนี้มากมาย ทำให้อาณาเขตของนครหริภุญไชยขยายตัวกว้างขวางออกไป เกิดเมืองบริวารน้อยใหญ่อยู่โดยรอบ ผู้คนอพยพเข้ามาตั้งรกรากในบริเวณนี้อยู่เรื่อย ๆ จนกลายเป็นอาณาจักรใหญ่ในดินแดนบริเวณนี้ เรียกกันว่าอาณาจักรหริภุญไชย ที่มีนครหริภุญไชยเป็นศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรือง ศูนย์กลางธุรกิจการค้า ศูนย์กลางพระพุทธศาสนา ศูนย์กลางศิลปะ วัฒนธรรม และเป็นศูนย์กลางความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณธัญญาหาร ประชาชนทุกหมู่เหล่าอยู่กันอย่างมีความสุข ยึดมั่นในขนบธรรมเนียม ประเพณี และพุทธศาสนา อาณาจักรหริภุญไชยมีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นอิสระเป็นระยะเวลานานกว่า 600 ปี มีกษัตริย์ปกครองนครหริภุญไชยมากถึง 50 พระองค์ จึงได้เสียเมืองให้แก่พญามังรายในปี พ.ศ. 1835 ตรงกับรัชสมัยของพญายีบาเป็นกษัตริย์ปกครองนครหริภุญไชย

พญามังราย หรือพ่อขุนเม็งราย หรือพระเจ้ามังรายมหาราช เป็นกษัตริย์ปกครองเมืองหิรัญนครเงินยางหรือนครเชียงแสน ต่อมาก็ได้สร้างนครเชียงรายขึ้นมา และได้ทำสงครามขยายอาณาเขตกับหัวเมืองต่าง ๆ ได้รับชัยชนะตลอดมา เล่ากันมาว่า การที่พระองค์ทำสงครามขยายดินแดนนั้นก็เพราะต้องการรวบรวมผู้คน อาวุธ และเสบียงอาหารไว้ต่อต้านการรุกรานจากกองทัพของกษัตริย์มองโกลที่มีพระนามว่า จักรพรรดิกุบไลข่าน และขณะเดียวกันก็มองหาทำเลสร้างเมืองใหม่ด้วย เมื่อพญามังราย

ตีนครหริภุญไชยได้ ก็รวมอาณาจักรของพระองค์กับอาณาจักรหริภุญไชยเข้าด้วยกัน เป็น "อาณาจักรล้านนา" และสร้างเวียงกุมกามเพื่อเป็นราชธานี แต่ปรากฏว่าเวียงกุมกามถูกน้ำจากแม่น้ำปิงท่วมเมืองทุกปี ทำความเสียหายให้กับวัดวาอาราม ไร่ นา สวน ทำความเดือดร้อนให้กับประชาชนอย่างมาก พญามังรายจึงย้ายราชธานีมาอีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำปิง สร้างเมืองขึ้นมาใหม่ ให้เป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนา ชื่อว่า เมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ หรือจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน ตั้งแต่นั้นมาความเจริญทุกด้านก็ย้ายมาอยู่ที่ราชธานีแห่งใหม่ นครหริภุญไชยถูกลดบทบาทลงมา เป็นเพียงเมืองบริวารของนครเชียงใหม่ ไม่มีกษัตริย์ปกครอง มีความสำคัญเพียงแค่เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น อาณาจักรล้านนามีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นอิสระมากว่า 260 ปี มีกษัตริย์ราชวงศ์เม็งรายปกครองสืบต่อ ๆ กันมาถึง 20 พระองค์ ก็เสียเมืองให้แก่พม่าในปี พ.ศ. 2101 ในสมัยที่พระเมกุฏิวิสุทธิวงศ์เป็นกษัตริย์ปกครองนครเชียงใหม่ และตรงกับสมัยที่พม่ามีกษัตริย์ชื่อ บุเรงนอง หรือที่คนไทยรู้จักกันในชื่อ ผู้ชนะสิบทิศ ซึ่งเป็นชื่อเรื่องของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่แต่งโดยยาขอบ หรือนายโชติ แพร่พันธ์

กษัตริย์พม่านามว่าบุเรงนองนั้น หลังจากได้ทำสงครามขยายอาณาจักร ได้รับชัยชนะเหนือเมืองต่าง ๆ ในดินแดนพม่า มอญ ยะไข่ ไทยใหญ่ ทั้งหมดแล้ว ได้ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ด้วยระยะทางที่ไกล ทำให้ขาดเสบียงอาหาร ทหารก็อิดโรยเหนื่อยล้าจากการเดินทางไกล อีกทั้งยังต้องผจญกับไข้ป่า สัตว์ป่า ทำให้ทหารล้มตายในระหว่างทางมิใช่น้อย บุเรงนองจึงเปลี่ยนแผนการทำศึกกับกรุงศรีอยุธยาใหม่ โดยเริ่มจากการตีเมืองเชียงใหม่ เชียงแสน พิษณุโลก เพื่อให้ทั้ง 3 เมืองเป็นฐานทัพรวบรวมผู้คน อาวุธ และเสบียงอาหารให้พร้อมก่อนที่จะเข้าโจมตีหรือทำศึกสงครามกับกรุงศรีอยุธยาต่อไป นอกจากนี้ดินแดนล้านนายังเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์

เหมาะกับการเพาะปลูก และมีศิลปวัฒนธรรมที่งดงาม เก่าแก่มาช้านาน เมื่อตีเมืองเชียงใหม่ได้แล้วก็กวาดต้อนผู้คนโดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ด้านช่างแขนงต่าง ๆ ละครหลวง และนางกำนัลที่มีฝีมือด้านศิลปงานบ้านงานเรือนในราชสำนัก ตลอดจนพระสงฆ์ คหบดี ช้าง ม้า โค กระบือ และทรัพย์สินอันมีค่ากลับไปยังพม่าเป็นจำนวนมาก

เมื่อนครเชียงใหม่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า นครหริภุญไชยก็เป็นเมืองขึ้นของพม่าด้วยเช่นกัน จนกระทั่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชประกาศอิสรภาพในปี พ.ศ. 2127 และขับไล่พม่าออกจากแผ่นดินไทยจนหมดสิ้น นครเชียงใหม่ นครหริภุญไชย ตลอดจนหัวเมืองน้อยใหญ่ในดินแดนล้านนาก็เป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา อย่างไรก็ดี เมื่อใดก็ตามที่พม่าเข้มแข็งขึ้น พม่าก็จะกลับมาตีเมืองเชียงใหม่และหัวเมืองล้านนาคืนให้ได้ พม่าเองไม่ต้องการเสียดินแดนล้านนา ด้วยเป็นอู่ข้าวอู่น้ำที่สำคัญ ไม่เฉพาะแต่ในยามสงครามเท่านั้น แม้ในยามสงบก็ยังให้ทหารมาเอาเสบียงอาหารไปเลี้ยงคนพม่าและคนมอญได้ ในทำนองเดียวกัน เมื่อกรุงศรีอยุธยาต้องการยกทัพไปตีพม่าก็ต้องตีเมืองเชียงใหม่ก่อน เพื่อใช้เป็นฐานที่มั่นสำหรับรวบรวมกำลังคน อาวุธ และเสบียงอาหารให้พร้อมก่อนทำสงครามกับพม่าต่อไป ดังนั้น พม่าหรือกรุงศรีอยุธยาฝ่ายใดเข้มแข็งฝ่ายนั้นก็เข้าตีเมืองเชียงใหม่ทุกครั้ง กล่าวได้ว่า เชียงใหม่ ลำพูนไชย ลำปาง รวมถึงเมืองบริวารต่าง ๆ จึงเป็นเสมือนรัฐกันชนระหว่างพม่ากับกรุงศรีอยุธยา จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2101 เป็นต้นมา บางช่วงเวลา เชียงใหม่ ลำพูนไชย ก็เป็นเมืองขึ้นของพม่า บางช่วงเวลา เชียงใหม่ ลำพูนไชย ก็เป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา บางช่วงเวลา เชียงใหม่ ลำพูนไชย ก็เป็นอิสระ มีเจ้าเมืองของตนเอง การศึกสงครามระหว่างพม่าและกรุงศรีอยุธยาทุกครั้งมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากนี้การเป็นเมืองขึ้นของพม่า ผู้คนก็ถูกข่มเหง ถูกปล้นสดมภ์ ถูกรังแก ถูกกลั่นแกล้งสารพัดวิธี บ้านเมืองถูกทำลาย วัดวาอารามถูกทำลาย พระพุทธรูปมีค่าและ

อนุสาวรีย์เจ้าพญาสุลวะฦๅไชย ปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์ทิพจักร

ทรัพย์สินคู่บ้านคู่เมืองถูกแย่งชิงเอาไป ผู้คนในล้านนาไม่มีความสงบสุข ไม่สามารถทำมาหากินได้ ไม่สามารถปฏิบัติศาสนากิจได้ ผู้คนรู้สึกเบื่อหน่าย ท้อแท้ นาน ๆ ไปก็เลยพากันทิ้งเมือง ไปอยู่ตามป่าเขาบ้าง ไปอยู่ที่เมืองอื่นที่มีกำลังกล้าแข็งบ้าง หลายเมืองกลายเป็นเมืองร้าง หลายเมืองมีผู้คนอาศัยไม่มากนัก หลายเมืองตั้งตัวเป็นอิสระ มีกษัตริย์หรือเจ้าเมืองของตนเอง หลายเมืองซ่องสุมผู้คน อาวุธไว้ต่อสู้กับพม่า บ้างก็สู้รบกันเอง เรียกได้ว่าอาณาจักรล้านนาอยู่ในช่วงระส่ำระสายและเสื่อมถอยเหตุการณ์เลวร้ายเช่นนี้ ดำเนินมาเป็นระยะเวลายาวนานถึง 200 กว่าปี ชาวล้านนาจึงได้รวมตัวกันมีผู้นำชื่อหนานทิพจักร หรือหนานทิพช้างต่อสู้กับพม่า จึงสามารถกู้เอกราชคืนมาจากพม่าได้

ในช่วงปลายของกรุงศรีอยุธยา เชียงใหม่ และอาณาจักรล้านนาเป็นเมืองขึ้นของพม่า เชียงใหม่และลำพูนมีเจ้าเมืองที่แต่งตั้งโดยกษัตริย์พม่าปกครอง ส่วนลำปางตั้งตัวเป็นอิสระ มีเจ้าเมืองของตนเอง ต่อมาเจ้าเมืองลำพูนไชยชื่อท้าวมหายศได้ยกกองทัพไปตีเมืองลำปางได้รับชัยชนะ จึงตั้งกองทัพอยู่ที่วัดลำปางหลวง ท้าวมหายศและเหล่าสมุนพม่าได้กดขี่ ข่มเหง ปล้นสดมภ์ ชาวเมืองลำปางได้รับความเดือดร้อนกันไปทั่ว ชาวเมืองลำปางจึงได้รวบรวมผู้คน รวมตัวกันต่อสู้กับท้าวมหายศและสมุนพม่าหลายครั้ง แต่ไม่ประสบความสำเร็จ มีแต่พ่ายแพ้และได้รับการกดขี่ข่มเหงจากพม่ามากยิ่งขึ้นชาวบ้านชาวเมือง พระภิกษุ เหล่าขุนนางผู้ใหญ่ จึงประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อหาบุคคลที่เหมาะสมมาเป็นผู้นำคนไปต่อสู้กับท้าวมหายศ ต่างเห็นพ้องต้องกันว่าหนานทิพจักร ชาวเมืองลำปาง อยู่บ้านปางยางคก เป็นผู้เหมาะสมที่สุด เพราะเป็นคนดี มีศีลธรรม เคยบวชเรียนในพระพุทธศาสนามาแล้วจึงเป็นผู้มีความรู้ทางหนังสือ ทั้งอักขระภาษาเมืองและภาษาบาลี อีกทั้งเป็นผู้ที่มีฝีไม้ลายมือด้านอาวุธปืนยาวและหน้าไม้อย่างยอดเยี่ยม จนเป็นที่เลื่องลือไปทั่ว นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการจับช้างป่าเป็นเลิศกว่าผู้ใดในดินแดนล้านนายุคสมัยนั้น จนคนทั่วไปให้สมญานามว่า "หนานทิพช้าง" หรือ "หนานติ๊บจ้าง"

หนานทิพจักร หรือหนานทิพช้าง เป็นคนเฉลียวฉลาด กล้าหาญ เข้มแข็ง และมีความเป็นผู้นำ ได้ตกลงที่จะเป็นผู้นำในการต่อสู้กับท้าวมหายศในครั้งต่อไป ท่านได้รวบรวมผู้คนเข้าต่อสู้กับท้าวมหายศและเหล่าสมุนพม่าที่วัดลำปางหลวง ท่านได้สังหารท้าวมหายศและขับไล่เหล่าสมุนทหารพม่าจนหนีไปจากเมืองลำปางจนหมดสิ้น ชาวเมืองลำปางจึงพร้อมใจกันสถาปนาท่านเป็นเจ้าผู้ครองนครลำปางในปี พ.ศ. 2275 มีพระนามว่า "เจ้าพญาสุละวฦๅไชย"

เจ้าพญาสุละวฦๅไชยเป็นปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์ทิพจักร ซึ่งเป็นราชวงศ์ที่ปกครองดินแดนล้านนาในสมัยที่เป็นเอกราช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2275 เป็นต้นมา ท่านมีมเหสีชื่อ แม่เจ้าปิมลา (หรือพิมลาในภาษาไทยภาคกลาง) มีโอรส 4 องค์ ธิดา 2 องค์ คือ เจ้าอ้าย, เจ้าชายแก้ว, เจ้านางคำ, เจ้าคำปา, เจ้าป้อเฮือน (หรือเจ้าพ่อเรือนในภาษาไทยภาคกลาง), เจ้านางกม ในช่วงที่ท่านปกครองนครลำปางนั้นพม่ามิได้ยกทัพมาตีนครลำปาง เพราะมีปัญหาภายในพม่าเอง แต่พม่ายังพยายามแสดงให้เห็นถึงความเป็นเจ้าของแผ่นดินล้านนา โดยการแสดงความยอมรับในการเป็นเจ้าเมืองนครลำปางและให้พระนามท่านว่า "เจ้าไชยสงคราม" ท่านปกครองนครลำปางจนถึง พ.ศ. 2303 ก็สิ้นพระชนม์ บรรดาเหล่าขุนนางผู้ใหญ่และชาวบ้าน ชาวเมืองลำปางก็พร้อมใจกันยกเมืองให้เจ้าชายแก้ว โอรสองค์ที่ 2 ขึ้นเป็นเจ้าผู้ครองนครลำปาง องค์ที่ 2 ชาวเมืองลำปางเรียกพระนามท่านว่า "เจ้าฟ้าชายแก้ว"

เจ้าฟ้าชายแก้วมีมเหสีชื่อ แม่เจ้าจันทา (หรือแม่เจ้าจันทราในภาษาไทยภาคกลาง) มีโอรส 7 องค์ ธิดา 3 องค์ ดังนี้

1. เจ้าหนานกาวิละ
2. เจ้าคำโสม
3. เจ้าน้อยธัมมลังกา
4. เจ้าดวงทิพ
5. เจ้าหญิงศรีอโนชา หรือเจ้าหญิงศิริรจนา
6. เจ้าหญิงศรีวรรณา หรือเจ้าหญิงศิริวรรณา
7. เจ้าหมูล่า
8. เจ้าคำฟั่น
9. เจ้าหญิงศรีบุญทัน หรือเจ้าหญิงศิริบุญตัน
10. เจ้าบุญมา

ในสมัยของเจ้าฟ้าชายแก้วนี้เองที่พม่ามีความเข้มแข็งขึ้นมาอีกครั้งและมีความพร้อมเต็มที่ พม่าจึงยกกองทัพมาตีเชียงใหม่ ลำพูนไชย ลำปาง เชียงแสน และหัวเมืองน้อยใหญ่ในดินแดนล้านนาได้รับชัยชนะ จึงจับตัวเจ้าฟ้าชายแก้วกลับไปอังวะเพื่อเป็นตัวประกัน มิให้โอรสของเจ้าฟ้าชายแก้วก่อการกบฏ และตั้งพญาจ่าบ้าน (บุญมา) คนไทยโยนกเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ ตั้งเจ้าหนานกาวิละเป็นพระยาอุปราชรักษาเมืองลำปาง ตั้งขุนนางพม่าดูแลเมืองเชียงแสน และให้ขุนนางพม่าอีกคนหนึ่งควบคุมกวาดต้อนเชลยชาวเชียงใหม่ ลำพูนไชย ลำปาง พร้อมทั้งทรัพย์สินอันมีค่าจำนวนมากกลับไปกรุงอังวะ หลังจากนั้นกษัตริย์พม่าก็ยกทัพใหญ่ไปตีกรุงศรีอยุธยาแตกพินาศ จุดไฟเผาบ้านเรือนวัดวาอาราม เผาลอกทองคำที่หุ้มพระพุทธรูปและเจดีย์ ขนทรัพย์สิน แก้ว แหวน เงินทองในพระราชวังและพระพุทธรูปสำคัญกลับไปอังวะ การที่พม่าทำลายกรุงศรีอยุธยาจนแหลกลาญก็เพื่อมิให้คนไทยมีโอกาสตั้งตัวกลับมากู้อิสรภาพได้

อนุสาวรีย์พระเจ้ากาวิละ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 1

เจ้าหนานกาวิละ โอรสองค์แรกของเจ้าฟ้าชายแก้ว ได้ประชุมปรึกษาหารือกับพระอนุชาทั้ง 6 องค์ว่า จะดำเนินการอย่างไรดี ? หากพร้อมใจกันลุกขึ้นต่อสู้กู้อิสรภาพจากพม่าเมื่อใดก็ตาม พม่าก็จะฆ่าเจ้าฟ้าชายแก้วทันที ก็เท่ากับลูก ๆ ทุกองค์ไม่มีความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี ผู้คนก็จะพากันสาปแช่งไปทั้งแผ่นดิน แต่ถ้าหากยังเป็นเมืองขึ้นของพม่าอยู่ ก็คงถูกพม่าข่มเหงรังแกไม่มีที่สิ้นสุด ไพร่ฟ้าประชาชนก็เดือดร้อนกันไปทั่วหน้า หากต่อสู้กับพม่าตามลำพังอย่างกลุ่มอื่น ๆ ก็คงไม่สำเร็จ ผู้นำการต่อสู้ก็ถูกพม่าฆ่าตายหมด และพม่าก็ข่มเหงรังแกชาวบ้านชาวเมืองหนักยิ่งขึ้น สาหัสยิ่งขึ้น นอกจากนี้การรวบรวมผู้คนไว้ต่อสู้กับพม่ามีความยากมากขึ้น เพราะหลายหมู่บ้านก็ร้างคน เมืองเล็กเมืองน้อยก็แทบจะหาคนอยู่อาศัยไม่ค่อยได้ หลังจากที่ประชุมปรึกษาหารือกันหลายครั้งหลายหน วิเคราะห์ถึงปัญหา ทางหนีทีไล่ ผลที่จะตามมา ถ้าการตัดสินใจและการทำงานผิดพลาด ในที่สุดก็เห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์ว่า จะต้องกู้อิสรภาพคืนมาจากพม่าให้เป็นผลสำเร็จจงได้ และจะต้องช่วยเจ้าฟ้าชายแก้วให้พ้นจากพม่าให้ได้ด้วยเช่นกัน และเพื่อให้การกู้อิสรภาพสำเร็จ ก็ต้องขอความช่วยเหลือจากกลุ่มคนไทยทางใต้ที่กำลังรวบรวมผู้คน รวมตัวกันเพื่อต่อสู้กู้อิสรภาพจากพม่าเหมือนกัน

เจ้าชายทั้ง 7 องค์ มีความเห็นร่วมกันว่า การทำศึกสงครามครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก จะให้ใครรู้แผนการไม่ได้ ด้วยคนของพม่ามีกระจายอยู่ทั่วไป ทุกองค์ต้องระมัดระวังตนเองให้ดี และเพื่อให้แผนการนี้สำเร็จ ทุกองค์ต้องยอมเสียสละความสุขส่วนตัว ต้องออกจากบ้านจากเมืองไปอาศัยอยู่ในป่าหรือในหมู่บ้านที่ห่างไกลจากสายตาพม่า ให้ทำการซ่องสุมผู้คน อาวุธ และเสบียงอาหาร ฝึกสอนการใช้อาวุธและยุทธวิธีให้แก่กองกำลังคน และเตรียมความพร้อมทุกอย่าง ในระหว่างที่ยังไม่พร้อมเต็มที่ก็ให้หาโอกาสตัดช่องทางขนเสบียงและยึดเสบียงอาหารจากพม่า ฆ่าทหารพม่าที่เข้ามาสอดแนมเพื่อมิให้นำข่าวกลับไป หากเข้าไปในเมืองก็ต้องเสแสร้งว่ายังมีความจงรักภักดีพม่า ขุนนางพม่าที่มาปกครอง

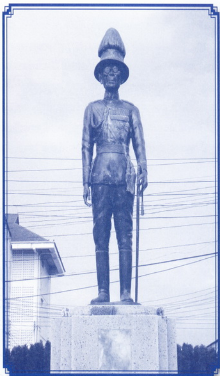
เชียงใหม่ ลำพูนไชย และลำปาง จะได้ไม่สงสัย เป็นการรักษาชีวิตของเจ้าฟ้าชายแก้วให้ยาวนานที่สุดเท่าที่ทำได้ เจ้าชายทั้ง 7 องค์สัญญากันว่าจะร่วมมือร่วมใจกัน เคียงบ่าเคียงไหล่กัน ต่อสู้กู้อิสรภาพจากพม่าให้ได้ และจะร่วมกันต่อสู้ขับไล่พม่าและข้าศึกศัตรูให้หมดไปจากแผ่นดินล้านนา จึงเป็นที่มาของคำว่า "เจ้าเจ็ดตน"

ด้วยการวางแผนและการดำเนินการที่รอบคอบต่อเนื่องกันมา ทำให้สามารถช่วยเจ้าฟ้าชายแก้วจากการเป็นตัวประกันของพม่าได้สำเร็จ เจ้าเจ็ดตนกับพญาจ่าบ้าน (บุญมา) พร้อมทั้งกองทัพเหล่าทหารกล้า และได้รับการสนับสนุนจากพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้เข้าตีเมืองเชียงใหม่คืนจากพม่าเป็นผลสำเร็จ สามารถขับไล่พม่าออกจากเมืองเชียงใหม่ ลำพูนไชย และลำปาง จนหมดสิ้นเมื่อปี พ.ศ. 2317 พระเจ้ากรุงธนบุรีหรือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พญาจ่าบ้าน (บุญมา) เป็นพระยาวิเชียรปราการ ปกครองเมืองเชียงใหม่ตามเดิม และให้เจ้าหนานกาวิละปกครองเมืองลำปางสืบไป จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้แต่งตั้งเจ้าหนานกาวิละขึ้นเป็นพระยาวชิรปราการ ดำรงตำแหน่งเจ้าหลวงเมืองเชียงใหม่ แทนพระยาวิเชียรปราการ (พญาจ่าบ้านบุญมา) ที่ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อ พ.ศ. 2324

หลังจากปี พ.ศ. 2317 เป็นต้นมาบ้านเมืองยังไม่สงบ พม่าได้ยกทัพกลับมาตีเมืองเชียงใหม่และหัวเมืองต่าง ๆ ในดินแดนล้านนาอีกหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ เจ้าหนานกาวิละและพระอนุชาทั้ง 6 องค์ นอกจากต้องทำสงครามต่อต้านกองทัพพม่าแล้ว ยังต้องต่อสู้ขับไล่พม่าให้ออกจากดินแดนล้านนาให้หมดสิ้นให้จงได้ ในที่สุดก็สามารถตีเมืองเชียงแสน แหล่งที่มั่นสุดท้ายของพม่าในดินแดนล้านนาเป็นผลสำเร็จ ในปี พ.ศ. 2346 สามารถขับไล่ทหารพม่าไปหมดสิ้นจากดินแดนล้านนา

ราชวงศ์ทิพจักรปกครองหัวเมืองน้อยใหญ่ในดินแดนล้านนา ประกอบด้วย เมืองเชียงใหม่ ลำพูนไชย ลำปาง เชียงแสน เชียงราย พะเยา งาว ตาก และอื่น ๆ รวมทั้งสิ้น 57 หัวเมือง โดยมีสถานะเป็นเมืองขึ้นของราชอาณาจักรสยาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2317 เป็นต้นมา ต่อมารัชกาลที่ 2 ได้มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกเมืองเชียงใหม่ ลำพูนไชย และลำปาง เป็นประเทศราชของราชอาณาจักรสยามในปี พ.ศ. 2357 จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงปฏิรูปการปกครองประเทศสยาม โดยในปี พ.ศ. 2442 ท่านทรงยกเลิกการปกครองแบบมณฑล และให้เชียงใหม่ ลำพูนไชย ลำปาง และทุก ๆ เมืองภายในราชอาณาจักรสยามมีสถานะเป็นจังหวัด จึงเท่ากับเป็นการยกเลิกการเป็นประเทศราชของเมืองเชียงใหม่ ลำพูนไชย ลำปาง และเมืองอื่น ๆ ในดินแดนล้านนา และเป็นการสิ้นสุดของราชวงศ์ทิพจักรที่ปกครองอาณาจักรล้านนามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2275 ด้วยซึ่งตรงกับรัชสมัยของเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 8 เจ้าอินทยงยศโชติ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยองค์ที่ 9 และพลโท เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ เจ้าผู้ครองนครลำปางองค์ที่ 12 ตามลำดับ อย่างไรก็ดี ยังคงมีเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ลำพูน และลำปางสืบต่อมา จนกระทั่งพลตรี เจ้าแก้วนวรัฐ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 9 ถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2482 พลตรี เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนองค์ที่ 10 ถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2486 และพลโท เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ เจ้าผู้ครองนครลำปางองค์ที่ 12 ถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2465 จึงเป็นการสิ้นสุดตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง

หากมองย้อนกลับไปดูการตัดสินใจของเจ้าเจ็ดตนครั้งก่อนนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นการตัดสินใจที่ยากมาก ในการที่ต้องเลือกระหว่างความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี กับความรักในอิสรภาพของเผ่าพันธุ์และแผ่นดินเกิดของตน การตัดสินใจของเจ้าเจ็ดตนในครั้งนั้น ทำให้ดินแดนล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของ

อนุสาวรีย์พลตรี มหาอำมาตย์โท เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 10

ประเทศไทยทุกวันนี้ ทำให้พวกเราทุกคนได้มีที่อยู่อาศัยบนแผ่นดินเกิดของตนเอง และมีความภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย ลองคิดดูเล่น ๆ ว่า หากเจ้าเจ็ดตนตัดสินใจเลือกความกตัญญูกตเวที คือเลือกที่จะรักษาชีวิตของเจ้าฟ้าชายแก้วโดยยอมเป็นเมืองขึ้นของพม่าต่อไป ป่านนี้พวกเราจะเป็นอย่างไร ? โฉมหน้าประวัติศาสตร์ของชาติไทยคงเปลี่ยนไปจากทุกวันนี้ ที่เห็นได้ชัด ๆ ก็คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และดินแดนล้านนาทั้งหมด ก็คงเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของประเทศพม่า เช่นเดียวกับเมืองเชียงตุง เมืองยอง และหัวเมืองต่าง ๆ ในรัฐฉาน ที่เป็นดินแดนของชาวไทยใหญ่ และเช่นเดียวกับหัวเมืองต่าง ๆ ในรัฐยะไข่ คนในรัฐฉานและคนในรัฐยะไข่ในสายตาของชาวโลกทุกวันนี้ก็คือชาวพม่า หรือแม้แต่คนมอญก็สูญเสียแผ่นดินแม่ของตนไป กลายเป็นชาวพม่าในสายตาของชาวโลกเช่นเดียวกัน ไม่มีแม้กระทั่งชื่อประเทศของตนในแผนที่โลก แล้ววัฒนธรรมประเพณีของพวกเรา แม้แต่ภาษาเมืองที่มีมายาวนานกว่า 1,000 ปีของพวกเรา จะเหลือตกทอดมาสู่คนรุ่นลูก รุ่นหลาน มากน้อยสักแค่ไหน ?

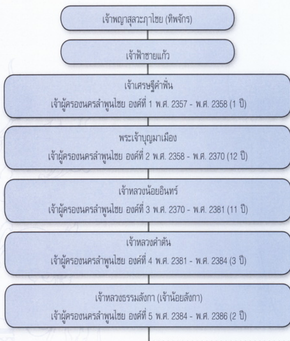
ขอให้คุณความดีและความเสียสละของเจ้าเจ็ดตนเป็นเครื่องเตือนใจให้พวกเราได้ตระหนักถึงสิ่งที่มีค่าสูงสุด มากที่สุดในชีวิต ที่เจ้าเจ็ดตนและบรรดาเหล่าทหารกล้าผู้เป็นบรรพบุรุษของพวกเราชาวลำพูน แลกมาด้วยเลือดเนื้อและชีวิต นั่นคือ ความเป็นเอกราชของชนชาติไทย และเป็นเครื่องเตือนใจให้พวกเรากระทำคุณงามความดี ทำคุณประโยชน์ให้แก่แผ่นดินเกิดของเรา และช่วยกันรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกราชของชนชาติไทย เพื่อส่งมอบต่อให้แก่ลูกหลานของพวกเราสืบไป

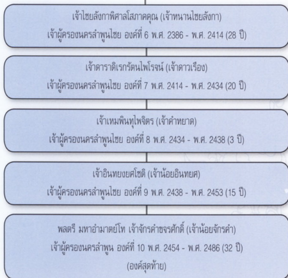

แผนที่จังหวัดลำพูน

เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย

ลำดับวงศ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย

หมายเหตุ: (พระนามในวงเล็บ) แสดง พระนามเดิม

กู่บรรจุอัฐิเจ้าเศรษฐีคำฟั่น ตั้งอยู่ที่วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่

เจ้าเศรษฐีคำฟั่น
เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 1 (พ.ศ. 2357 - พ.ศ. 2358)

* * * * * * * * * *

เจ้าคำฟั่นเป็นโอรสของเจ้าฟ้าชายแก้ว เจ้าผู้ครองนครลำปางองค์ที่ 2 กับแม่เจ้าจันทา ท่านประสูติเมื่อ พ.ศ. 2299 ผลงานที่โดดเด่นของท่านก็คือ ท่านได้ร่วมกับเจ้าพี่ เจ้าน้องของท่านทำศึกสงครามต่อสู้กับพม่าได้รับชัยชนะ สามารถกอบกู้เอกราชให้แก่แผ่นดินล้านนาเป็นผลสำเร็จในปี พ.ศ. 2317 นอกจากนี้ท่านยังได้นำกำลังทหารไปตีเมืองเชียงแสน ซึ่งเป็นฐานที่มั่นที่แข็งแกร่งของพม่าได้รับชัยชนะ จึงนำทหารติดตามรุกไล่กองทัพพม่าจนต้องถอยร่นออกไป ในที่สุดท่านก็ขับไล่ทหารพม่าพ้นไปจากดินแดนล้านนาจนหมดสิ้นเป็นผลสำเร็จในปี พ.ศ. 2346

ในช่วงเวลาที่ท่านได้ช่วยงานราชการเจ้ากาวิละที่นครลำปางนั้น พม่าได้ยกทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ ลำพูนไชย ลำปาง และหัวเมืองต่าง ๆ ที่เป็นเมืองขึ้นหรือเมืองบริวารของนครเชียงใหม่หลายครั้งหลายหน ท่านได้รับมอบหมายจากเจ้ากาวิละให้เป็นแม่ทัพ นำกำลังทหารไปต่อสู้ ต้านทานกองทัพพม่าทุกครั้ง

ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ให้เป็น "เจ้าเมืองแก้ว นครเชียงใหม่" เมื่อปี พ.ศ. 2325 เพื่อช่วยพระเจ้ากาวิละ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 1 ฟื้นฟูและก่อร่างสร้างเมืองเชียงใหม่ แต่ในช่วงเวลานั้น มีผู้คนอาศัยอยู่ในนครเชียงใหม่น้อยมาก พระเจ้ากาวิละเกรงว่าถ้าพม่ายกทัพมาตีเชียงใหม่อีกก็จะรักษาเมืองไม่ได้ ดังนั้นท่านจึงติดตามพระเจ้ากาวิละไปสร้างบ้านเมืองแห่งใหม่ ชื่อเวียงป่าซาง เพื่อรวบรวมผู้คนและ

เสบียงอาหารให้มีความพร้อมเสียก่อน นอกจากช่วยสร้างบ้านเมืองใหม่และช่วยงานราชการด้านต่าง ๆ แล้ว ท่านยังได้รับมอบหมายจากพระเจ้ากาวิละให้ไปเกลี้ยกล่อมและรวบรวมผู้คนที่หนีออกจากเมืองเชียงใหม่ ลำพูนไชย ไปอยู่ในที่ต่าง ๆ ให้กลับมารวมตัวกันใหม่ที่เวียงป่าซางนี้ นอกจากนี้ท่านยังได้รับมอบหมายจากพระเจ้ากาวิละให้เป็นแม่ทัพนำกำลังทหารนายไพร่ไปตีเมืองเชียงรุ้ง เมืองเชียงตุง เมืองยาง เมืองสาด เมืองปุ เมืองต่วน เมืองยอง และสิบสองปันนา เพื่อรวบรวมผู้คนจากเมืองเหล่านั้นมาตั้งรกรากที่เมืองเชียงใหม่ เป็นช่วงเวลาที่นักประวัติศาสตร์ล้านนาคือท่านอาจารย์ไกรศรี นิมมานเหมินทร์ เรียกว่า "ยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง" หรือนักประวัติศาสตร์ล้านนาบางท่านก็เรียกว่า "ยุคเก็บฮอมตอมไพร่" ซึ่งนี่ก็เป็นผลงานสำคัญของท่านอีกชิ้นหนึ่ง ทำให้พระเจ้ากาวิละสามารถกลับไปฟื้นฟูและตั้งเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2339 เป็นผลสำเร็จ กล่าวได้ว่า ท่านเป็นกำลังสำคัญด้านการทหารของพระเจ้ากาวิละ ตลอดชีวิตของท่านนั้นเหน็ดเหนื่อยยาก ลำบาก อยู่กับการทำสงคราม รบพุ่งต่อสู้กับพม่าและข้าศึกศัตรูของบ้านเมือง

เจ้าเศรษฐีคำฟั่น นอกจากเป็นผู้ที่มีบทบาทผู้นำด้านการทหารและการทำสงครามในการกอบกู้เอกราชและปกป้องรักษาบ้านเมืองในดินแดนล้านนาที่โดดเด่นมากแล้ว ท่านก็ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้นด้วย ท่านได้ร่วมกับพระเจ้ากาวิละและเจ้าธัมมลังกาสร้างวัดอินทขิลที่เวียงป่าซาง ในปี พ.ศ. 2337 ผลงานที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งของท่านก็คือ ท่านได้ร่วมกับพระเจ้ากาวิละสร้างรั้วเหล็กและรั้วทองเหลือรอบองค์พระเจดีย์พระธาตุหริภุญไชย และได้สร้างฉัตรหลวงชั้นเดียวติดตั้งประจำสี่มุมของรั้วทองเหลืองดังกล่าว และได้สร้างฉัตรทองคำ 9 ชั้นประดับบนยอดพระเจดีย์พระธาตุหริภุญไชยด้วย

เมื่อนครเชียงใหม่เป็นปึกแผ่นมั่นคงแล้ว รัชกาลที่ 2 จึงมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าเศรษฐีคำฟั่นไปเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2357 เพื่อฟื้นฟูและตั้งเมืองลำพูนไชย ซึ่งในเวลานั้นมีสภาพเป็นเมืองรกร้างว่างเปล่า ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่เลย ภายในเมืองเต็มไปด้วยไม้ใหญ่ ไม้ป่า และสัตว์ป่าหลายชนิด ตลอดระยะเวลา 1 ปีที่ท่านเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยนั้น ท่านต้องทำงานหนัก ทุ่มเทสติปัญญา ความสามารถ บุกเบิกแผ้วถางป่า สร้างเป็นบ้านเมืองขึ้นใหม่ โดยมีเจ้าอุปราช นครลำพูน (เจ้าบุญมา) เป็นผู้ช่วยสร้างบ้านเมืองและช่วยงานราชการเมืองลำพูน

หลังจากท่านเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยได้ 1 ปี ก็ได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 2 ให้ย้ายไปช่วยงานราชการที่นครเชียงใหม่ ในตำแหน่ง "เจ้าอุปราช นครเชียงใหม่" และเมื่อเจ้าธรรมลังกาช้างเผือก เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 2 ถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2364 ท่านก็ได้รักษาการในตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่แทนเจ้าพี่ของท่าน จนถึง พ.ศ. 2366 ท่านจึงได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 2 ให้เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ท่านถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2368 รวมระยะเวลาที่ท่านรักษาการและเวลาที่เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ 4 ปี

การที่ชาวเมืองล้านนาขนานนามท่านว่า เจ้าเศรษฐีคำฟั่น ก็เนื่องจากท่านมีหม่อมคนหนึ่งเป็นธิดาทายาทแต่ผู้เดียวของเศรษฐีป่าไม้ เมืองยวม ชาวพม่า นามว่า หม่อมตาเวย ดังนั้นท่านจึงมีฐานะมั่งคั่ง ร่ำรวยด้วยทรัพย์สิน มากกว่าเจ้าพี่เจ้าน้ององค์อื่น ๆ ในตระกูลเจ้าเจ็ดตน

เจ้าเศรษฐีคำฟั่นสมรสกับแม่เจ้าสุวรรณา แต่ไม่มีโอรสและราชธิดาด้วยกัน ท่านมีชายาและหม่อม เท่าที่มีการรวบรวมบันทึกไว้อีก 16 องค์ มีโอรส 20 องค์ ราชธิดา 24 องค์ โอรสที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป ได้แก่

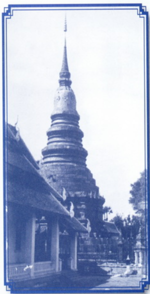
1. เจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยองค์ที่ 6 กำเนิดจากแม่เจ้าคำแปง

2. เจ้าหนานธรรมลังกาหรือพระยารัตนอาณาเขต เจ้าผู้ครองนครเชียงราย กำเนิดจากแม่เจ้าคำแปง

3. เจ้าบุรีรัตน์ นครเชียงราย (เจ้าภูเกี๋ยง) กำเนิดจากหม่อมคำหล้า

4. เจ้าราชวงศ์ นครเชียงใหม่ (เจ้ามหาพรหมคำคง) กำเนิดจากหม่อมตาเวย

เจ้าเศรษฐีคำฟั่นถึงแก่พิราลัยในวันแรม 8 ค่ำ เดือนกรกฎาคม ปีระกา ตรงกับ พ.ศ. 2368 รวมสิริอายุได้ 69 ปี ท่านเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย 1 ปี และเป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ 4 ปี

วัดพระธาตุหริภุญไชย จังหวัดลำพูน

หมายเหตุ : (พระนามในวงเล็บ) แสดงพระนามเดิม
เมืองยวม ปัจจุบันคือ อำเภอแม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

รายนามโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าเศรษฐีคำฟั่น*

(แยกตามรายนามชายาและหม่อม)

แม่เจ้าคำแปง

1. เจ้าหนานไชยเสนา

   * เจ้าน้อยขัติ

2. เจ้าหนานมหายศ

   * เจ้าน้อยอินทยศ
   * เจ้าน้อยอินทราช
   * เจ้าบัวลอย (ญ)

3. เจ้าอุปราชนครเชียงใหม่ (เจ้าหนานพิมพิสาร) มีบุตรและธิดารวม 21 องค์ คือ

   * เจ้าน้อยยอดกู๊
   * เจ้าบุรีรัตน์ นครเชียงใหม่ (เจ้าน้อยมหาอินทร์)
   * เจ้าน้อยมหาวัน
   * เจ้าน้อยมหาไชย
   * เจ้าน้อยมหายศ
   * เจ้าน้อยแก้วเมืองพวน
   * เจ้าน้อยพรหมทัต
   * เจ้าหนานอุ่นเมือง
   * เจ้าทองทิพย์ (ญ)
   * เจ้าหญิงจันทร์ฟอง

---

*รายนามโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าเศรษฐีคำฟั่น มาจากหนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี เจ้าราชบุตร (วงตวัน ณ เชียงใหม่) เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2515

* เจ้าคำผง (ญ)
* เจ้าสุภรรณิกา (ญ)
* เจ้าแก้วขุนเมือง
* เจ้าศรีวลี (ญ)
* เจ้าแว่นฟ้า (ญ)
* เจ้ายอดเรือน (ญ)
* เจ้ากรรณิการ์ (ญ)
* เจ้าสร้อยคำ (ญ)
* เจ้าฟองเมม (ญ)
* เจ้าเอื้องเผิ้ง (ญ)
* เจ้าเก็ษณา (ญ)

4. เจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ (เจ้าหนานไชยลังกา) เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 6 ชีวประวัติ รายนามโอรส ราชธิดา และนัดดา อยู่ในหน้าที่ 67 ถึงหน้าที่ 85

5. เจ้าหนานธรรมลังกา หรือพระยารัตนอาณาเขต เจ้าหลวงเมืองเชียงราย มีราชบุตรและราชธิดารวม 4 องค์ คือ

* เจ้าอุปราชเมืองเชียงราย (เจ้าคำคาด)
* เจ้าหญิงปทุมมาพลับพลา
* เจ้าหญิงค่ายคำ
* เจ้าหญิงแก้วมาลา

6. เจ้าหญิงบัวคำ

7. เจ้าหญิงเกี่ยงคำ

8. เจ้าหญิงคำค่าย

หม่อมตาเวย

1. เจ้าราชวงศ์นครเชียงใหม่ (เจ้าน้อยมหาพรหม หรือเจ้ามหาพรหมคำคง) มีบุตรและธิดารวม 16 องค์ คือ

* พระเจ้าอินทวิไชยานนท์ (เจ้าอินทนนท์) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 7 สมรสกับเจ้าหญิงรินคำ ราชธิดาของเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 6 มีโอรสด้วยกัน 1 องค์คือ
– พระเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ (เจ้าน้อยสุริยวงศ์) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 8

พระเจ้าอินทวิไชยานนท์ สมรสครั้งที่ 2 กับเจ้าหญิงทิพเกสร ราชธิดาของเจ้ากาวิโรรสสุริยวงศ์ (เจ้าหนานสุริยวงศ์) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 6 มีราชธิดาด้วยกัน 2 องค์ คือ
– เจ้าหญิงจันทรโสภา
– พระราชชายา เจ้าหญิงดารารัศมี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีพระธิดา 1 องค์ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงวิมลนาคนพีสี

พระเจ้าอินทวิไชยานนท์ มีโอรสและราชธิดากำเนิดจากหม่อมอื่น ๆ ดังนี้
– เจ้าแก้วปราบเมือง หรือเจ้าแก้วผาบเมือง
– เจ้าน้อยมหาวัน
– เจ้าน้อยโตน
– เจ้าราชวงศ์ นครเชียงใหม่ (เจ้าน้อยชดิยะ)
– เจ้าแก้วนวรัฐ (เจ้าแก้ว) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 9 กำเนิดจากแม่เจ้าเขียว
– เจ้าจอมจันทร์
– เจ้าหญิงคำค่าย
– เจ้าหญิงคำห้าง

* เจ้าอุปราช นครเชียงใหม่ (เจ้าบุญทวงศ์)
* เจ้าราชภาติกวงศ์ นครเชียงใหม่ (เจ้าน้อยเทพวัง)
* เจ้าน้อยไชยลังกา
* เจ้าดวงเทพ (ญ)
* เจ้าคำทิพ (ญ)
* เจ้าดวงทิพย์
* เจ้าบัวใส (ญ)
* เจ้ากาบเมือง (ญ)
* เจ้าแว่นคำ (ญ)
* เจ้าฟองนวล (ญ)
* เจ้าบุญฝ้าย (ญ)
* เจ้าน้อยไชยวงศ์
* เจ้าบุญโสม
* เจ้าบัวเที่ยง (ญ)
* เจ้าน้อยฮ่อ

2. เจ้าหญิงบุญนำ สมรสกับ เจ้าหนานมหาวงษ์ โอรสของพระเจ้าบรมราชาธิบดีศรีสุริยวงษ์ (พระเจ้ากาวิละ) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 1 มีบุตร 1 องค์ คือ
   * เจ้าสุริยะ สมรสกับ เจ้าสุวรรณา (ญ) ธิดาของเจ้าน้อยมหาพรหม ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้ามโหตรประเทศ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 5 มีธิดา 1 องค์ คือ
     – เจ้าจอมมารดา เจ้าทิพเกษร ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีพระโอรส 1 องค์ คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดิลกนพรัตน์ กรมหมื่นสรรคพิสัยนฤบดี

3. เจ้าหญิงคำเกี้ยว สมรสกับ เจ้าอุปราช นครลำพูนไชย มีบุตรและธิดารวมกัน 3 องค์คือ
   * เจ้าชุ่ม
   * เจ้ากุยคำ (ญ)
   * เจ้าฟองคำ (ญ)

4. เจ้าหญิงเขียวก้อม สมรสกับ เจ้าหลวงเมืองตาก มีราชบุตร 1 องค์ คือ

* เจ้าน้อยสองเมือง

5. เจ้าหญิงฟองสมุทร สมรสกับ เจ้าหนานไชยวงศ์ บุตรของเจ้ามหาพรหม โอรสของเจ้าฟ้าชายสามแห่งเมืองเชียงตุง มีบุตรและธิดารวม 5 องค์ คือ

* เจ้าน้อยมหาเทพ
* เจ้าน้อยมหาวงศ์
* เจ้าน้อยคำคง หรือเจ้าน้อยคำคน
* เจ้าจันทร์สม (ญ)
* เจ้าเสาวรส (ญ)

6. เจ้าหญิงเปาพิมาลย์

หม่อมตาคำ

1. เจ้าหญิงคำเมา
2. เจ้าหญิงลังกา
    * นายน้อยเสือ
    * นายน้อยตุ้ย
    * นางสาวรจนา
    * นางสาวมุกดา
3. เจ้าหญิงคำปวน
    * นางสาวพรหมพะงา
    * นางสาวพรหมจารี
    * นางสาวยวงคำ
    * นางสาวต่อมคำ
    * นางสาวอ่างคำ

4. เจ้าหนานมหาวงศ์

* เจ้าหนานคำฟั่น
* เจ้าหนานคำฟู
* เจ้าคำหล่อ (ญ)
* เจ้าวงศ์คำ (ญ)
* เจ้าคำล้อม (ญ)

หม่อมคำซัง

1. เจ้าหญิงบัวถา
2. เจ้าหญิงกัณหา

หม่อมแก้วพา

1. เจ้าหญิงมณีวรรณ

* นายน้อยอินทจักร
* นายคำฟู
* นางสาวยวงคำ

หม่อมคำหล้า

1. เจ้าน้อยธรรมเสนา มีธิดา 2 องค์ คือ

* เจ้าข่ายคำ (ญ)
* เจ้าข่ายแก้ว (ญ)

2. เจ้าบุรีรัตน์ นครเชียงราย (เจ้าภูเกี๋ยง) สมรสกับ แม่เจ้าบัวคำ มีบุตรและธิดารวม 2 องค์ คือ

* พระยารัตนอาณาเขต (เจ้าหนานสุยะ) เจ้าหลวงเมืองเชียงราย สมรสกับ เจ้าหญิงยวงคำ ราชธิดาของเจ้าหลวงธรรมลังกาช้างเผือก เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 2 มีราชบุตรและราชธิดาด้วยกันรวม 3 องค์ คือ
  - เจ้าหญิงมอนคำ
  - เจ้าหญิงเปาคำ
  - เจ้าน้อยมหาเทพ
* เจ้าแก้วมนุษย์ สมรสกับ เจ้าคำป้อ (ญ) ธิดาของเจ้าราชบุตรนครลำพูนไชย กับเจ้าหญิงรินคำ มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 3 องค์ คือ
  - เจ้าบุรีรัตน์ นครลำพูน (เจ้าน้อยพรหมเทพ) สมรสกับ เจ้าสุนา (ญ) ธิดาของเจ้าคำเฟือนกับเจ้าหญิงบัวคำ มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 5 องค์ คือ เจ้าหญิงขานแก้ว, เจ้าสิงห์คำ, เจ้าเมืองคำ, เจ้าเมืองดี, เจ้าสายแก้ว (ญ), เจ้าหญิงแขกแก้ว เจ้าบุรีรัตน์ นครลำพูน (เจ้าน้อยพรหมเทพ) มีบุตรที่กำเนิดจากหม่อมบัวทิพย์อีก 1 องค์คือเจ้าบุญศรี
  - เจ้าคำย่น สมรสกับเจ้าราชสัมพันธวงศ์ นครเชียงใหม่ (เจ้าธรรมลังกา ณ เชียงใหม่) มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 4 องค์ คือ เจ้าเผ่าพรหม, เจ้าชมชื่น (ญ), เจ้าน้อยกุศลวงศ์, เจ้าส่วนบุญ (ญ)
  - เจ้าพรหมยศ หรือ เจ้าน้อยโอ๊ด มีบุตรและธิดารวม 2 องค์ คือ เจ้าทองคำ และเจ้าปทุมมา (ญ)

เจ้าแก้วมนุษย์มีบุตรที่กำเนิดจากหม่อมอื่น ๆ อีก 6 องค์ คือ

– เจ้าน้อยอินสม
– เจ้าน้อยเก็ดถวา
– เจ้าน้อยมหาชัย
– เจ้าน้อยจอมเมือง
– เจ้าเหลี่ยว (ญ)
– เจ้าน้อยชาว มีบุตรและธิดารวม 4 องค์ คือ เจ้าแก้ว, เจ้าศรีทน, เจ้าดรุณี (เจ้าจามคำ) (ญ), เจ้าฉวีวรรณ (เจ้าบุญศูนย์) (ญ)

เจ้าบุรีรัตน์นครเชียงราย (เจ้าภูเกี๋ยง) ยังมีบุตรและธิดากำเนิดจากหม่อมอื่น ๆ อีก ดังนี้

* เจ้าไชยลังกา
* เจ้านวลคำ (ญ)
* เจ้าน้อยตามุ่ย
* เจ้าบุญใส (ญ)
* เจ้าสมนา (ญ)

หม่อมคำเอ้ย

1. เจ้าอุปราช นครเชียงใหม่ (เจ้าหนานธรรมปัญโญ) สมรสกับ เจ้าอุส่าห์ ธิดาของเจ้าเมืองเหล็ก (ไม่ทราบชื่อจริง) แห่งเมืองเชียงตุง ท่านถึงแก่อนิจกรรม พ.ศ. 2410 ท่านมีบุตรและธิดาดังนี้

* เจ้าหนานคำภีระ
* เจ้าน้อยเทพวัง
* เจ้าคำหยาด
* เจ้าต่อมแก้ว (ญ)
* เจ้ายอดเรือน (ญ)
* เจ้าคำป้อม (ญ)

2. เจ้าน้อยธรรมกิติ สมรสกับ หม่อมปิมปา มีบุตรและธิดาด้วยกัน 5 องค์ คือ

เจ้าบุรีรัตน์ นครลำพูน (เจ้าน้อยพรหมเทพ)

* เจ้าคำเฟือย
* เจ้าน้อยศรีวิไชย สมรสกับ เจ้าบัวเขียว (ญ) มีบุตร 1 องค์ คือรองอำมาตย์ตรี ขุนวิจิตรคดี (เจ้าหนานขัติยะ) ซึ่งไปรับราชการที่เมืองลำพูน และสมรสกับ เจ้าจามแก้ว (ญ) ธิดาของเจ้าคำเฟือนกับเจ้าหญิงบัวคำ มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 8 องค์ คือ เจ้าจันทร์ฟอง (ญ), เจ้าตุ่นแก้ว (ญ), เจ้าตุ่นคำ (ญ), เจ้าบานชื่น (ญ), เจ้าสุริยน, เจ้าศรีทน, เจ้าศรีทาน, เจ้าสัมพกาญจน์ (ญ)
* เจ้าคำซ้อน (ญ)
* เจ้าคำไหว (ญ)
* เจ้ายอดวรรณา (ญ)

หม่อมขาว

1. เจ้าหนานธรรมปัญญา สมรสกับ หม่อมโนชา ท่านมีบุตรและธิดารวม 4 องค์ คือ
   * เจ้าหนานหน่อคำ
   * เจ้าน้อยคำฟู
   * เจ้าน้อยคำปุ๋ย ท่านได้ใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างสงบและมีความสุขอยู่ที่เมืองลำพูนกับหม่อมน้อย ในความอุปการะดูแลของเจ้าหญิงแขกแก้ว ณ ลำพูน กล่าวคือ เจ้าหญิงแขกแก้วได้จัดบ้าน 1 หลังให้แก่เจ้าน้อยคำปุ๋ยและหม่อมน้อย เป็นที่พักอาศัยส่วนตัวและให้คนในบ้านนำอาหารเช้า กลางวัน เย็น ไปให้เจ้าน้อยคำปุ๋ยและหม่อมน้อยที่บ้านทุกวัน เจ้าหญิงแขกแก้วดูแลความเป็นอยู่ ทุกข์สุข ตลอดจนสุขภาพร่างกาย ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ท่านพักอาศัยอยู่ด้วย
   * เจ้าเรือนแก้ว (ญ)

รองอำมาตย์ตรี ขุนวิจิตรคดี (เจ้าหนานขัติยะ)

หม่อมคำแสน

1. เจ้าน้อยพรหมจักร

* เจ้าหนานก้อนแก้ว
* เจ้าคำเลี่ยม
* เจ้าบัวใส (ญ)
* เจ้ายวงคำ (ญ)

2. เจ้าหนานคำวัง

* เจ้าน้อยทองปิ๋ว
* เจ้าแก้วคันธา (ญ)
* เจ้าตู่ (ญ)
* เจ้าหอม (ญ)
* เจ้าบัวจันทร์ (ญ)

3. เจ้าน้อยจักรคำ สมรสกับ เจ้าหญิงปทุมมาพลับพลา ราชธิดาของเจ้าหนานธรรมลังกาหรือพระยารัตนอาณาเขต เจ้าหลวงเมืองเชียงราย มีบุตรด้วยกัน 3 องค์ คือ

* เจ้าบุรีรัตน์ นครเชียงราย (เจ้าตุ้ย)
* เจ้าอุปราช นครเชียงราย (เจ้าคำฟั่น)
* เจ้าเลาเมือง

4. เจ้าน้อยมโนรส สมรสกับ เจ้าคำติ๊พ หรือเจ้าคำทิพ (ญ) ในภาษาไทยภาคกลาง ธิดาของเจ้าราชวงศ์ นครเชียงใหม่ (เจ้ามหาพรหมคำคง) ท่านมีบุตรธิดาด้วยกันรวม 3 องค์ คือ

* เจ้าน้อยบุญปั๋น
* เจ้าจันทร์หอม (ญ)
* เจ้าพรหมมา

หม่อมอุ่นเรือน

1. เจ้าหนานสุยะ

หม่อมเรือน

1. เจ้าน้อยคำตื้อ

หม่อมคำแลบ

1. เจ้าหญิงกันธิมา
2. เจ้าหญิงกัลยา

    * เจ้าคำยอง　　　　* เจ้ากาบแก้ว (ญ)

หม่อมคำไฝ

1. เจ้าหญิงมุกดา

หม่อมคำตุ้ย

1. เจ้าหญิงสนธา สมรสกับ เจ้าหนานไชยเสนา โอรสของพระเจ้ากาวิละ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 1 มีบุตรธิดา ดังนี้

    * เจ้าดวงคำ　　　　* เจ้าเรือนแก้ว (ญ)

2. เจ้าหญิงบัวบุศร์

หม่อมใจคำ

1. เจ้าหนานกาวิละ
2. เจ้าหญิงบัวศรี
   * นางสาวคำหยาด
   * นางสาวบัวจักร
   * นางสาวบัวจีน
3. เจ้าหญิงพิมพา

หม่อมคำเอ้ย

1. เจ้าหญิงคำนาง
2. เจ้าหญิงเบ็ญจ่าย
   * นางสาวพวงคำ
3. เจ้าหญิงบัวไข
   * นายน้อยปัญญา
4. เจ้าหญิงกรรณิกา

หมายเหตุ : (พระนามในวงเล็บ) แสดงพระนามเดิม

(ญ) หมายถึง หญิง

พระเจ้าบุญมาเมือง
เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 2 (พ.ศ. 2358 - พ.ศ. 2370)

****

พระเจ้าบุญมาเมือง มีพระนามเดิมว่า เจ้าบุญมา เป็นโอรสองค์สุดท้ายของเจ้าฟ้าชายแก้วกับแม่เจ้าจันทา ประสูติเมื่อ พ.ศ. 2303 ท่านได้ร่วมกับเจ้าพี่ทั้ง 6 องค์ ทำศึกสงครามสู้รบกับพม่า ในการกอบกู้เอกราชให้แก่แผ่นดินล้านนาเป็นผลสำเร็จในปี พ.ศ. 2317 เมื่อเจ้ากาวิละได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ให้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำปางในปี พ.ศ. 2317 นั้น ท่านก็อยู่ช่วยงานราชการที่นครลำปาง เมื่อเจ้ากาวิละได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ให้เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2329 นั้น ท่านก็อยู่ช่วยงานราชการทั้งที่เวียงป่าซางและที่นครเชียงใหม่ นอกเหนือจากการช่วยงานราชการในด้านต่าง ๆ การช่วยก่อร่างสร้างเวียงป่าซางและก่อตั้งเมืองเชียงใหม่แล้ว ท่านก็ได้ช่วยพระเจ้ากาวิละและเจ้าเศรษฐีคำฟั่นในการทำศึกสงครามต่อสู้กับพม่า ที่ยกทัพมาตีหัวเมืองต่าง ๆ ในล้านนา และได้เข้าร่วมในกองทัพไปตีเมืองเชียงแสน ฐานกำลังที่แข็งแกร่ง แหล่งสุดท้ายในดินแดนล้านนาของพม่าจนแตกกระจายและขับไล่พม่าจนพ้นไปจากดินแดนล้านนาจนหมดสิ้น นอกจากนี้ท่านยังเข้าร่วมในกองทัพของเจ้าเศรษฐีคำฟั่นไปตีเมืองเชียงตุง เมืองยอง เมืองสาด เมืองปุ เมืองเชียงรุ้งและสิบสองปันนา ในยุค "เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง" กวาดต้อนผู้คน รวบรวมผู้คนจากเมืองต่าง ๆ เหล่านั้นมาอยู่ที่เวียงป่าซางและที่เมืองเชียงใหม่ เมื่อเจ้าเศรษฐีคำฟั่นได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 2 ให้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยเมื่อปี พ.ศ. 2357 นั้น ท่านก็ได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น

"เจ้าอุปราช นครลำพูนไชย" ช่วยเจ้าเศรษฐีคำฟั่นในการก่อร่างสร้างเมืองลำพูนไชย และบริหารงานราชการเมืองลำพูนไชย และโปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองลำพูนไชยเป็นประเทศราชของราชอาณาจักรสยามตั้งแต่นั้นมา กล่าวได้ว่า กว่าครึ่งชีวิตของท่านนั้นอยู่กับการทำศึกสงครามและการก่อร่างสร้างบ้านเมือง

ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 2 แต่งตั้งให้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยในปี พ.ศ. 2358 มีพระนามว่า "เจ้าบุญมาเมือง" ในรัชสมัยของท่านนั้น ท่านต้องบุกล้างถางพง ก่อร่างสร้างเมืองลำพูนไชย บำรุงรักษาเมืองลำพูนไชยสืบต่อจากเจ้าเศรษฐีคำฟั่น เวลานั้นบ้านเมืองในล้านนายังไม่สงบ ยังมีศึกสงครามจากพม่าและยังมีกบฏจากเมืองบริวารต่าง ๆ ท่านจึงต้องเตรียมความพร้อมทุก ๆ ด้าน ขณะเดียวกันก็ต้องสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่บ้านเมือง ปกครองไพร่ฟ้าให้มีความสุขนับว่าเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบาก ที่ต้องใช้ทั้งความรอบรู้ สติปัญญา ความสามารถ ความอดทน และความอดกลั้นอย่างมาก ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 2 แต่งตั้งให้เป็นพระเจ้าลำพูนไชย เจ้านครลำพูนเมื่อปี พ.ศ. 2366 มีพระนามว่า "พระเจ้าบุญมาเมือง"

พระเจ้าบุญมาเมือง มีโอรสและราชธิดารวม 5 องค์ ดังนี้

1. เจ้าหลวงคำตัน เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 4
   ชีวประวัติ รายนามโอรส ราชธิดา และนัดดา อยู่บนหน้าที่ 60 ถึง หน้าที่ 65
2. เจ้าหลวงธรรมลังกา เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 5
   ชีวประวัติ รายนามโอรส ราชธิดา และนัดดา อยู่หน้าที่ 66
3. เจ้าหญิงคำเที่ยง สมรสกับ เจ้าน้อยขัติยวงศ์ หรือพระยาวิชิตชลธี เจ้าหลวงเมืองตาก

ท่านมีราชบุตรและราชธิดาด้วยกันรวม 5 องค์ คือ

[illegible]

ขอให้ท่านสุกสบาย [illegible] เจ้าราชวงษ์ [illegible]

บุญเปง [illegible]

เขียนมาแต่ [illegible] Thanon-

[illegible] วันที่ [illegible]

ขอให้สุก [illegible]

เจริญรุ่งเรืองมั่นคงอยู่ในกรุงสยาม [illegible]

[illegible]

พระที่นั่ง [illegible]

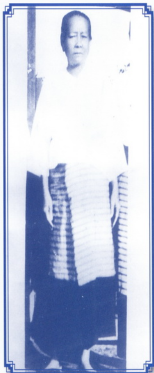
วันที่ [illegible]

* เจ้าราชวงศ์ นครลำพูน (เจ้าหนานบุญเป็งหรือเจ้าหนานไชยเทพ) ท่านได้รับพระราชทานนามสกุล "ธนัญชยานนท์" จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2456 ท่านมีบุตร ธิดา ที่เกิดจากชายา และหม่อมต่าง ๆ รวม 7 องค์ คือ

– เจ้าอุตรการโกศล นครลำพูน (เจ้าน้อยตื้อหรือเจ้าน้อยไชยวงศ์) สมรสกับ เจ้าแก้วมาลูน มีบุตร 1 องค์ คือเจ้าน้อยจันทบูรณ์ และมีธิดากับหม่อมอื่นอีก 1 องค์ คือเจ้าเปาพิมาน (ญ)
– เจ้าน้อยธนัญไชย (เจ้าน้อยตุ้ย)
– เจ้าน้อยจักรแก้ว
– เจ้าน้อยก้อนแก้ว สมรสกับ เจ้าแผ่น (ญ) ธิดาของเจ้าน้อยเก็ดถวา กับเจ้าหญิงหล้า มีบุตรและธิดารวม 4 องค์ คือเจ้าจันทร์หอม (ญ), เจ้าซันคำ (ญ), เจ้าอุษา (ญ), เจ้าจันทร์นวล (ญ)
– เจ้าไฮคำ (ญ)
– เจ้าจอมนวล (ญ)
– เจ้านวลคำ (ญ) สมรสกับ เจ้าเมืองคำ บุตรของเจ้าบุรีรัตน์นครลำพูน (เจ้าน้อยพรหมเทพ) กับเจ้าสุนา (ญ) มีธิดา 1 องค์ คือเจ้ากุยคำ (ญ)

เจ้าราชวงศ์ นครลำพูน (เจ้าหนานบุญเป็ง) ถึงแก่มรณกรรม เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2463 รวมสิริอายุได้ 82 ปี

* เจ้าหญิงบัวคำ สมรสกับ เจ้าคำเฟือน บุตรของเจ้าราชบุตรนครลำพูนไชย (ไม่ทราบชื่อจริง) กับเจ้าหญิงรินคำ มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 7 องค์ คือ

เจ้าสุนา ณ ลำพูน

- เจ้าสุนา (ญ)
- เจ้าอุษา หรือเจ้าอุส่าห์ (ญ)
- เจ้าน้อยคำหมื่น สมรสกับ เจ้าคำแหว้น (ญ) มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 4 องค์คือ เจ้าฟองคำ (ญ), เจ้าลำแก้ว (ญ), เจ้าน้อยอินสม, เจ้าไข่แก้ว (ญ)
- เจ้าจามคำ (ญ)
- เจ้าจามแก้ว (ญ)
- เจ้าคำไหว
- เจ้าปิมปา (ญ)

* เจ้าราชบุตร นครลำพูน (เจ้ามหาวัน) สมรสกับ เจ้าหญิงแว่นคำ ราชธิดาของเจ้าเหมพินทุไพจิตร เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 8 มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 5 องค์ คือ
  - เจ้าแว่นฟ้า (ญ)
  - เจ้าแว่นเมือง (ญ)
  - เจ้าสมพมิตร สมรสกับ เจ้าสีกุย (ญ) ธิดาของเจ้าน้อยตั๋นกับเจ้าอุษา (ญ) มีบุตรและธิดารวม 7 องค์ คือ เจ้าบุญรัตน์ (ญ), เจ้าสิงหล, เจ้ามงคล, เจ้าคำอาจ (เจ้าองอาจ), เจ้าทองอินทร์, เจ้าประภาส, เจ้าคำปัน
  - เจ้าน้อยแสน
  - เจ้าน้อยหมื่น

* เจ้าอุปราช เมืองเชียงแสน (เจ้าคำตัน) สมรสกับ เจ้าหญิงศรีวรรณ ราชธิดาของเจ้าอินทวิไชย เจ้าหลวงเมืองเชียงแสน องค์ที่ 1 มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 5 องค์ คือ

– เจ้าจันทร์สม (ญ)

– เจ้าราชวงศ์ นครเชียงแสน (เจ้าน้อยเลาแก้ว)

– เจ้าน้อยคำแสน

– เจ้าหอมแก้ว (ญ)

– เจ้าน้อยดวงทิพย์

เจ้าอุปราชเมืองเชียงแสน (เจ้าคำตัน) ยังมีบุตรธิดาที่กำเนิดจากหม่อมอื่นอีก คือ

– เจ้าสองเมือง (ญ) สมรสกับ เจ้าคำไหว บุตรของเจ้าคำเฟือนกับเจ้าหญิงบัวคำ มีบุตรด้วยกัน 3 องค์ คือ เจ้าน้อยตื่น, เจ้าน้อยสิงห์ไชย, เจ้าน้อยบุญเบิง

* เจ้าหญิงหล้า สมรสกับ เจ้าน้อยเก็ดถวา มีบุตรและธิดาด้วยกัน รวม 4 องค์ คือ

– เจ้าจอมนวล (ญ) สมรสกับ เจ้าน้อยอินสม มีบุตรและธิดารวม 4 องค์ คือ เจ้าจอมแก้ว (ญ), เจ้าจอมคำ (ญ), เจ้าหนานเมืองแก้ว, เจ้าเมืองชื่น

– เจ้าแผ่น (ญ)

– เจ้าน้อยมอย

– เจ้ามอนคำ (ญ)

4. เจ้าหญิงรินคำ สมรสกับ เจ้าราชบุตรนครลำพูนไชย (ไม่ทราบชื่อจริง) มีบุตรและธิดาด้วยกัน รวม 2 องค์ คือ

* เจ้าคำป้อ (ญ) สมรสกับ เจ้าแก้วมนุษย์ บุตรของเจ้าบุรีรัตน์ นครเชียงราย (เจ้าภูเกี๋ยง) มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 3 องค์ คือ

– เจ้าบุรีรัตน์ นครลำพูน (เจ้าน้อยพรหมเทพ)

– เจ้าคำย่น (ญ)

– เจ้าน้อยพรหมยศ หรือเจ้าน้อยโอ๊ด

* เจ้าคำเฟือน สมรสกับ เจ้าหญิงบัวคำ ธนัญชยานนท์ ราชธิดาของเจ้าหญิงคำเที่ยง กับเจ้าน้อยขัติยะวงศ์ เจ้าหลวงเมืองตาก มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 7 องค์

– เจ้าสุนา (ญ)

– เจ้าอุษา หรือ เจ้าอุส่าห์ (ญ)

– เจ้าน้อยคำหมื่น

– เจ้าจามคำ (ญ)

– เจ้าจามแก้ว (ญ)

– เจ้าคำไหว

– เจ้าปิมปา (ญ)

5. เจ้าอินทวิไชย (หรือเจ้าหลวงอินต๊ะ ในภาษาไทยเหนือ) ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 5 ให้เป็นพระยาราชเดชดำรง ตำแหน่งเจ้าหลวงเมืองเชียงแสน องค์ที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2417 ท่านเป็นต้นตระกูล "เชื้อเจ็ดตน" ท่านสมรสกับ แม่เจ้าขอดแก้ว ท่านมีราชบุตรและราชธิดาที่กำเนิดจาก ชายาและหม่อมต่าง ๆ รวม 16 องค์ คือ

* เจ้าราชวงศ์ นครเชียงแสน (เจ้าน้อยสุขะ) สมรสกับ เจ้าแปงเมือง (ญ) ธิดาของ เจ้าอุปราชเมืองเชียงแสน (เจ้าน้อยปัญญา) ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้ามโหตรประเทศ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 5

เจ้าน้อยมหาไชย (เจ้าน้อยตั๋น) และเจ้าอุษา ณ ลำพูน

* พระยาราชเดชดำรง (เจ้าน้อยเป๋ง) เจ้าหลวงเมืองเชียงแสน
* เจ้าหญิงจันทร์หอม
* เจ้าหญิงอิ่นคำ
* เจ้าหญิงศรีวรรณ สมรสกับ เจ้าอุปราชเมืองเชียงแสน (เจ้าคำตัน ธนัญชยานนท์)
* เจ้าหญิงบัวจันทร์
* เจ้าหญิงยวงคำ
* เจ้าหญิงบัวเกษร
* เจ้าน้อยเว้อ
* พระยารัตนอาณาเขต (เจ้าน้อยเมืองไชย) เจ้าหลวงเมืองเชียงราย
* เจ้าคำปัน มีบุตรและธิดารวม 5 องค์ คือ เจ้าเรือนแก้ว (ญ), เจ้าเมืองยอง, เจ้าเลาแก้ว, เจ้าแดง, เจ้าคำเกี้ยว (ญ)
* เจ้าน้อยคำวัง สมรสกับ เจ้าจามคำ (ญ) ธิดาของเจ้าคำเฟือนกับเจ้าหญิงบัวคำ มีบุตรและธิดารวม 3 องค์ คือ เจ้าศรีนวล (ญ), เจ้าน้อยคาด, เจ้าน้อยกด
* เจ้าน้อยมหาไชย (เจ้าน้อยตั๋น) สมรสกับ เจ้าอุษา (ญ) ธิดาของเจ้าคำเฟือนกับเจ้าหญิงบัวคำ มีบุตรและธิดารวม 6 องค์ คือ เจ้าน้อยแสงเมืองหรือเจ้าน้อยสาย, เจ้าสีกุย (ญ), เจ้าน้อยเมืองดี, เจ้าน้อยเลาคำ, เจ้าสีมอย (ญ), เจ้าน้อยบุญเลิศ
* เจ้าราชบุตร นครเชียงแสน (เจ้าน้อยหมื่นแก้ว)
* เจ้าน้อยเหมย สมรสกับ เจ้าบัวก๊อม (ญ) ธิดาของเจ้าราชวงศ์ นครเชียงแสน (เจ้าน้อยสุชะ) กับเจ้าแปงเมือง (ญ)

พระครูอินทวงศารักษ์ (อาคโม)
วัดเชื้อเจ็ดตน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

* เจ้าหญิงบัวนาค สมรสกับ เจ้าน้อยหมื่น บุตรของเจ้าจอมเมือง มีบุตรชาย 1 คน คือ เจ้าบรรลุ ณ ลำพูน ปัจจุบันคือ พระครูอินทวงศารักษ์ (อาคโม) เจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงราย ชั้นเอก (ธรรมยุต) วัดเชื้อเจ็ดตน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

พระเจ้าบุญมาเมืองถึงแก่พิราลัย ในปี พ.ศ. 2370 รวมเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูน 12 ปี

หมายเหตุ : (พระนามในวงเล็บ) แสดงพระนามเดิม

(ญ) หมายถึง หญิง

เจ้าหลวงน้อยอินทร์
เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 3 (พ.ศ. 2370 - พ.ศ. 2381)

* * * * * * * * * * *

เจ้าน้อยอินทร์ เป็นโอรสองค์ที่ 3 ของพระเจ้าคำโสม เจ้าผู้ครองนครลำปาง องค์ที่ 4 ท่านประสูติที่นครลำปาง ท่านมีเจ้าพี่ เจ้าน้อง ดังนี้

1. เจ้าหนานไชยวงศ์	เจ้าผู้ครองนครลำปาง องค์ที่ 6
2. เจ้าน้อยขัติยะ	เจ้าผู้ครองนครลำปาง องค์ที่ 7
3. เจ้าน้อยอินทร์	เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 3 และ เจ้าผู้ครองนครลำปาง องค์ที่ 8
4. เจ้าวรญาณรังสี (เจ้าญาณรังษี)	เจ้าผู้ครองนครลำปาง องค์ที่ 9

5. เจ้าราชวงศ์นครลำปาง (เจ้าน้อยคำแสน)*
6. พระยาประเทศอุตรทิศ (เจ้าพุทธวงศ์) เจ้าหลวงเมืองพะเยา*
7. พระยาอุปราช เมืองพะเยา (เจ้าน้อยมหายศ)*
8. พระยาราชวงศ์ เมืองพะเยา (เจ้าแก้วมนุษย์)*
9. พระยาอุปราชเมืองงาว (เจ้าขนานยศ)*

---

*พงศาวดารเมืองนครเชียงใหม่ เมืองนครลำปางและเมืองลำพูนไชย เรียบเรียงโดยพระยามหาอำมาตยาธิบดี (หรุ่น) เมื่อยังเป็นพระยาศรีสิงหเทพ จ.ศ. 1237

เมื่อพระเจ้าบุญมาเมืองได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 2 ให้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยในปี พ.ศ. 2358 นั้น ท่านได้เข้ารับราชการที่นครลำพูนไชย ได้ช่วยพระเจ้าบุญมาเมืองในการก่อร่างสร้างเมืองลำพูนไชย ท่านได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 3 แต่งตั้งให้เป็นเจ้าอุปราช นครลำพูนไชยในปี พ.ศ. 2369 ในด้านการสงครามที่ท่านมีส่วนร่วมนั้น ก็คือ ท่านได้รับมอบหมายจากพระเจ้าบุญมาเมืองให้นำกองทัพของนครลำพูนไชยไปสมทบกับทัพนครเชียงใหม่ขึ้นไปช่วยราชการที่เมืองเวียงจันทน์ ในปี พ.ศ. 2369

เจ้าน้อยอินทร์ได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 3 แต่งตั้งให้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยเมื่อปี พ.ศ. 2370 ผลงานของท่านในสมัยที่เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยนั้น ก็คือการสืบสานงานด้านพัฒนานครลำพูนไชย ให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นปึกแผ่นมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ชาวลำพูนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีที่อยู่อาศัยและมีที่ทำมาหากินเพิ่มมากขึ้น และเดินทางไปมาหาสู่กันได้โดยปลอดภัย ดังนั้นในรัชสมัยของท่านจึงได้มีการขยายตัวนครลำพูนไชยให้กว้างออกไป มีเมืองบริวารเกิดขึ้นโดยรอบนครลำพูนไชยหลายแห่ง

เมื่อเจ้าน้อยชัยยะ เจ้าผู้ครองนครลำปางถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2381 ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 3 ให้ไปดำรงตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครลำปางในปี พ.ศ. นั้น

เจ้าหลวงน้อยอินทร์ มีโอรสและราชธิดาหลายองค์ โอรสของท่านรับราชการที่นครลำปาง เมืองพะเยา และเมืองงาว ดังนี้

1. พระยาราชวงศ์ เมืองงาว (เจ้าหนานปัญญา)*

2. อยู่ระหว่างการรวบรวมเพิ่มเติมและตรวจสอบรายชื่อ โอรสและราชธิดา

เจ้าหลวงน้อยอินทร์ถึงแก่พิราลัยเมื่อเดือน 2 ศักราช 1210 ปีวอก สัมฤทธิศก ตรงกับ พ.ศ. 2391 รวมเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย 11 ปี และเป็นเจ้าผู้ครองนครลำปาง 10 ปี

หมายเหตุ : (พระนามในวงเล็บ) แสดงพระนามเดิม

*พงศาวดารเมืองนครเชียงใหม่ เมืองนครลำปางและเมืองลำพูนไชย เรียบเรียงโดยพระยามหาอำมาตยาธิบดี (หรุ่น) เมื่อยังเป็นพระยาศรีสิงหเทพ จ.ศ. 1237

เจ้าหลวงคำตัน

เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 4 (พ.ศ. 2381 - พ.ศ. 2384)

* * * * * * * * * *

เจ้าหลวงคำตันเป็นโอรสองค์แรกของพระเจ้าบุญมาเมือง เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 2 ท่านรับราชการอยู่ที่นครลำพูนไชย และได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 3 แต่งตั้งให้เป็น "เจ้าราชบุตร นครลำพูนไชย" เมื่อ พ.ศ. 2369 ท่านเป็นกำลังสำคัญช่วยเจ้าบิดาในการก่อร่างสร้างนครลำพูนไชยมาตั้งแต่ต้น ต่อมาท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 3 แต่งตั้งให้เป็น "เจ้าอุปราช นครลำพูนไชย" เมื่อ พ.ศ. 2370 ท่านได้ช่วยเจ้าหลวงน้อยอินทร์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 3 ในการพัฒนาและทำนุบำรุงรักษาเมืองลำพูนไชย ตลอดจนขยายอาณาเขตเมืองนครลำพูนไชยให้กว้างขวางออกไป ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 3 ให้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2381 ผลงานของท่านในช่วงที่เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยนั้น เน้นหนักไปทางการทำนุบำรุงบ้านเมือง ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ดูแลทุกข์สุขของประชาชนชาวลำพูน เสริมสร้างความแข็งแกร่งและความพร้อมให้แก่กองกำลังทหาร เพื่อปกป้องรักษาเมืองลำพูนไชย

เจ้าหลวงคำตัน มีโอรส 2 องค์* ราชธิดา 2 องค์* คือ

---

*รายนามโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าหลวงคำตัน มาจากหนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ตวัน ณ เชียงใหม่) เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2515

1. เจ้ามหาพรหม มีบุตรและธิดารวม 4 องค์ คือ

* เจ้าวุ่ย (ญ) โสด
* เจ้าเหมย (ญ) มีบุตรและธิดารวม 4 องค์ คือ
  - เจ้าหนานปั๋น
  - เจ้าหนานคำปัน
  - เจ้าหนานหวัน
  - เจ้าบัวเที่ยง (ญ) โสด
* เจ้าบุ (ญ) มีบุตรและธิดารวม 2 องค์ คือ
  - เจ้าหมุก (ญ)
  - เจ้าหนานก้อนแก้ว
* เจ้าหนานคำมูล มีธิดา 1 องค์ คือ
  - เจ้ากิม (ญ)

2. เจ้าน้อยไชยวงศ์ มีบุตรและธิดารวม 4 องค์ คือ

* เจ้ากาบคำ (ญ) สมรสกับ เจ้าน้อยมหายศ โอรสของเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 6 กับหม่อมคำเผือ มีบุตรและธิดารวม 10 องค์ คือ
  - เจ้าน้อยเลาเมือง
  - เจ้าน้อยเลาฏู้
  - เจ้าฟองนวล (ญ)
  - เจ้าฟองเมฆ (ญ)

– เจ้าหนานธรรมรังษี
– เจ้าบัวเกษร (ญ) สมรสกับ เจ้าอินทวิไชย เจ้าหลวงเมืองเชียงแสน องค์ที่ 1 มีธิดา 1 องค์ คือ เจ้าหญิงบัวนาค
– เจ้ากาบเหมย (ญ)
– เจ้าเกี๋ยงหอม (ญ)
– เจ้าจันทร์เทศ (ญ)
– ขุนนิพัทธ์ลำพูนพงศ์ (เจ้าหนานวงศ์)

* เจ้าน้อยเมืองใจ๋ มีธิดา 2 องค์ คือ
– เจ้าฟองคำ (ญ)
– เจ้าเปี๋ยม (ญ)

* เจ้าหญิงบัวถ้อม สมรสกับ เจ้านรนันท์ไชยชวลิต (เจ้าน้อยธนัญไชย) เจ้าผู้ครองนครลำปาง องค์ที่ 11 มีราชธิดารวม 3 องค์ คือ
– เจ้าหญิงบัวเกษร สมรสกับ เจ้าหนานเทพวงศ์ มีบุตรและธิดารวม 7 องค์ คือ เจ้าน้อยเลาคำ, เจ้าน้อยเมืองชุม, เจ้ามอนแก้ว (ญ), เจ้ามอนคำ (ญ), เจ้าคำหมื่น, เจ้าดวงจันทร์ (ญ), เจ้าบัวระมวล (ญ)
– เจ้าหญิงบัวเทพ สมรสกับ เจ้าหนานอินปั๋น ณ ลำพูน มีบุตรและธิดารวม 7 องค์ คือ เจ้าน้อยพวงแก้ว, เจ้าบรรเทา (ญ), เจ้ายุทธ, เจ้าดอนคำ, พ.ต.ต.เจ้าเฉลิมพล (เจ้าพวงคำ), เจ้าคำแสน, เจ้าสุทธลัย (ญ)
– เจ้าหญิงแก้วมาลา

เจ้าสุริยวงษ์ นครลำพูน (เจ้าน้อยเมืองแก้ว)

* เจ้าจอมเมือง มีบุตรชาย 1 องค์ คือ
  - เจ้าน้อยหมื่น สมรสกับ เจ้าหญิงบัวนาค ราชธิดาของเจ้าอินทวิไชย เจ้าหลวงเมืองเชียงแสน กับเจ้าบัวเกษร (ญ) มีบุตรด้วยกัน 1 องค์ คือ เจ้าบรรลุ ณ ลำพูน หรือในปัจจุบันนี้คือ พระครูอินทวงศารักษ์ (อาคโม) เจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงราย ชั้นเอก (ธรรมยุติ) วัดเชื้อเจ็ดตน อ.แม่จัน จังหวัดเชียงราย

3. เจ้าหญิงกาบแก้ว สมรสกับ เจ้าน้อยอินทจักร บุตรของเจ้าบุรีรัตน์ นครลำพูนไชย (เจ้ามหาเทพ) กับเจ้าหญิงยอดเรือน ราชธิดาของพระเจ้ามโหตรประเทศ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 5 มีบุตรและธิดารวม 5 องค์ คือ

* เจ้าน้อยบุญเปิง
* เจ้าน้อยคำตื้อ หรือเจ้าน้อยดวงสมเพชร
* เจ้ากาบคำ (ญ)
* เจ้าหนานแก้วหลง

4. เจ้าหญิงบัวคำ มีธิดา 1 องค์ คือ

* เจ้าเปาคำ* (ญ) สมรสกับ เจ้าราชบุตร นครลำพูนไชย (เจ้าน้อยพรมสาร หรือเจ้าน้อยพิมะสาร) โอรสของเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคุณ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 6 กับหม่อมตุมมา มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 6 องค์ ดังนี้

---

*เอกสารจากหอจดหมายเหตุ เรื่องเจ้านายเชื้อพระวงศ์นครลำพูน ซึ่งกรมราชเลขาเรียบเรียงถวายกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม ร.ศ. 129

- เจ้าสุริยวงษ์ นครลำพูน (เจ้าน้อยเมืองแก้ว)
- เจ้าไชยสงคราม นครลำพูน (เจ้าน้อยเมืองพรหม)
- เจ้าหนานเมืองอินทร์
- เจ้าราชภาคีไนย นครลำพูน (เจ้าน้อยเมืองไทย)
- เจ้าพรหมกุมาร
- เจ้าคำหมื่น

เจ้าหลวงคำตันถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2384 รวมเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย 3 ปี

หมายเหตุ : (พระนามในวงเล็บ) แสดงพระนามเดิม

(ญ) หมายถึง หญิง

เจ้าหลวงธรรมลังกา
เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 5 (พ.ศ. 2384 - พ.ศ. 2386)

* * * * * * * * * *

เจ้าหลวงธรรมลังกา มีพระนามเดิมว่า เจ้าน้อยลังกา เป็นโอรสองค์ที่ 2 ของพระเจ้าบุญมาเมือง เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยองค์ที่ 2 ท่านเข้ารับราชการตั้งแต่สมัยพระเจ้าบุญมาเมืองและได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 3 แต่งตั้งให้เป็น "เจ้าเมืองแก้ว นครลำพูนไชย" เมื่อ พ.ศ. 2369 ท่านได้ช่วยเจ้าบิดาในการบุกล้างถางพง ก่อสร้างเมืองลำพูนไชย ดูแลรักษาและทำนุบำรุงเมืองลำพูนไชยตลอดมา ท่านเป็นกำลังสำคัญอีกท่านหนึ่งที่ช่วยเจ้าหลวงน้อยอินทร์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 3 ในการพัฒนาบ้านเมือง ตลอดจนขยายอาณาเขตเมืองนครลำพูนไชยให้กว้างขวางออกไป ต่อมาในรัชสมัยของเจ้าหลวงคำตัน ท่านได้รับมอบหมายให้เป็นแม่ทัพคุมกำลังทหารของเมืองลำพูนไชยไปร่วมกับกำลังทหารของเมืองเชียงใหม่ ในระหว่างปี พ.ศ. 2381 - พ.ศ. 2382 ไปตีเมืองสาดเมืองต่วน และเมืองปุเป็นผลสำเร็จ กวาดต้อนผู้คน อาวุธ ม้า โค เป็นจำนวนมาก กลับมาเมืองเชียงใหม่และเมืองลำพูนไชย

ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 3 แต่งตั้งให้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย เมื่อ พ.ศ. 2384 ผลงานของท่านในช่วงเวลาที่เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยจึงเน้นหนักไปที่การทำนุบำรุงบ้านเมือง ทำนุบำรุงพระศาสนา ดูแลทุกข์สุขของประชาชนชาวลำพูน

เจ้าหลวงธรรมลังกามีโอรสและราชธิดาหลายองค์ ดังนี้

* เจ้าอุปราช นครลำพูนไชย (เจ้าน้อยสุริยะ)
* อยู่ระหว่างรวบรวมเพิ่มเติมและตรวจสอบรายชื่อโอรสและราชธิดา

เจ้าหลวงธรรมลังกาถึงแก่พิราลัย เมื่อ พ.ศ. 2386 รวมเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย 2 ปี

เจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ
เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 6 (พ.ศ. 2386 - พ.ศ. 2414)

* * * * * * * * * *

เจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ มีพระนามเดิมว่า เจ้าหนานไชยลังกา เป็นโอรสของเจ้าเศรษฐีคำฟั่น ซึ่งเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 1 และเป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 3 กับแม่เจ้าคำแปง ท่านเข้ารับราชการที่นครลำพูนไชยในสมัยพระเจ้าบุญมาเมือง และรับราชการต่อมาในสมัยเจ้าหลวงน้อยอินทร์ เจ้าหลวงคำตัน และเจ้าหลวงธรรมลังกา ตามลำดับ เมื่อเจ้าหลวงธรรมลังกาถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2386 นั้น ท่านก็ได้รักษาการในตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยสืบต่อมา ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 3 แต่งตั้งให้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย เมื่อวัน 5 แรม 2 ค่ำ เดือน 10 ปีมะโรง อัฐศก ศักราช 1210 ปี ตรงกับ พ.ศ. 2391 มีพระนามตามสุพรรณบัฏว่า "เจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ หริภุญไชยรัษฎาธิวาส เป็นประเทศราชธุรธาดา มลาวิยวงศ์มัตยานุกูล ลำพูนนครวิชิตชัย เจ้านครลำพูนไชย"

ผลงานในสมัยที่เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย

1. **ด้านการปกครอง**
   - ท่านพัฒนานครลำพูนไชยให้มีความเจริญทุกด้าน ทั้งถนนหนทาง สร้างสะพานข้ามเหมือง เพื่อให้ชาวลำพูนเดินทางไปมาหาสู่กันได้สะดวก รวมทั้งมีเส้นทางไปค้าขายยังหัวเมืองใกล้เคียง

– ท่านปราบปรามโจรผู้ร้ายจนราบคาบ กล่าวกันว่า ในรัชสมัยของพระองค์นั้น บ้านเมืองสงบ ไม่มีโจรผู้ร้าย ผู้คนมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย สามารถประกอบอาชีพและปฏิบัติศาสนกิจได้ตามประเพณี

– ท่านเป็นศูนย์รวมความเชื่อถือ ความเชื่อมั่น ความเคารพนับถือและยำเกรงของบรรดาพระญาติวงศ์ในนครลำพูนไชย ในรัชสมัยของท่านไม่เคยมีเรื่องทะเลาะวิวาทกันและไม่มีเรื่องการแก่งแย่งชิงอำนาจกันในระหว่างพระญาติวงศ์ในนครลำพูนไชยเลย

2. ด้านการทหาร และการสงคราม

– ในระหว่างปี พ.ศ. 2412 พวกเงี้ยวไทยใหญ่และพวกลื้อ ได้ยกกองทัพมาตีเมืองปาย ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของนครเชียงใหม่ ท่านจึงแต่งตั้งเจ้าอินทวิไชยและเจ้าน้อยมหายศ คุมกองทหารของนครลำพูนไชยไปสมทบกับกองทัพของนครเชียงใหม่และของนครลำปางเพื่อไปช่วยป้องกันเมืองปาย

– ในระหว่างปี พ.ศ. 2413 พวกเงี้ยว พวกลื้อ ได้ยกทัพมาตีเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในแขวงเมืองเชียงใหม่อีกครั้ง ท่านจึงแต่งตั้งเจ้าอินทวิไชยและเจ้าน้อยมหายศนำกำลังนายไพร่ไปสมทบกับกองทัพของนครเชียงใหม่และของนครลำปาง ไปต่อสู้กับพวกเงี้ยวและพวกลื้อจนพ่ายแพ้แตกกระจายหนีไป และยังติดตามตีกองทัพพวกเงี้ยวและพวกลื้อต่อไปจนกระทั่งขับไล่ไปจนพ้นแดนเมืองเชียงใหม่

– บรรดาเจ้าผู้ครองนคร เจ้าเมืองขึ้น เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์ เจ้าบุรีรัตน์ และเจ้าราชบุตรของประเทศราช และของเมืองขึ้นในดินแดนล้านนาซึ่งคุมกำลังทหาร คุมการบริหารและคุมเศรษฐกิจต่าง ๆ ในเวลานั้น ล้วนแต่เป็นพระญาติวงศ์ที่ใกล้ชิดทั้งสิ้น ทุกพระองค์

ให้ความเคารพนับถือและเชื่อถือในคำตัดสินของท่าน หากมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นระหว่างพระญาติวงศ์ กล่าวได้ว่า เจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณเป็นผู้ที่มีบารมีและมีอิทธิพลมากที่สุดในดินแดนล้านนาในยุคสมัยนั้น

3. ด้านศาสนา

– ท่านทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและวัดวาอารามเป็นอย่างดีในตลอดรัชกาลของท่าน

– ท่านได้บูรณะวัดประตูช้างสี ซึ่งเป็นวัดร้างมาเป็นระยะเวลานาน ให้กลับมาเป็นวัดที่มีพระภิกษุและเจ้าอาวาส และเจริญรุ่งเรืองมาจนทุกวันนี้

ครอบครัว

เจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ มีชายาและหม่อม เท่าที่มีการเก็บรวบรวมบันทึกไว้ จำนวน 32 คน มีโอรส 28 องค์ และราชธิดา 30 องค์ โอรสและราชธิดาที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป คือ

1. เจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยองค์ที่ 7 กำเนิดจากแม่เจ้าโก๊ะ

2. เจ้าน้อยมหายศ เจ้าตาทวดของพันเอก นายวรการบัญชา อดีตรองนายกรัฐมนตรี ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี กำเนิดจากหม่อมคำเผือ

3. เจ้าเหมพินทุไพจิตร เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยองค์ที่ 8 กำเนิดจากแม่เจ้าคำจ๋า

4. เจ้าหญิงรินคำ อรรคชายาองค์แรกของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 7 กำเนิดจากหม่อมบัวทิพย์

เจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณถึงแก่พิราลัยในปีมะแม ตรีศก ศักราช 1233 ปี ตรงกับปี พ.ศ. 2414 รวมระยะเวลาที่ท่านรักษาการและเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยได้ 28 ปี

ที่มาของข้อมูล : 1. หนังสือ "วรทัศน์อนุสรณ์" หนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าวรทัศน์ ณ ลำพูน เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2508

2. พงศาวดารเมืองนครเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง และเมืองลำพูนไชย เรียบเรียงโดย พระยามหาอำมาตยาธิบดี (หรุ่น) เมื่อยังเป็นพระศรีสิงหเทพ จ.ศ. 1237

รายนามโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ*

(แยกตามรายนามชายาและหม่อม)

หม่อมคำป้อ

1. เจ้าหญิงโนจา

หม่อมตุ่น

1. เจ้าแก้วมรกต

หม่อมใจ๋

1. เจ้าหญิงบัวบาน

หม่อมเฟย

1. เจ้าหญิงบัวเผื่อน
   * เจ้าทิพจักร
2. เจ้าฟ้าสะท้าน
   * เจ้าเกิ๊ง

---

*รายนามโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ มาจากหนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ตวัน ณ เชียงใหม่) วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2515

หม่อมเอ้ย

1. เจ้าน้อยตุ้ย 2. เจ้าน้อยจีน

หม่อมออน

1. เจ้าหญิงบัวไข 2. เจ้าหนานเลาช้าง

หม่อมสา

1. เจ้าหญิงเหมยคำ

หม่อมปิมปา

1. เจ้าหญิงเกี๋ยงคำ

หม่อมแก้วมาลูน

1. เจ้าหญิงหมอกคำ

หม่อมสุมิตดา

1. เจ้าแก้วเมืองกรุง

หม่อมตุมมา

1. เจ้าหญิงไข่แก้ว

จากซ้ายไปขวา :

แถวยืน : เจ้าทรายคำ, เจ้าทรายแก้ว, เจ้าเกษร

แถวนั่ง : เจ้าสุบล, เจ้าไพกุล, เจ้าบัวไล, เจ้าสุบรรณ

2. เจ้าน้อยเพชร มีบุตร 2 องค์ คือ

* เจ้าน้อยบุญหลง
* เจ้าน้อยแก้วเมือง สมรสกับ เจ้าปิมปา (ญ) ธิดาของเจ้าคำเฟือนกับเจ้าหญิงบัวคำ มีบุตรธิดาด้วยกัน 3 องค์ คือ
  - เจ้าโสภณ มีบุตรและธิดารวม 6 องค์ คือ เจ้าสุภักด์, เจ้าคำใส (ญ), เจ้าเมืองใจ, เจ้าสุบิน, เจ้าสุบล (ญ), เจ้าสุบรรณ (ญ).
  - เจ้าโสพันธ์ สมรสกับ เจ้าสีมอย (ญ) ธิดาของเจ้าน้อยมหาไชย (เจ้าน้อยตั๋น) กับเจ้าอุษา (ญ) มีบุตรและธิดารวม 5 องค์ คือ เจ้าบุญส่ง, เจ้าไพกุล (ญ), เจ้าพูลจันทร์ (ญ), เจ้าผ่องศรี (ญ), เจ้าผ่องใส (ญ)
  - เจ้าพงศ์ไพวัลย์ สมรสกับ หมอสำราญ (หมออนามัย) ไม่มีบุตร ธิดา ด้วยกัน

3. เจ้าราชบุตรนครลำพูน (เจ้าน้อยพรมสาร)* สมรสกับ เจ้าเปาคำ (ญ) ธิดาของเจ้าหญิงบัวคำ ซึ่งเป็นราชธิดาของเจ้าหลวงคำตัน เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 4 มีบุตรและธิดาด้วยกันรวม 6 องค์ คือ

* เจ้าสุริยวงษ์ นครลำพูน (เจ้าน้อยเมืองแก้ว) สมรสกับ เจ้าแก้วมเทพี แต่ไม่มีบุตรธิดาด้วยกัน ท่านมีบุตรและธิดากำเนิดจากหม่อมคำมูลรวม 8 องค์ คือ
  - เจ้าบุญแก้ว (เจ้ามอนแก้ว) (ญ)
  - เจ้าจันทร์หอม (ญ)

---

*เอกสารจากหอจดหมายเหตุ เรื่องเจ้านายเชื้อพระวงศ์นครลำพูน ซึ่งกรมราชเลขาเรียบเรียงถวายกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม ร.ศ. 129

– เจ้าสองเมือง
– เจ้าประพันธ์ (เจ้าอินแสง)
– เจ้าเปรม (เจ้าดวงทิพ)
– เจ้านิวัติ (เจ้าเมืองพรหม)
– เจ้าทิพวรรณ (ญ) โสด
– เจ้าโสภา (ญ) โสด

* เจ้าไชยสงคราม นครลำพูน (เจ้าน้อยเมืองพรหม) ท่านถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2451 รวมสิริอายุได้ 36 ปี

* เจ้าหนานเมืองอินทร์ มีบุตรและธิดารวม 6 องค์ คือ
  – เจ้าดาวเรือง (เจ้าน้อยหมู) สมรสกับ เจ้าประภาวดี ธิดาของเจ้าราชภาติกวงศ์ นครลำพูน (น้อยดวงทิพย์ ตุงคนาคร) มีบุตรธิดาด้วยกัน 3 องค์ คือ เจ้าสิงห์ไชย, เจ้าสิงห์ทอง, เจ้าสุธรรมา (ญ)
  – เจ้าจันทร์ฟอง (ญ)
  – เจ้าจันทร์ทิพย์ (ญ)
  – เจ้าก่องคำ (ญ) สมรสกับ เจ้าน้อยจันทบูรณ์ ธนัญชยานนท์ บุตรของเจ้าอุตรการโกศล (เจ้าน้อยตื้อ) มีบุตรธิดาด้วยกัน 6 องค์ คือ เจ้าณรงค์, เจ้าประเสริฐ, เจ้าบุญทวี, เจ้าอุดม, เจ้าวิไล (ญ), เจ้าประจวบ
  – เจ้าก่องแก้ว (ญ)
  – เจ้าหล้า (ญ)

* เจ้าราชภาคิไนย นครลำพูน (เจ้าน้อยเมืองไทย) สมรสกับ เจ้าหญิงแก้วมุกดา ราชธิดาของเจ้าอินทยงยศโชติ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 9 มีบุตรธิดาด้วยกันรวม 2 องค์ คือ

จากซ้ายไปขวา :

แถวยืน : เจ้าบุญทวี, ลุงหนานพรหม, เจ้าณรงค์, เจ้าก่องคำ, เจ้าน้อยจันทบูรณ์, เจ้าประเสริฐ, เจ้าอุดม

แถวนั่งเก้าอี้ : เจ้าแก้วมาลูน - ชายาของเจ้าอุตรการโกศล (เจ้าน้อยตื้อ), เจ้าขาว - พี่สาวของเจ้าแก้วมาลูน

แถวนั่งพื้น : เจ้าวิไล, เจ้าประจวบ

– เจ้าดรุณดารา หรือ เจ้าน้อยดาวช้อน สมรสกับ เจ้าหญิงบุษบา ณ ลำปาง ราชธิดาของ พลตรี มหาอำมาตย์โท เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปาง องค์ที่ 9 มีบุตรด้วยกัน 2 องค์ และมีบุตรธิดากับหม่อมอื่น ๆ อีก 12 องค์

– เจ้าแก้วประภา (ญ) สมรสกับ เจ้าจันทรพงศ์ ณ เชียงใหม่ บุตรของเจ้าราชวงศ์ นครเชียงใหม่ (เจ้าเลาแก้ว) มีบุตรธิดาด้วยกัน 2 องค์

 * เจ้าพรหมกุมาร

 * เจ้าคำหมื่น

หม่อมคำหล้า

1. เจ้าหญิงหมอกแก้ว
2. เจ้าหนานหมอกแก้ว

 * เจ้าอินหวัน * เจ้าตุ้ย

หม่อมขันแก้ว

1. เจ้าหญิงอุบแก้ว

 * เจ้ารินคำ (ญ) * เจ้าแสน

2. เจ้าน้อยเกิ้งแก้ว

 * เจ้าด้วง

หม่อมคำแปง

1. เจ้าหนานเลาเสือ

 * เจ้าเหมย (ญ) * เจ้าชาว (ญ)

หม่อมขา

1. เจ้าหญิงบัวก๊อม

หม่อมจุมปา

1. เจ้าหญิงบัวเขียว

   * เจ้าเมฆ

หม่อมคำแวม

1. เจ้าหญิงเกี๋ยงหมอก
2. เจ้าหญิงแก้ววงกฎ

หม่อมขันคำ

1. เจ้าหญิงอุบคำ
2. เจ้าหนานแก้ววงศ์เมือง

   * เจ้าขาว

หม่อมเครือ

1. เจ้าหมวกแก้ว
2. เจ้าหญิงป้าว
3. เจ้าตุ้ย

หม่อมเขียวน้อย

1. เจ้าหญิงแผ่นแก้ว
   - * เจ้าจอมคำ
   - * เจ้าแผ่นคำ (ญ)
   - * เจ้าฟองจันทร์ (ญ)
   - * เจ้าอินโถ
   - * เจ้าคำพับ (ญ)
2. เจ้าน้อยฟ้าฮ่วน
   - * พระครูถาวรเจติยานุรักษ์ (เจ้าจีน)
   - * เจ้าเมืองชื่น
   - * เจ้าเลี่ยมแก้ว (ญ)
   - * เจ้าหล้า (ญ)

หม่อมเขียวใหญ่

1. พระภิกษุฟ้าแมน
2. เจ้าน้อยเลาแว้ง
   - * เจ้าหนานตุบ
   - * เจ้าหนานยอดเมือง
   - * เจ้าแดง
   - * เจ้าศรีเมือง (ญ)

หม่อมคำป้อ

1. เจ้าหญิงพิมคำ
2. เจ้าหญิงเรือนคำ

หม่อมแก้ว

1. เจ้าหญิงแก้วกัญญา

   * เจ้าเหวิ้น (ญ)

หม่อมแก้วนา

1. เจ้าหญิงบัวขาว
2. เจ้าฝนแสนห่า
3. เจ้าหญิงฝนห่าแก้ว

   * เจ้าซี้หมู
   * เจ้าดุ้ย
   * เจ้าเผือก

หม่อมคำเผือ

1. เจ้าน้อยเลาว้อง

   * เจ้าฟองคำ สมรสกับ เจ้าราชบุตร นครลำพูน (เจ้าน้อยดาวแก้ว) ซึ่งเป็นโอรสของเจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 7 กับ หม่อมบุ มีบุตร 2 องค์ คือ

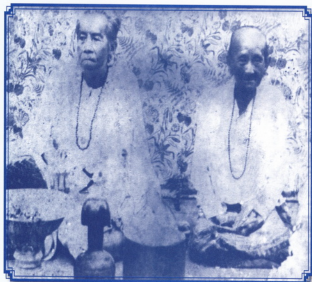
     – เจ้าน้อยหมวก หรือ รองอำมาตย์โท ขุนจำเริญคดี

     – เจ้าน้อยหมู ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อและนามสกุลเป็น เจ้าหนานประพันธ์ กาญจนกามล

2. เจ้าน้อยมหายศ สมรสกับ เจ้ากาบคำ (ญ) ธิดาของเจ้าน้อยไชยวงศ์ ซึ่งเป็นโอรสของเจ้าหลวงคำตัน เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 4 เจ้าน้อยมหายศ มีบุตรและธิดารวม 10 องค์ คือ

* เจ้าเลาเมือง
* เจ้าเลาภู้ สมรสกับ เจ้าคำป้อ มีบุตรธิดาด้วยกัน 2 องค์ คือ
  – เจ้ากาบแก้ว(ญ) สมรสกับพระพิจิตรโอสถ(นายแพทย์ รอด สุตันตรานนท์) สาธารณสุขมณฑลพายัพ มีบุตรธิดาด้วยกัน 4 คน คือ พันเอก นายวรการบัญชา (นายบุญเกิด สุตันตรานนท์), นางสาวเฉลิม, นางสาวฉลอง, นางสาวฉลวย.
  – เจ้าด้วง (ญ)

  เจ้าเลาภู้ มีบุตรและธิดากับหม่อมกลมอีก 3 องค์ คือ
  – เจ้าแสงคำมา (ญ)
  – เจ้าแก้วผาบเมือง
  – เจ้ารถแก้ว (ญ)
* เจ้าฟองนวล (ญ) สมรสกับ เจ้าราชภาติกวงศ์ นครเชียงใหม่ (เจ้าน้อยบัววงศ์) มีบุตร 1 องค์ คือ
  – เจ้าราชภาคินัย นครเชียงใหม่ (เจ้าน้อยเมืองชื่น ณ เชียงใหม่)
* เจ้าฟองเมฆ (ญ)
* เจ้าหนานธรรมรังสี มีบุตรธิดารวม 7 องค์ คือ
  – เจ้าฝาคำ (ญ)
  – เจ้าน้อยอินทร์เหลา
  – เจ้าน้อยโตน สมรสกับ เจ้าคำซ้อน เชื้อเจ็ดตน (ญ) มีธิดา 1 องค์ คือ เจ้าชันคำ (ญ)
  – เจ้าบัวผัน (ญ)
  – เจ้าเกี๋ยงคำ (ญ)
  – เจ้าคำซ้อน (ญ)
  – เจ้าน้อยมุ่ย

เจ้าน้อยโคนและเจ้าคำซ้อน ณ ลำพูน

* เจ้าหญิงบัวเกษร สมรสกับ เจ้าอินทวิไชย เจ้าหลวงเมืองเชียงแสน องค์ที่ 1 มีธิดา 1 องค์ คือ
  - เจ้าหญิงบัวนาค
* เจ้ากาบเหมย (ญ)
* เจ้าเกี๋ยงหอม (ญ)
  - เจ้าคำใต้ (ญ)
  - เจ้าอุษา (ญ) สมรสกับ เจ้าน้อยสมมนุษย์ บุตรของเจ้าหนานบัวละภฏ
* เจ้าจันทน์เทศ (ญ)
* ขุนนิพัทธ์ลำพูนพงศ์ (เจ้าหนานวงศ์) มีบุตรและธิดารวม 10 องค์ คือ
  - เจ้าเมืองอินทร์
  - เจ้าจันทร (ญ)
  - เจ้าสวัสดิ์
  - เจ้าบัวละมวล (ญ)
  - เจ้าแสงอรุณ (ญ)
  - เจ้าศรีนวล
  - เจ้าไว
  - เจ้าบุญผ่อง
  - เจ้าบัวชุม (ญ)
  - เจ้าเกรียงศักดิ์

3. เจ้าหญิงคำสน สมรสกับ เจ้าน้อยแก้วเมืองพวน บุตรของเจ้าอุปราช นครเชียงใหม่ (เจ้าหนานพิมพิสาร) มีบุตร 1 องค์ คือ

* เจ้าราชภาติกวงศ์ นครเชียงใหม่ (เจ้าน้อยบัววงศ์)

จากซ้ายไปขวา

แถวยืน : *เจ้าศรีนวล, เจ้าสวัสดิ์, เจ้าไว, เจ้าบุญผ่อง, เจ้าเมืองอินทร์*

แถวนั่งเก้าอี้ : *เจ้าจันทรอุ้มเจ้าสัมพันธ์ (ญ), คุณบุญถนอมอุ้มเจ้าอนันต์, ขุนพิพัทธ์ลำพูนพงศ์ (เจ้าหนานวงศ์), เจ้าแสงอรุณ, เจ้าบัวชุม, หม่อมบุญปั๋น, เจ้าท่อนแก้วอุ้มเจ้าพวงแก้ว, เจ้าบัวระมวล*

แถวนั่งพื้น : *เจ้าเกรียงศักดิ์, เจ้าพรหมธาดา, เจ้าพันธ์ธาดา, เจ้าพงศ์อินทร์, เจ้าบุญส่ง*

หม่อมคำมูล

1. เจ้าหญิงทิพเนตร
2. เจ้าหนานเทพจักร
3. เจ้าน้อยมหาเทพ
4. เจ้าธรรมจักร

หม่อมใจ๋

1. เจ้าอินทรถ

แม่เจ้าโก๊ะ

1. เจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ (เจ้าน้อยดาวเรือง) เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 7

ชีวประวัติ รายนามโอรส ราชธิดา และนัดดาของเจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ อยู่ในหน้า 86 ถึงหน้า 93

หม่อมบัวทิพย์

1. เจ้าหญิงรินคำ สมรสกับ พระเจ้าอินทวิไชยยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 7 มีโอรส 1 องค์ คือ

   * พระเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ (เจ้าน้อยสุริยะ) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 8

2. เจ้าหญิงก่องคำ

หม่อมสามา

1. เจ้าหญิงเปาคำ
2. เจ้าหญิงบัวทิพย์

หม่อมแก้วพา

1. เจ้าราชวงศ์ นครลำพูน (ต้นฉบับไม่ได้ระบุชื่อ)

แม่เจ้าคำจ๋า

1. เจ้าเหมพินทุไพจิตร (เจ้าคำหยาด) เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 8

   ชีวประวัติ รายนามโอรส ราชธิดา และนัดดาของเจ้าเหมพินทุไพจิตร อยู่ในหน้าที่ 94 ถึงหน้าที่ 103
2. เจ้าหญิงแสน
3. เจ้าบุ
4. เจ้าหญิงหล้า ถึงแก่อนิจกรรมตั้งแต่ยังเยาว์

หมายเหตุ : (พระนามในวงเล็บ) แสดงพระนามเดิม

(ญ) หมายถึง หญิง

เจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 7

เจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์
เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 7 (พ.ศ. 2414 - พ.ศ. 2434)

****

เจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ มีพระนามเดิมว่า เจ้าน้อยดาวเรือง ท่านเป็นโอรสของเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ กับ แม่เจ้าโก๊ะ ท่านเข้ารับราชการในรัชสมัยของเจ้าบิดาเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นเจ้าราชวงศ์ นครลำพูนไชย ต่อมาในปี พ.ศ. 2395 ท่านได้รับมอบหมายจากเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ ให้เป็นแม่ทัพคนหนึ่งของนครลำพูนไชยไปตีเมืองสาด เมืองแจก เมืองภู เมืองเลน และเมืองเพียง เป็นผลสำเร็จ และไปสมทบกับกองทัพของนครเชียงใหม่ไปตีเมืองเชียงตุง ท่านเป็นกำลังสำคัญของเจ้าบิดาในการบริหารบ้านเมืองนครลำพูนไชยให้มีความเจริญก้าวหน้าตลอดมา เมื่อเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2414 ท่านก็ได้รักษาการในตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยแทน จนกระทั่งท่านได้รับราชโองการโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ให้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย เมื่อวันที่ 1 ค่ำ เดือน 6 ศักราช 1237 ปีกุน สัปตศก ตรงกับ พ.ศ. 2418 มีพระนามตามพระสุพรรณบัฏว่า "เจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ วรโฆษกิตติโสภณ วิมลคุณหริภุญไชย มหาเจดีย์บูชากร ราษฎรธุระธาดา ประดิษฐาธิบดี เจ้านครลำพูนไชย"

ท่านได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศมงกุฎสยาม ชั้นที่ 1 ชื่อมหาสุราภรณ์ เมื่อวันอังคาร เดือนยี่ แรมสิบเจ็ดค่ำ ปีจอ อัฐศก 1248 ปี ตรงกับ พ.ศ. 2429

ผลงานในสมัยที่เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย

1. ด้านการปกครอง

- ท่านสนใจความเป็นอยู่และทุกข์สุขของประชาชนเป็นอย่างมาก เล่ากันต่อ ๆ มาว่าท่านชอบไปเยี่ยมประชาชนชาวลำพูนในพื้นที่ต่าง ๆ สอบถามความเป็นอยู่ การทำมาหากิน รับฟังเรื่องราว หาทางแก้ไข และช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนหรือมีปัญหาตลอดมา
- ท่านเป็นเจ้าหลวงที่สนใจด้านการเกษตรมาก โดยเฉพาะการทำไร่ ทำนา ในฤดูเก็บเกี่ยวข้าวทุกปี ท่านไปอยู่ที่ไร่นา เพื่อดูแลการเก็บเกี่ยวข้าว ดูแลและเปรียบเทียบผลผลิตของข้าวปีนี้กับปีก่อน คิดหาวิธีเพิ่มผลผลิตในปีต่อ ๆ ไป
- ท่านดูแลความทุกข์สุขของประชาชนเป็นอย่างดี บ้านเมืองสงบสุข ไม่มีโจรผู้ร้าย

2. ด้านการคมนาคม

- การที่ท่านชอบออกไปเยี่ยมประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ทำให้มีการบุกเบิกเส้นทางใหม่ ๆ เชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้านและระหว่างเมืองบริวารของนครลำพูนไชย
- ท่านได้ออกไปคล้องช้างในป่าหลายครั้งเพื่อนำมาฝึกใช้งานและใช้เป็นพาหนะในการเดินทางไกล ในปี พ.ศ. 2419 ท่านจับช้างพลายลักษณะดี มีคุณสมบัติตรงตามตำราคชสารจำนวน 2 ช้าง ท่านจึงให้เจ้าน้อยอินทยศ (โอรส) และเจ้าพรหม (นัดดา) นำช้างพลายสูง 5 ศอก 10 นิ้ว 1 ช้าง กับช้างพลายสูง 5 ศอก 8 นิ้ว 1 ช้าง มาถวายรัชกาลที่ 5 ที่กรุงเทพฯ

3. ด้านการสงคราม

– ท่านได้มอบหมายให้เจ้าน้อยมหายศคุมกำลังนายไพร่ไปสมทบกับกองกำลังของนครเชียงใหม่และของนครลำปาง ไปตีเมืองเชียงแสน เมื่อ พ.ศ. 2417 เพื่อขับไล่พวกพม่าและพวกเงินที่อพยพครอบครัวมาจากประเทศพม่าเป็นจำนวนมาก หลายร้อยครัวเรือน มายึดเมืองเชียงแสนซึ่งเป็นเมืองบริวารของนครเชียงใหม่ เพื่อตั้งรกรากอยู่ที่นั่นและไม่ยอมอยู่ใต้การปกครองของนครเชียงใหม่

4. ด้านศาสนา

– เจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์เป็นผู้ที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ท่านได้บวชเป็นพระภิกษุที่วัดสังฆารามหรือวัดประตูลี้ในปัจจุบัน

– ท่านได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดสังฆาราม และรวบรวมพระเครื่องหลายชนิด เช่น พระเลี่ยง พระสิบสอง พระลือ พระแปด ฯลฯ ซึ่งขุดได้ภายในวัดสังฆารามในระหว่างการบูรณ-ปฏิสังขรณ์ โดยให้เก็บพระเครื่องดังกล่าวนั้นไว้ภายในเจดีย์ที่บูรณปฏิสังขรณ์ด้วย

– ท่านได้บูรณปฏิสังขรณ์พระเจดีย์วัดพระคงฤาษี โดยดัดแปลงรูปฤาษีให้เป็นพระพุทธรูป 4 องค์ ไว้บนพระเจดีย์ 4 ด้าน

ครอบครัว

เจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ สมรสกับ เจ้าหญิงเรือนคำ ธิดาของเจ้าพวงแก้ว (ญ) ซึ่งเป็นธิดาของเจ้าราชวงศ์ นครเชียงใหม่ (เจ้าคำมูล) แต่ไม่มีโอรสธิดาด้วยกัน ท่านมีชายาและหม่อม เท่าที่มีการรวบรวมบันทึกไว้อีก 9 คน มีโอรส 9 องค์ ราชธิดา 5 องค์

ท่านถึงแก่พิราลัย เมื่อวันที่ 17 กันยายน ร.ศ. 110 ตรงกับ พ.ศ. 2434 รวมระยะเวลาที่รักษาการและเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนได้ 20 ปี

ที่มาของข้อมูล : 1. หนังสือ "วรทัศน์อนุสรณ์" หนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าวรทัศน์ ณ ลำพูน เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2508
2. พระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 8 หน้าที่ 274
3. พระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 3 หน้าที่ 386

รายนามโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์*

(แยกตามรายนามชายาและหม่อม)

หม่อมคำแสน

1. เจ้าน้อยแสงคำ

แม่เจ้าปิมปา

1. เจ้าอินทยงยศโชติ (เจ้าน้อยอินทยศ) เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 9

ชีวประวัติ รายนามโอรส ราชธิดา และนัดดา ของเจ้าอินทยงยศโชติ อยู่ในหน้าที่ 104 ถึงหน้าที่ 115

หม่อมน้อยเมืองคำ

1. เจ้าหญิงบัวแก้ว

หม่อมบัวคำ

1. เจ้าน้อยเต๋อ

---

*รายนามโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ มาจากหนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรีเจ้าราชบุตร (วงศตวัน ณ เชียงใหม่) วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2515

หม่อมก้องแก้ว

1. เจ้าหญิงแก้วมเหษี สมรสกับ เจ้าสุริยวงศ์ นครลำพูน (เจ้าน้อยเมืองแก้ว) ไม่มีบุตร ธิดาด้วยกัน
2. เจ้าหญิงแก้วสีมา
3. เจ้าหญิงจันทน์กลิ่นกู้

หม่อมล้อม

1. เจ้าหญิงมธุรจิตร
2. เจ้าน้อยแก้วพญาวัน

หม่อมเรือนแก้ว

1. เจ้าน้อยบัวละฐะ
2. เจ้าหนานบัวละกฎ มีบุตร 2 องค์

   * เจ้าน้อยสมมนุษย์ สมรสกับ เจ้าอุส่าห์ ธิดาของเจ้าเกี๋ยงหอม ซึ่งเป็นธิดาของเจ้ามหายศ โอรสของเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยองค์ที่ 6 กับหม่อมคำเฝือ
   * เจ้าหนานเลาแก้ว

หม่อมเฟย

1. เจ้าหนานหมื่นแก้ว
2. เจ้าน้อยเลาแก้ว

หม่อมบุ

1. เจ้าราชบุตร นครลำพูน (เจ้าน้อยดาวแก้ว) สมรสกับ เจ้าฟองคำ ธิดาของเจ้าน้อยเลาว้อง ซึ่งเป็นโอรสของเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 6 กับหม่อมคำเฝือ มีบุตรด้วยกัน 2 องค์ คือ

* รองอำมาตย์โท ขุนจำเริญคดี (เจ้าน้อยหมวก) สมรสกับ เจ้าบุญรักษ์ (ญ) ธิดาของเจ้าน้อยหลวง ณ ลำพูน กับ เจ้ามอนคำ สิโรรส มีธิดา 1 คน คือ เจ้าเกี๋ยงเหมย
* เจ้าน้อยหมู ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อและนามสกุลเป็นเจ้าหนานประพันธ์ กาญจนกามล สมรสกับ นางสาวจันทร์นวล ศิริ มีบุตรธิดาด้วยกัน 8 คน

เจ้าราชบุตร นครลำพูน (เจ้าน้อยดาวแก้ว) ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444) รวมสิริอายุได้ 36 ปี

หมายเหตุ : (พระนามในวงเล็บ) แสดงพระนามเดิม

เจ้าเหมพินทุไพจิตร
เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 8 (พ.ศ. 2434 - พ.ศ. 2438)

* * * * * * * * * * *

เจ้าเหมพินทุไพจิตร มีพระนามเดิมว่าเจ้าคำหยาด เป็นโอรสของเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ กับแม่เจ้าคำจ่ำ สมภพเมื่อปีมะเส็ง ตรีศก ศักราช 1183 ตรงกับ พ.ศ. 2364 ท่านเข้ารับราชการในสมัยเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย ท่านได้ร่วมทัพไปกับเจ้าบิดาตีเมืองเชียงตุง 2 ครั้ง ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 5 ให้เป็นเจ้าราชบุตร นครลำพูนไชย เมื่อวันที่ 2 เดือน 4 ขึ้น 3 ค่ำ ปีระกา จ.ศ. 1234 ตรงกับวันที่ 2 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2415 และในปีเดียวกันนี้ท่านได้สร้างวัดประตูรั้วหลวง ที่ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นวัดตีนดอย) ต่อมาท่านได้ไปราชการทัพตีเมืองยางแดง 1 ครั้ง และเมื่อกลับมาท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 5 ให้เป็นเจ้าอุปราช นครลำพูนไชย เมื่อวันที่ 6 เดือน 6 ขึ้น 10 ค่ำ ปีกุน สัปตศก ศักราช 1237 ตรงกับวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2418 เมื่อเจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ถึงแก่พิราลัยในเดือนกันยายน พ.ศ. 2434 ท่านก็ได้รักษาการในตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยสืบต่อมา จนกระทั่งได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมเลื่อนขึ้นเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 112 ตรงกับ พ.ศ. 2436 มีพระนามตามสุพรรณบัฏว่า "เจ้าเหมพินทุไพจิตร ศุภกิจเกียรติโศภณ วิมลสัตยสวามิภักดิคุณ หริภุญไชยรัษฎารักษ ตทรรคเจดียบูชากร ราษฎรธุรธาดา เอกัจจโยนกธิบดี เจ้านครลำพูน"

เครื่องเกียรติยศที่เจ้าประเทศราชได้รับพระราชทาน มีดังนี้

1. พานทองคำ	1	7. ปืนคาบศิลาคอลาย	2
2. ประคำทองคำ	1	8. หอกคอทองคำ	1
3. คนโทน้ำทองคำ	1	9. กระบี่บั้งทอง	1
4. กระโถนทองคำ	1	10. มาลากำหยี่เกี้ยว ยอดทองคำ	1
5. โต๊ะเงินท้าวช้างคู่	1	11. สัปทน	1
6. ปืนคาบศิลาคร่ำเงิน	1	12. เสื้อและผ้าต่าง ๆ	

ท่านได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามชั้นที่ 3 จุลสุราภรณ์ และเหรียญรัชฎาภิเษกมาลา

ผลงานในสมัยที่เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย

ในช่วงระยะเวลา 3 ปีกว่าที่ท่านเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยนั้น ท่านได้ให้ความสนใจด้านการเกษตรเป็นอย่างมาก ผลงานที่สำคัญของท่านคือ ท่านอนุญาตให้ประชาชนชาวลำพูนบุกเบิกพื้นที่ว่างเปล่า เพื่อทำไร่ ทำสวน ทำนา ท่านทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและวัดวาอารามหลายแห่ง

ครอบครัว

เจ้าเหมพินทุไพจิตร มีชายาและหม่อม เท่าที่ทายาทของท่านรวบรวมจดบัดทึกไว้ จำนวน 12 คน มีโอรส 11 องค์ ราชธิดา 8 องค์ ผู้สืบสกุลของท่านใช้นามสกุล "ลังการ์พินทุ์" สืบต่อมา

ท่านถึงแก่พิราลัย เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 114 ตรงกับ พ.ศ. 2438 รวมระยะเวลาที่ท่านรักษาการและเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยได้ 3 ปี รวมสิริมายุได้ 75 ปี

กู่บรรจุอัฐิเจ้าเหมพินทุไพจิตร ตั้งอยู่ที่สุสานหลวงลำพูน

ที่มาของข้อมูล :

1. หนังสือ "วรทัศน์อนุสรณ์" หนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าวรทัศน์ ณ ลำพูน เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2508
2. พระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 10 หน้าที่ 524
3. พระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 13 หน้าที่ 68

รายนามโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าเหมพินทุไพจิตร*

(แยกตามรายนามชายาและหม่อม)

แม่เจ้าคำเปา

1. เจ้าหญิงรสคำ สมรสกับ เจ้าแก้วมรกต ณ เชียงใหม่ ไม่มีบุตรและธิดาด้วยกัน
2. เจ้าสองเมือง
   * เจ้าเกษร (ญ)
   * เจ้าบัวแก้ว (ญ)
3. เจ้าหญิงลัมนุช สมรสกับ เจ้าหนานเลาคำ มีบุตรและธิดารวม 3 องค์ คือ
   * เจ้าน้อยจิตตะ สมรสกับ เจ้าหญิงคำหล้า ราชธิดาของเจ้าอินทยงยศโชติ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยองค์ที่ 9 มีธิดาด้วยกัน 2 องค์ คือ
     - เจ้าภัทรา (ญ) สมรสกับเจ้าราชบุตรนครเชียงใหม่ (เจ้าวงตวัน ณ เชียงใหม่) โอรสของเจ้าแก้วนวรัฐ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 9 มีธิดา 2 องค์ คือ คุณหญิงเจ้าพงศ์แก้ว ณ ลำพูน และคุณหญิงเจ้าระวีพันธ์ สุจริตกุล
     - เจ้าโสภา (ญ) สมรสกับ เจ้าหนานบุญมี ตุงคนาคร บุตรของเจ้าราชภาติกวงศ์ นครลำพูน (น้อยดวงทิพย์ ตุงคนาคร) กับหม่อมบัว มีธิดาด้วยกัน 2 องค์ คือ เจ้าจักรวงศ์วลี (ญ) และเจ้ารัชนีลาวัลย์ (ญ)

---

*รายนามโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าเหมพินทุไพจิตร จากหนังสือแจกในงานฌาปนกิจศพ เจ้าน้อยสิงห์ไชย ลังกาพินธุ์ 2511

* เจ้าลำนวล (ญ) สมรสกับเจ้าน้อยตุ้ย ณ เชียงใหม่
  - เจ้าจอมแพร (ญ)
* เจ้าลาภะ สมรสกับ เจ้ากุยคำ (ญ) ธิดาของเจ้าอุตรการโกศล นครลำพูน (เจ้าเมืองคำ)
  - เจ้าบัวระกัณฑะ (ญ)
  - เจ้าบัวเต้ง (ญ)

หม่อมบัวผาง

1. เจ้าหญิงลังกา สมรสกับ เจ้าหนานด้วง

* เจ้าบุญศรี
* เจ้าจักรแก้ว

2. เจ้าอินต๊ะยศ หรือเจ้าอินทยศ

* เจ้าบัวเขียว (ญ)
* เจ้าเมืองใจ
* เจ้าคำ (ญ)
* เจ้าฟ้า
* เจ้าจันทร์หอม (ญ)
* เจ้าศรีจันตา (ญ)
* เจ้าสุหรา (ญ)
* เจ้าสุขลักษณ์ (ญ)
* เจ้าเลาคำ

3. เจ้าเลาแก้ว

* เจ้าพุทธศร (ญ)
* เจ้าทอง
* เจ้าพร้อม (ญ)

หม่อมคำปัน

1. เจ้าหญิงมุข โสด
2. เจ้าหญิงพิมพา

* น.ส. ลำพูน
* น.ส. บัวจันทร์
* น.ส. ขันคำ
* น.ส. สมบูรณ์
* นายอร่าม
* น.ส. จารุณี

หม่อมบัวทิพย์

1. เจ้าไชยสงคราม (เจ้าโอรสา) ท่านถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2464 รวมสิริอายุได้ 42 ปี

* เจ้าศูนย์ (ญ)
* เจ้าบัวสาร (ญ)
* เจ้าบัวนาค (ญ)
* เจ้าปฐม (ญ)

หม่อมคำแปง

1. เจ้าหญิงแตน (โสด)

หม่อมบุญเปิง

1. เจ้าคำหมื่น สมรสกับ เจ้าขันคำ (ญ) ธิดาของเจ้าน้อยโตนกับเจ้าคำซ้อน (ญ) ไม่มีบุตรธิดาด้วยกัน

หม่อมคำปัน

1. เจ้าหญิงจันทร์ฟอง
2. เจ้าหญิงจันทร์เที่ยง

หม่อมคำปา

1. เจ้าแจ่ม

 * เจ้าเปาคำ (ญ) * เจ้าเกี๋ยงแก้ว (ญ)

หม่อมบัวเขียว

1. เจ้าอุตรการโกศล นครลำพูน (เจ้าเมืองคำ) มีบุตรและธิดารวม 4 องค์ คือ

 * เจ้าคำโสม * เจ้าคำปวน
 * เจ้าคำตัน
 * เจ้ากุยคำ (ญ) สมรสกับ เจ้าลาภะ บุตรของเจ้าหญิงลัมนุชกับเจ้าหนานเลาคำ

หม่อมเขียว

1. เจ้าอินเหลา

 * เจ้าเมืองชื่น

2. เจ้าคำมุง

 * เจ้าจันทร์หอม (ญ) * เจ้าต่อมคำ
 * เจ้าโอรสา (เจ้าบุญเป็ง)

จากซ้ายไปขวา :

เจ้าหนานศรีกรุง, เจ้าน้อยสิงห์ไชย, เจ้าน้อยเมืองดี, เจ้าน้อยเมืองทูล (ไข่), เจ้าเลาคำ (เสรี)

หม่อมอุส่าห์ หรือหม่อมอุษา

1. เจ้าบุรีรัตน์ นครลำพูน (เจ้าน้อยสุริยะ) ท่านถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 20 มกราคม ร.ศ. 117 ตรงกับ พ.ศ. 2441 รวมสิริอายุได้ 55 ปี

* เจ้าพรหม

หม่อมบัวล้วน

1. เจ้ารามจักร สมรสกับ เจ้าเมืองชุม เชื้อเจ็ดตน (ญ) ธิดาของเจ้าราชวงศ์นครเชียงแสน (เจ้าน้อยสุขะ) ท่านเป็นต้นตระกูล "ลังการ์พินธุ์" มีบุตรด้วยกัน 5 องค์ คือ

* เจ้าศรีกรุง มีบุตรและธิดา 3 คน คือ
  - เจ้าอินทะวงศ์
  - เจ้าศรีบุษย์ ท่านเป็นนายกเทศมนตรี เทศบาลลำพูนตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2533 ถึงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2538
  - เจ้าภาณี (ญ)
* เจ้าสิงห์ไชย
* เจ้าเมืองดี
* เจ้าเมืองทูล (เจ้าน้อยไช่) มีบุตรและธิดารวม 7 คน คือ
  - เจ้ามานพ
  - เจ้าลำดวน (ญ)
  - เจ้านวลสวาท (ญ) นางสาวถิ่นไทยงาม ปี พ.ศ. 2496 และรองนางสาวไทยอันดับ 1 ปี พ.ศ. 2497 ในสมัยที่ น.ส. อนงค์ อัชวัฒนา เป็นนางสาวไทย

- เจ้าสงคราม
- เจ้ากรองแก้ว (ญ)
- เจ้านิเวศน์
- เจ้าทับพิมทรา

* เจ้าเลาคำ (เจ้าเสรี) มีบุตร 4 คน คือ
- เจ้าวุฒิไกร
- เจ้าไตรรงค์
- เจ้าอ๊อด
- เจ้าภารดร

เจ้าศรีบุษย์ สังการ์พินทุ์

เจ้าอินทยงยศโชติ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 9

เจ้าอินทยงยศโชติ

เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 9 (พ.ศ. 2438 - พ.ศ. 2453)

* * * * * * * * * * *

เจ้าอินทยงยศโชติ มีพระนามเดิมว่า เจ้าน้อยอินทยศ และมีพระนามที่เรียกกันในหมู่เจ้าพี่เจ้าน้องว่า เจ้าน้อยหมวก ท่านเป็นโอรสของเจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ กับแม่เจ้าปิมปา (หรือพิมพาในภาษาไทยภาคกลาง) ท่านเข้ารับราชการในสมัยเจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย และได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 5 ให้เป็น เจ้าไชยสงคราม นครลำพูนไชย เมื่อศักราชที่ 1238 ตรงกับ พ.ศ. 2419 และได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยในปี พ.ศ. 2438 มีพระนามตามสุพรรณบัฏว่า "เจ้าอินทยงยศโชติ วรโมษกิตติ โสภณวิมลสัตย์ สวามิภักดีคุณ หริภุญไชยรัษฎารักษ์ ทรรคเจดีย์บูชากร ราษฎรธุระธาดา เอกัจจะโยนกาธิบดี เจ้านครลำพูน"

ผลงานในสมัยที่เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย

ท่านเป็นเจ้าผู้ครองนครที่เข้มแข็ง จริงจังและเด็ดขาด ในสมัยของท่านนั้นท่านได้พัฒนาจังหวัดลำพูนให้มีความเจริญก้าวหน้าในหลาย ๆ ด้าน ผลงานของท่านมีมากมาย แบ่งได้เป็นเรื่องใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. **ด้านการพัฒนาจังหวัด**

   – ท่านได้ตัดถนนเชื่อมโยงจากตัวจังหวัดลำพูนไปสู่อำเภอใกล้เคียงหลายสาย โดยให้โอรสคือเจ้าน้อยจักรคำเป็นหัวหน้างาน ดำเนินการตัดถนนและสร้างสะพานข้ามเหมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2448 ถึง พ.ศ. 2450 ได้แก่

* ถนนจากปากสบทา ถึง บ้านมะกอก
* ถนนจากบ้านหนองเต่า ถึง บ้านทาขุมเงิน
* ถนนจากประตูวัดมหาวัน ถึง ท่าแสนยศ
* ถนนจากประตูช้างสี ถึง เขตป่ายาง (แดนเมือง) จังหวัดเชียงใหม่ (ถนนลำพูน - เชียงใหม่สายเก่า)

– ท่านได้จัดทำถนนรอบเมืองลำพูนไชยชั้นนอก กว้าง 4 วา (ประมาณ 8 เมตร)
– ท่านได้ขยายถนนสายหลักภายในตัวเมืองลำพูนไชยให้กว้างขึ้นเป็น 5 วา (ประมาณ 10 เมตร)
– ท่านจัดพื้นที่ทางตอนเหนือของเมืองลำพูนไชย ทำเป็นตลาดสดให้แก่ประชาชน

2. **ด้านการชลประทาน**

ท่านได้สร้างเหมืองฝายหลายแห่ง เพื่อให้มีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับชาวลำพูนได้ใช้อุปโภคบริโภค ตลอดจนใช้ในการทำนา ทำสวน ได้ตลอดทั้งปี

3. **ด้านการปกครอง**

– ท่านได้ยกที่ดินส่วนตัว เนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ พร้อมกับเรือนไม้สัก 6 หลังที่มีชานติดต่อถึงกัน ซึ่งเป็นคุ้มหลวงเดิม ให้รัฐบาลสยามเมื่อ พ.ศ. 2443 ใช้เป็นสถานที่ก่อสร้างอาคารที่ว่าการเมืองหรือศาลากลางจังหวัด ซึ่งใช้มาจนทุกวันนี้
– ในปี พ.ศ. 2443 ท่านเป็นประธานในการปรับปรุงการบริหาร การปกครองนครลำพูนไชย โดยให้แบ่งการปกครองเมืองเป็นแขวง แคว้น และหมู่บ้านตามลำดับ และให้มีคณะกรรมการปกครองเมือง เรียกว่าเค้าสนามหลวง พร้อมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งตามที่กำหนดขึ้นใหม่นี้

แม่เจ้ารถแก้ว ณ ลำพูน

- ท่านเป็นประธานในการดำเนินการสำรวจและจัดทำทะเบียนสำมโนประชากรชาวลำพูน เป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2445
- ท่านได้ก่อสร้างสำนักงานที่ทำการอำเภอปากบ่อง พร้อมบ้านพักนายอำเภอ เมื่อ พ.ศ. 2450

4. **ด้านการสื่อสาร**

ท่านได้สร้างที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขด้วยทุนทรัพย์ส่วนตัว 1 หลัง 4 ห้อง มอบให้เป็นสมบัติของรัฐบาลสยาม เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน ร.ศ. 125 ตรงกับ พ.ศ. 2449

5. **ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อ**

- ท่านแสดงให้ประชาชนชาวลำพูนเห็นว่า การถ่ายรูปมิได้ทำให้อายุสั้นดังที่พูดและเชื่อถือกัน โดยการนำเจ้าน้อยจักรคำซึ่งเยาว์วัยมากเข้ามาร่วมถ่ายรูปด้วย
- ท่านได้สร้างโรงละครร้องและรำตามแบบโรงละครในกรุงเทพ เพื่อให้ประชาชนมีแหล่งพักผ่อน บันเทิงที่ทันสมัยเพิ่มขึ้น
- ท่านสนับสนุนประชาชนชาวลำพูนให้มีการละเล่นต่าง ๆ และการแสดง การร้อง การรำตามประเพณีที่เคยมีมาแต่ก่อน

6. **ด้านศาสนา**

นอกจากการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและวัดวาอารามตามปกติแล้ว ท่านยังได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดและเจดีย์สำคัญ ๆ หลายแห่ง ได้แก่

- บูรณปฏิสังขรณ์องค์พระเจดีย์วัดพระคงฤาษีที่ถูกฟ้าผ่า โดยท่านให้ก่อเป็นรูปพระฤาษีไว้ 4 มุมเจดีย์ และซ่อมแซมปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปทั้ง 4 องค์ที่ถูกฟ้าผ่าให้สมบูรณ์เหมือนเดิมในปี พ.ศ. 2448

จากซ้ายไปขวา :

เจ้าอินทยงยศโชติ, เจ้าน้อยจักรคำ, แม่เจ้ารถแก้ว ณ ลำพูน

– บูรณปฏิสังขรณ์พระสถูปเจดีย์วัดพระยืนที่พังทลายลงมา โดยได้ก่อสร้างปราสาทสถูปห่อหุ้มพระมหาปฏิมากรสัมฤทธิ์องค์เดิมไว้ภายใน และก่อพระพุทธรูปยืนขึ้นใหม่ 4 องค์ เมื่อ พ.ศ. 2447

7. **ด้านการศึกษา**

– ท่านได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับประชาชนเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2444 (โรงเรียนประจำจังหวัดลำพูน)

8. **ด้านอื่น ๆ**

– ท่านมอบหมายให้เจ้าน้อยจักรคำเป็นแม่งาน ในการสร้างพลับพลาที่ประทับแรมรับสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ที่บ้านทาเมื่อ พ.ศ. 2441

– ท่านมอบหมายให้เจ้าน้อยจักรคำเป็นแม่งาน สร้างพลับพลาที่ประทับแรมที่ดอยน้อย 1 หลัง และที่บ้านวังพร้าว 1 หลัง รับพระราชชายาเจ้าดารารัศมีเสด็จมณฑลพายัพเมื่อ พ.ศ. 2452

– ท่านได้จัดเลี้ยงต้อนรับและอำนวยความสะดวกให้แก่นายปิแอร์ โอร์ต ที่ปรึกษาชาวเบลเยียมของรัฐบาลสยาม ที่เดินทางมาเก็บข้อมูล ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าผู้ครองนครทางภาคเหนือ และมาถึงลำพูนในปี พ.ศ. 2446

ครอบครัว

เจ้าอินทยงยศโชติ สมรสกับ แม่เจ้ารถแก้ว มีโอรส 2 องค์ มีราชธิดา 3 องค์ ดังนี้

1. เจ้าหญิงแก้วมุกดา

2. เจ้าชายตุ้ย (ถึงแก่อนิจกรรมตั้งแต่ยังเยาว์)

3. เจ้าน้อยจักรคำ ซึ่งต่อมาได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 10

4. เจ้าหญิงแก้วมาเมือง (ถึงแก่อนิจกรรมตั้งแต่ยังเยาว์)

5. เจ้าหญิงคำหล้า หรือเจ้าหญิงหล้า

ท่านมีโอรสและราชธิดาที่กำเนิดจากหม่อมอื่น ๆ อีก 2 องค์ ดังนี้

1. เจ้าชายสายเขียว กำเนิดจากหม่อมบุสม์ หรือหม่อมบัวจีน

2. เจ้าหญิงทิพนวล กำเนิดจากหม่อมคำเที่ยง

เจ้าอินทยงยศโชติ ถึงแก่พิราลัยเมื่อวันที่ 18 มีนาคม รัตนโกสินทรศก 129 เวลายามกับ 45 นาที ตรงกับ พ.ศ. 2453 ท่านเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชยได้ 15 ปี

ที่มาของข้อมูล :

1. หนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพพลตรี มหาอำมาตย์โท เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2486
2. หนังสือ "วรทัศน์อนุสรณ์" หนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าวรทัศน์ ณ ลำพูน วันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2508
3. พระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 23 หน้า 869
4. พระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 27 หน้า 3124
5. เอกสารจากหอจดหมายเหตุ เรื่องรายงานราชการเมือง นครลำพูน (26 พ.ย. ร.ศ. 112 - 23 มี.ค. ร.ศ. 121)

รายนามโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าอินทยงยศโชติ

(แยกตามรายนามชายาและหม่อม)

แม่เจ้ารถแก้ว

1. เจ้าหญิงแก้วมุกดา สูติเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2414 สมรสกับ เจ้าราชภาคิไนย นครลำพูน (เจ้าน้อยเมืองไทย) บุตรของเจ้าราชบุตร นครลำพูน (เจ้าน้อยพรมสาร) กับเจ้าเปาคำ (ญ) ท่านมีบุตรและธิดาด้วยกัน รวม 2 องค์ คือ

* เจ้าดรุณดารา หรือ เจ้าน้อยดาวซ้อน
* เจ้าแก้วประภา (ญ)

เจ้าหญิงแก้วมุกดา ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 รวมสิริอายุได้ 70 ปี

2. เจ้าชายตุ้ย ถึงแก่อนิจกรรมตั้งแต่ยังเยาว์

3. เจ้าน้อยจักรคำ ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 6 ให้เป็นเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 10

ชีวประวัติ รายนามโอรส ราชธิดา และนัดดา ของเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ อยู่ในหน้า 116 ถึงหน้า 145

4. เจ้าหญิงแก้วมาเมือง ถึงแก่อนิจกรรมตั้งแต่ยังเยาว์

5. เจ้าหญิงคำหล้า หรือเจ้าหญิงหล้า สมรสครั้งแรกกับ เจ้าน้อยจิตตะ บุตรของเจ้าหนานเลาคำ กับเจ้าหญิงสัมนุช ท่านมีธิดาด้วยกัน 2 องค์ คือ

เจ้าราชสัมพันธวงศ์ นครลำพูน (เจ้าน้อยพุทธวงศ์ ณ เชียงใหม่) และเจ้าหญิงคำหล้า ณ เชียงใหม่

* เจ้าภัทรา (ญ) สมรสกับ เจ้าราชบุตร นครเชียงใหม่ (เจ้าวงตวัน ณ เชียงใหม่) มีธิดาด้วยกัน 2 องค์ คือคุณหญิงเจ้าพงศ์แก้ว ณ ลำพูน และ คุณหญิงเจ้าระวีพันธ์ สุจริตกุล
* เจ้าโสภา (ญ) สมรสกับ เจ้าหนานบุญมี ตุงคนาคร มีธิดาด้วยกัน 2 องค์ คือ เจ้าจักรวงศ์วลี (ญ) และเจ้ารัชนีลาวัลย์ (ญ)

เจ้าหญิงคำหล้าสมรสครั้งที่ 2 กับเจ้าราชสัมพันธวงศ์ นครลำพูน (เจ้าน้อยพุทธวงศ์ ณ เชียงใหม่) บุตรของเจ้าน้อยมหาวงศ์ ณ เชียงใหม่ ซึ่งเป็นบุตรของเจ้าหนานไชยวงศ์ กับเจ้าหญิงฟองสมุทร มีบุตรและธิดาด้วยกัน 9 องค์ คือ

* เจ้ารวงคำ (ญ) สมรสกับ เจ้าราชบุตร นครเชียงใหม่ (เจ้าวงตวัน ณ เชียงใหม่) หลังจากเจ้าภัทรา (ญ) ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว แต่ไม่มีบุตร ธิดาด้วยกัน ต่อมาได้แยกทางกัน ท่านได้กลับมาพำนักอยู่ที่คุ้มของท่านที่จังหวัดลำพูน จนถึงแก่มรณกรรม
* เจ้าสุระกันทร มีบุตรและธิดารวม 9 องค์ คือเจ้าสุริยะวงศ์, ท.ญ. เจ้าศิริรัตน์ (ญ), เจ้าวิบูลย์, เจ้าพูนศักดิ์, เจ้าวิชัย, เจ้าวิรัช, เจ้าสุรพิน (ญ), เจ้าสุรพล, เจ้าศิริลักษณ์ (ญ)
* เจ้ารวงแก้ว (ญ) สมรส ไม่มีบุตรและธิดา
* เจ้าวรดิษฐ์ ไม่มีบุตร ธิดา
* เจ้าฤทธาวงศ์ ไม่มีบุตร ธิดา
* เจ้าพงษ์สว่าง มีธิดา 1 คน คือ เจ้าสวาท (ญ)
* เจ้าสว่างสวัสดิ์ มีธิดา 4 คน คือ เจ้าพวงทอง (ญ) เจ้าจันทร์ฉาย (ญ), เจ้าอรวรรณ (ญ), เจ้าวิภาพรรณ (ญ)
* เจ้าริสดา มีธิดา 1 คน คือ เจ้าพวงเพชร (ญ)

* เจ้ามานุรัตน์ ถึงแก่มรณกรรมเมื่ออายุได้ประมาณ 10 ปี

เจ้าหญิงคำหล้าถึงแก่อนิจกรรม เมื่อ พ.ศ. 2488

หม่อมบุสย์ หรือหม่อมบัวจีน

1. เจ้าชายสายเขียว มีบุตรและธิดารวม 4 องค์
    * เจ้าสายแก้ว (ญ)
    * เจ้าแดง (ช) - ไม่ทราบชื่อจริง
    * เจ้ามาลี (ญ)
    * เจ้าอ้วน (ช) - ไม่ทราบชื่อจริง

หม่อมคำเที่ยง

1. เจ้าหญิงทิพนวล สมรสกับ เจ้าทองคำ บุตรของเจ้าน้อยพรหมยศ หรือเจ้าน้อยโอ็ด มีบุตรและธิดารวม 2 องค์ คือ
    * เจ้าทิพเนตร (ญ)
    * เจ้าเทพสุคนธ์ หรือเจ้ารสสุคนธ์

หมายเหตุ : (ญ) หมายถึง หญิง

(ช) หมายถึง ชาย

พลตรี มหาอำมาตย์โท เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 10

พลตรี มหาอำมาตย์โท เจ้าจักรคำขจรศักดิ์
เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 10 (พ.ศ. 2454 - พ.ศ. 2486)

* * * * * * * * * * *

พลตรี มหาอำมาตย์โท เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ ราชองครักษ์พิเศษ นายทหารพิเศษประจำกองทัพบก มีพระนามเดิมว่า เจ้าน้อยจักรคำ เป็นโอรสของเจ้าอินทยงยศโชติ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 9 กับแม่เจ้ารถแก้ว สมภพ ณ วันพุธ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ปีกุน สัปตศก จุลศักราช 1237 ตรงกับวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2418 ที่คุ้มหลวงลำพูน มีภาดาและภคินีร่วมเจ้าบิดาและเจ้ามารดา ดังนี้

1. เจ้าหญิงแก้วมุกดา
2. เจ้าชายตุ้ย (ถึงแก่อนิจกรรมตั้งแต่ยังเยาว์)
3. เจ้าน้อยจักรคำ
4. เจ้าหญิงแก้วมาเมือง (ถึงแก่อนิจกรรมตั้งแต่ยังเยาว์)
5. เจ้าหญิงคำหล้า หรือเจ้าหญิงหล้า

มีภาดาและภคินี ร่วมเจ้าบิดา 2 องค์ คือ

1. เจ้าชายสายเขียว กำเนิดจากหม่อมบุสม์ หรือหม่อมบัวจีน
2. เจ้าหญิงทิพนวล กำเนิดจากหม่อมคำเที่ยง

การศึกษา

ท่านได้ศึกษาอักขระสมัยไทยเหนือในสำนักวัดพระธาตุหริภุญไชย (คณะหลวง) และได้ศึกษาหนังสือไทยในสำนักหลวงศรีทิพบาล วัดพระธาตุหริภุญไชย ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2429 ชนมายุได้ 11 ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณรในสำนักหลวงศรีทิพบาลนั้น 6 พรรษา เมื่อชนมายุได้ 26 ปี ท่านได้ไปศึกษาวิชาการปกครองที่โรงเรียนวังหลังในกรุงเทพฯ เป็นเวลา 2 ปี แล้วจึงกลับมารับราชการที่จังหวัดลำพูนตามเดิม

ประวัติการรับราชการและฐานันดรศักดิ์

ท่านรับราชการครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2436 ในสมัยเจ้าเหมพินทุไพจิตร เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย และได้รับตำแหน่งเป็นเสมียนคลังเมืองลำพูน ท่านได้รับพระราชทานยศบรรดาศักดิ์และเลื่อนตำแหน่งมาเป็นลำดับ ดังนี้

- พ.ศ. 2440 เป็นพระยาวังขวา ทำหน้าที่เป็นเสนาคลัง เมืองลำพูน
- พ.ศ. 2446 ได้เลื่อนเป็นเจ้าบุรีรัตน์ รั้งตำแหน่งข้าหลวงผู้ช่วยราชการ
- พ.ศ. 2454 ได้เป็นเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน และได้รับยศพลเรือนเป็นมหาอำมาตย์ตรี
- พ.ศ. 2455 ได้รับพระราชทานยศพิเศษ เป็นนายพันเอกประจำกองทัพบก
- พ.ศ. 2460 ได้รับตำแหน่งเป็นราชองครักษ์พิเศษ
- พ.ศ. 2463 ได้รับพระราชทานยศเป็นมหาอำมาตย์โท
- พ.ศ. 2468 ได้รับพระราชทานยศทหารเป็นพลตรีและนายกองโทแห่งเสือป่า ประจำกรมเมืองลำพูน

เจ้าหญิงขานแก้ว ณ ลำพูน

เมื่อคราวที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานฐานันดรศักดิ์ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูน ได้มีพระบรมราชโองการสถาปนาประกาศตั้ง ดังนี้

"ให้เจ้าบุรีรัตน์ ผู้รั้งเจ้านครลำพูน เป็นเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ อัคสัตยาธิคุณ หริภุญชัยรัษฎาธิวาส ประชาราษฎร์บริบาล ธาตุเจดิยาสถานบูชากร ลำพูนนครเชษฐกุลวงศ์ จำนงภักดีนราธิปก เอกะโยนกชนาธิบดี เจ้านครลำพูน ได้บังคับบัญชาท้าวเพี้ยกรมการและราษฎรบรรดาอยู่ในเขตแดนแขวงเมืองนครลำพูนทั้งสิ้น ตามที่เจ้าเมืองนครลำพูนแต่ก่อนได้บังคับบัญชามานั้น แต่ที่เป็นยุติธรรมและชอบด้วยราชการ จงเว้นการควรเว้น หมั่นประพฤติการควรประพฤติ และรักษาความซื่อสัตย์สุจริตต่อกรุงเทพพระมหานครตามอย่างธรรมเนียมผู้ที่อยู่ในตำแหน่งเช่นนี้ จงเจริญสุขสวัสดิ์ทำราชการตามตำแหน่ง ตั้งแต่บัดนี้ไปเทอญ"

ตั้งแต่ ณ วันที่ 21 พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก 130 เป็นปีที่ 2 ของตราดวง ซึ่งประทับมานี้ ประจำราชการแผ่นดินสยาม เป็นวันที่ 336 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

(พระบรมนามาภิไธย) สมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม

เครื่องเกียรติยศของเจ้าผู้ครองนครที่ได้รับพระราชทาน มีดังนี้

1. มาลายอดและเกี้ยวทองคำ ขอบขลิบทอง
2. แสงดาบ ด้ามและฝักทองคำสลัก และมีกาบต้นด้าม ปลายด้ามทองคำ
3. เสื้อทรงประพาส บัวคอและบั้งทองคำ
4. พานหมากทองคำมีเครื่องพร้อม
5. กระโถนทองคำ

เจ้าหญิงแขกแก้ว ณ ลำพูน

6. คนโทน้ำทองคำ

7. หีบบุหรี่ทองคำสลัก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญ ที่ได้รับพระราชทาน มีดังนี้

* พ.ศ. 2441 เหรียญประพาสยุโรป (เงิน)
* พ.ศ. 2447 เหรียญทวีธาภิเศก (ทอง)
* พ.ศ. 2451 เหรียญรัชมงคล (ทอง)
* พ.ศ. 2453 เหรียญรัชมังคลาภิเศก (ทอง) และมงกุฎไทย ชั้น 2
* พ.ศ. 2454 ทุติยจุลจอมเกล้า (ทอง) และเหรียญบรมราชาภิเศก (ทอง)
* พ.ศ. 2456 มหาสุราภรณ์มงกุฎไทย ชั้น 1
* พ.ศ. 2460 ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ทอง) พร้อมทั้งพานทองเครื่องยศ
* พ.ศ. 2470 มหาวรภรณ์ช้างเผือก ชั้น 1
* พ.ศ. 2481 รัตนาภรณ์ ชั้น 2

นามสกุลพระราชทาน

ท่านได้รับพระราชทานนามสกุล "ณ ลำภูน" (na Lambhûn) จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2456 เป็นลำดับที่ 866 ในสมุดทะเบียนนามสกุลพระราชทาน

เจ้าส่วนบุญ ณ ลำพูน

ผลงานในสมัยที่เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูน

เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่จังหวัดลำพูนเป็นอันมาก ทั้งด้านการพัฒนาจังหวัดลำพูนให้มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ส่งเสริมการศึกษาในจังหวัดลำพูน ทำให้กุลบุตร กุลธิดาชาวลำพูนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนอย่างเท่าเทียมกัน ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและวัดวาอาราม ดูแลปกครองประชาชนให้มีความสุข สงบ มีที่ทำมาหากินและมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง ปราบปรามโจรผู้ร้าย ในสมัยของท่านนั้น บ้านเมือง วัดวาอาราม ได้รับการพัฒนาสวยงามและน่าอยู่ ประชาชนยึดมั่นในขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ประเพณี และพุทธศาสนา

1. **ด้านการพัฒนาจังหวัด**
   - ท่านได้ตัดถนน ทำสะพานข้ามเหมืองและคลอง ตั้งแต่ปากสบทาถึงบ้านเหล่าแมว ตำบลวังยาง เมื่อ พ.ศ. 2455
   - ท่านบริจาคเงินซื้อที่นา 156 ไร่ เป็นเงิน 1,176 บาท เพื่อทำเป็นสนามบินใช้ในราชการ เมื่อ พ.ศ. 2465
   - ท่านได้บริจาคที่ดิน เนื้อที่ 3 ไร่ 3 งาน 20 ตารางวา ที่ตำบลเวียงยอง ให้เป็นสถานที่ทำการของสำนักงานป่าไม้จังหวัดลำพูน เมื่อ พ.ศ. 2470

2. **ด้านการปกครอง**
   - ท่านได้บริจาคเงินปรับปรุง ซ่อมแซม ตึกอาคาร ศาลากลางจังหวัด จำนวน 6,000 บาท เมื่อ พ.ศ. 2460
   - ท่านปราบปรามโจรผู้ร้ายที่ลักขโมย ปล้นทรัพย์สิน วัว ควาย จากชาวบ้านอย่างเด็ดขาด จนกระทั่งบ้านเมืองสงบ ไม่มีโจรผู้ร้ายอีกเลยในรัชสมัยของท่าน

หม่อมแว่นแก้ว ณ ลำพูน

วาดจากภาพถ่ายเก่าโดย เจ้าวัชรี ณ ลำพูน

มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในพระบรมราชูปถัมภ์

ให้บัตรนามสกุลนี้ไว้เพื่อรับรองว่า

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทรมหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสกุล

ณ ลำพูน *(na Lambhûn)*

แก่

เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ (น้อยจักรคำ) เจ้าผู้ครองนครลำพูน

เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖

เป็นลำดับที่ ๘๖๖ ในสมุดทะเบียนนามสกุลพระราชทาน

(ท่านผู้หญิงบุตรี วีระไวทยะ)

รองประธานกรรมการ ปฏิบัติงานแทนประธานกรรมการ

มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในพระบรมราชูปถัมภ์

- ท่านให้การสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และได้บริจาคเงินเป็นค่ารางวัลงานรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2482 จำนวน 100 บาท

3. **ด้านการสื่อสาร**
   - ท่านได้บริจาคเงินสร้างที่ทำการไปรษณีย์เมืองลำพูนขึ้นใหม่ 1 หลัง เป็นเงิน 1,200 บาท เมื่อ พ.ศ. 2462

4. **ด้านสาธารณสุข**

ท่านมีความห่วงใยในสุขภาพอนามัยของประชาชนชาวลำพูน ท่านต้องการให้ประชาชนได้รับการรักษาพยาบาลแบบการแพทย์สมัยใหม่ แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมสนับสนุนการแพทย์แผนโบราณควบคู่กันไป

- ท่านได้บริจาคเงินสมทบทุนสร้างตึกมหิดล โรงพยาบาลเสริเริงฤทธิ์ เป็นเงิน 200 บาท
- ท่านได้บริจาคเงินสมทบทุนซื้อเครื่องเอกซเรย์ 1 เครื่องให้แก่โรงพยาบาลเสริเริงฤทธิ์ จำนวนเงิน 1,000 บาท
- ท่านได้บริจาคเงินสมทบทุนซื้อที่ดินและปลูกสร้างที่ทำการโอสถสภา 1 หลัง จำนวน 580 บาท เมื่อ พ.ศ. 2464
- ท่านได้รับตำรายา "อายุวัฒนะ" ซึ่งเป็นยาแผนโบราณของพม่า จากนายเปลี่ยน กิติศรี ตำแหน่งป่าไม้จังหวัดลำพูน (พ.ศ. 2478 ถึง พ.ศ. 2483) มีสรรพคุณเป็นยาบำรุงร่างกายสำหรับผู้สูงอายุ ท่านได้นำตำรายาดังกล่าวมาปรุงรับประทานเป็นเวลา 10 เดือน ปรากฏได้ผลดี ท่านจึงให้แจกจ่ายตำรายาดังกล่าวแก่ญาติพี่น้อง ข้าราชการ และบุคคลทั่วไป ให้นำตำรายาดังกล่าวไปปรุงยารับประทานจนเป็นที่แพร่หลายในจังหวัดลำพูน

5. ด้านการศึกษา

เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ท่านมองเห็นความสำคัญของการศึกษา ท่านปรารถนาที่จะให้โอรสและธิดาของท่านได้มีการศึกษาสูง ดังนั้นท่านจึงสนับสนุนและส่งเสริมให้โอรสทุกองค์ให้ศึกษาเล่าเรียนจนจบระดับปริญญาตรี ซึ่งโอรสบางองค์กิจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในประเทศ โอรสบางองค์กิจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ส่วนราชธิดานั้น เมื่อครั้งเยาว์วัยทุกองค์ได้รับการอบรมเลี้ยงดูเป็นอย่างดีตามแบบฉบับของกุลสตรีเจ้าหญิงล้านนา ทุกองค์ได้รับการศึกษาให้อ่านเขียนภาษาไทยภาคกลางได้ และเมื่อเจริญวัยขึ้น ท่านได้จ้างมิชชันนารีชาวอเมริกันให้มาสอนภาษาอังกฤษแก่ราชธิดาของท่านที่คุ้มหลวง

ท่านมีความปรารถนาที่จะให้ชาวลำพูนทุกคนได้รับการศึกษาที่ดีและเท่าเทียมกัน ท่านจึงสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษา โดยการบริจาคเงินสมทบทุนในการสร้างอาคารโรงเรียนประจำจังหวัดชายที่บ้านสันดอนรอม จำนวนเงิน 4,000 บาท เมื่อ พ.ศ. 2462 ต่อมาเมื่อมีนักเรียนมากขึ้นจนโรงเรียนไม่มีสถานที่เพียงพอที่รองรับนักเรียนจำนวนมาก ๆ ได้ จึงต้องหาสถานที่ตั้งโรงเรียนแห่งใหม่ ท่านได้ให้การสนับสนุนเต็มที่ โดยการบริจาคที่ดินส่วนตัวจำนวน 9 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา ที่บ้านหนองเส้ง ให้สร้างเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดชายแห่งใหม่เมื่อ พ.ศ. 2483 และได้ชักชวนญาติพี่น้อง พ่อค้า และคหบดีในจังหวัดลำพูนให้ช่วยบริจาคทรัพย์สินสมทบการก่อสร้างโรงเรียนประจำจังหวัดแห่งใหม่ด้วย ซึ่งก็คือโรงเรียนจักรคำคณาทรในปัจจุบันนี้ ส่วนสถานที่โรงเรียนเดิมก็เปลี่ยนเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดสำหรับเด็กหญิง ชื่อ โรงเรียนสตรีลำพูน ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์

6. ด้านศาสนา

เจ้าจักรคำขจรศักดิ์เป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ท่านบรรพชาเป็น

คุ้มเจ้าหลวงลำพูน

สามเณรที่วัดพระธาตุหริภุญไชย 6 พรรษา เมื่อท่านเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูน ท่านได้ปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะที่ดี ให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวลำพูนทั้งหลาย ได้แก่

– ท่านและเจ้าหญิงแขกแก้ว อรรคชายา ได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพสร้างพระพุทธรูป 40 องค์ เมื่อ พ.ศ. 2457 ตรงกับปีขาล เดือน 8
– ท่านและเจ้าหญิงแขกแก้ว อรรคชายา ได้ร่วมกันสร้างกุฏิ 1 หลังให้แก่วัดพระธาตุหริภุญไชย (คณะหลวง) เมื่อ พ.ศ. 2459 เป็นเงิน 3,000 บาท
– อุปถัมภ์กุลบุตร ทั้งให้บรรพชาเป็นสามเณร 40 รูป และเป็นพระภิกษุ 18 รูป
– ทอดกฐินตามวัดต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูนรวม 20 ครั้ง รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 6,000 บาท
– เป็นเจ้าภาพถวายสลากประเพณีประจำปีที่วัดพระธาตุหริภุญไชยทุก ๆ ปี เสมอด้วยอายุ คิดเป็นเงินรวม 2,500 บาท
– เป็นประมุขฝ่ายฆราวาส รื้อทองจังโกหุ้มพระเจดีย์ที่ประดิษฐานพระธาตุหริภุญไชยและปฏิสังขรณ์ใหม่ โดยปิดทองหุ้มองค์พระธาตุ รวมเป็นเงิน 4,000 บาท เมื่อ พ.ศ. 2474
– สร้างวัดจักรคำภิมุข ที่ ต.ต้นธง อ.เมือง จ.ลำพูน มีวิหาร กุฏิ ศาลาบาตร กำแพง บ่อน้ำ และโรงเรียนสำหรับวัด คิดเป็นเงินรวม 15,000 บาท เมื่อ พ.ศ. 2474
– เป็นประมุขฝ่ายฆราวาสร่วมกับคณะสงฆ์ ในการขอพระราชทานถวายวัดพระธาตุหริภุญไชย ซึ่งเป็นวัดราษฎร เป็นพระอารามหลวงเมื่อปี พ.ศ. 2481
– จัดทำสังเค็ดและสังค์ ถวายวัดวาอารามที่มีการฉลองรวม 1,000 ชุด คิดเป็นเงินรวม 5,000 บาท

วัดจักรคำคภิมุข จังหวัดลำพูน

- เป็นองค์อุปถัมภ์ครูบาศรีวิชัยซึ่งขึ้นมาจากกรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2479 ให้จำพรรษาที่วัดจามเทวี ซึ่งเป็นปัจจัยให้วัดจามเทวีที่ร้างอยู่ขณะนั้น กลับเป็นวัดที่สวยงาม และรับเป็นองค์อุปถัมภ์ท่านครูบาศรีวิชัยจนถึงมรณภาพ
- ท่านเป็นสหายในงานบุญแห่งการฉลองวัดต่าง ๆ นำไทยทานไปร่วมการกุศลหลายสิบครั้ง เฉพาะที่เป็นเงิน 2,579.20 บาท
- สร้างกุฎิไม้สักถวายครูบาธรรมชัย 1 หลัง ที่วัดประตูป่า (ปัจจุบันทางวัดได้รื้อทิ้งไปแล้ว)
- ได้สร้างเจดีย์ 1 องค์ที่วัดต้นแก้ว และให้บรรจุพระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปเงิน และของมีค่าต่าง ๆ ที่ขุดพบในพื้นที่วัดไว้ในพระเจดีย์ดังกล่าว (ปัจจุบันทางวัดได้บูรณะองค์พระเจดีย์ใหม่)
- ท่านรักษาอุโบสถศีล ทุกวันธรรมสวนะในช่วงฤดูเข้าพรรษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468 (เมื่อชนมายุได้ 50 ปี) จนกระทั่งถึงแก่พิราลัย ในปี พ.ศ. 2486

7. ด้านการทหาร
- ท่านบริจาคเงินสร้างสโมสรเสือป่า 1 หลัง เป็นเงิน 3,000 บาท เมื่อ พ.ศ. 2462
- ท่านบริจาคเนื้อที่ส่วนตัว เนื้อที่ 3 งาน 23 ตารางวา และบริจาคเงินสร้างที่พัก 1 หลัง ในที่ดินแปลงดังกล่าวให้แก่กระทรวงกลาโหมสำหรับใช้เป็นที่พักสัสดีจังหวัด เมื่อ พ.ศ. 2463 รวมเป็นเงินค่าที่ดินและค่าปลูกสร้าง 3,200 บาท
- ท่านบริจาคที่ดินส่วนตัวที่บ้านสันพระคง เนื้อที่ 2 งาน 60 ตารางวา และบริจาคเงินสร้างเรือนแถว 1 หลังในที่ดินแปลงดังกล่าวให้แก่กระทรวงกลาโหม สำหรับให้เสมียนพนักงานในแผนกสัสดีจังหวัดพักอาศัย เมื่อ พ.ศ. 2472 คิดเป็นเงิน 500 บาท

- ท่านได้บริจาคเงินช่วยด้านการทหารอีกหลายรายการ ได้แก่
  * บริจาคเงินซื้อปืนกลหนัก 1 กระบอก มูลค่า 3,000 บาท
  * ให้ม้าเทศจำนวน 2 ตัว เป็นเงิน 540 บาท ใช้ในกิจการเรียกร้องดินแดนคืนแก่จังหวัดทหารบกเชียงใหม่ พร้อมบริจาคเงินสมทบทุนเรียกร้องดินแดนคืนอีก 300 บาท
  * บริจาคเงินบำรุงราชการทหาร ในงานคล้องช้าง 500 บาท
  * บริจาคเงินสำหรับป้องกันประเทศชาติ จำนวน 200 บาท
  * บริจาคเงินเลี้ยงครอบครัวทหาร 100 บาท
  * บริจาคเงินสงเคราะห์ประชากรยามสงคราม 50 บาท
  * บริจาคเงิน ซื้อนาฬิกาช่วยราชการให้แก่จังหวัดทหารบกเชียงใหม่

8. **ด้านอื่น ๆ**
   - ท่านได้ถวายการต้อนรับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในการเสด็จฯ เลียบหัวเมืองฝ่ายเหนือ โดยทั้งสองพระองค์ได้เสด็จประพาสเมืองเชียงใหม่และเมืองลำพูน เมื่อปี พ.ศ. 2469

ครอบครัว

เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ สมรสครั้งแรกกับ เจ้าหญิงขานแก้ว ธิดาองค์โตของเจ้าบุรีรัตน์ นครลำพูน (เจ้าน้อยพรหมเทพ) กับเจ้าสุนา (ญ) เมื่อมีชนมายุได้ 21 ปี มีโอรสและราชธิดาด้วยกัน 4 องค์ คือ

1. เจ้าหญิงลำเจียก
2. เจ้าหญิงวรรณรา

3. เจ้าชายพงศ์ธาดา

4. เจ้าชายรัฐธาทร

หลังจากเจ้าหญิงขานแก้วถึงแก่อนิจกรรมแล้ว เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ได้สมรสครั้งที่ 2 กับเจ้าหญิงแขกแก้ว ธิดาองค์เล็กของเจ้าบุรีรัตน์ นครลำพูน (เจ้าน้อยพรหมเทพ) กับเจ้าสุนา (ญ) มีโอรสและราชธิดาด้วยกัน 4 องค์ คือ

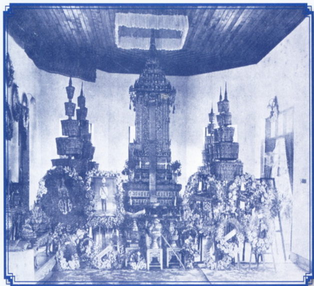
1. เจ้าชายวรทัศน์
2. เจ้าชายรัชเดช
3. เจ้าชาย................(ถึงแก่อนิจกรรมหลังจากคลอดได้เพียงไม่กี่วัน จึงยังไม่ทันตั้งชื่อ)
4. เจ้าหญิง...............(ถึงแก่อนิจกรรมหลังจากคลอดได้เพียงไม่กี่วัน จึงยังไม่ทันตั้งชื่อ)

เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ มีโอรสและราชธิดากำเนิดจากชายาและหม่อมอื่น ๆ อีก 3 องค์ คือ

1. เจ้าชายสุริยา กำเนิดจากหม่อมแว่นแก้ว
2. เจ้าหญิงประกายคำ กำเนิดจากหม่อมคำแยง
3. เจ้าชายพัฒนา กำเนิดจากเจ้าส่วนบุญ

ประชวรและพิราลัย

เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ได้เริ่มประชวรด้วยโรคเนื้องอกในกระเพาะปัสสาวะตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2486 เป็นต้นมา ท่านได้รับการดูแลรักษาจากคณะแพทย์โรงพยาบาลเสรีเริงฤทธิ์เป็นอย่างดี ต่อมาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2486 ท่านได้เสด็จไปรักษาองค์ที่โรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพฯ พระอาการมีแต่ทรงกับทรุด ท่านจึงกลับมารับการรักษาองค์ที่คุ้มหลวงลำพูน เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน

โกศศพเจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์

พ.ศ. 2486 ครั้นถึงวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2486 เวลา 22.00 น. ท่านก็ถึงแก่พิราลัย ด้วยพระอาการอันสงบ รวมสิริมายุได้ 69 ปี

พลตรี มหาอำมาตย์โท เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูน 32 ปี

พระราชทานน้ำอาบศพและโกศ

คณะผู้แทนราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ม.ร.ว.โป๊ะ ชาติเดชอุดม มาลากุล เลขาธิการพระราชวัง เป็นผู้แทนรัฐบาลและผู้เชิญน้ำสุคนธ์ของหลวงไปพระราชทานอาบศพพร้อมด้วยมาลาของหลวง และเครื่องประกอบเกียรติยศแห่งเจ้าผู้ครองนคร ดังนี้

1. ชั้นแว่นฟ้า สำหรับประดิษฐ์ฐานโกศศพ 2 ชั้น
2. ฉัตรเครื่องตั้งประดับศพ 1 สำหรับ
3. เสลี่ยงแว่นฟ้า สำหรับรับศพ
4. กลดขาวลายทอง สำหรับกั้นศพ และ
5. ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทาน รองมณฑป ประกอบศพ เป็นเกียรติยศพิเศษ

ริ้วขบวนอิสริยยศแห่ศพ

– พนักงานนำริ้ว	1
– คู่แห่ (ใช้ยุวชนแต่งเครื่องแบบ)	80
– กลองชนะแดง	20
– จ่าปี่	1
– จ่ากลอง	1

– แตรงอน	4
– แตรฝรั่ง	4
– สังคารี เชิญพัดยศ	1
– เสลี่ยงพระสงฆ์อ่านพระอภิธรรมนำสัปทนแดง	
– ฉัตรเครื่องหน้า 5 ชั้น	6
– บังแทรก	4
– คู่เคียง	16
– ราชรถน้อยรับศพ (นำไปจากกรุงเทพฯ)	
– กลดขาวลายทอง	
– บังสูรย์	
– ฉัตรเครื่องหลัง 5 ชั้น	4
– บังแทรก	2
– เชิญเครื่องยศตาม	

ที่มาของข้อมูล :

1. หนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี เจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 10 เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2486
2. หนังสือ "แขกแก้วอนุสรณ์" หนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าหญิงแขกแก้ว ณ ลำพูน วันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2514

พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร
บางปะอิน
วันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๖

ถึงเจ้าจักรคำขจรศักดิ์

ด้วยได้รับหนังสือขอนามสกุลสำหรับ
ตัวเจ้าเองแลพี่น้องลูกหลานอีก ๕ คน
ฉันได้พิเคราะห์ดูแล้ว เห็นว่า ตั้งแต่เจ้าสุริย
วงศ์คำฟั่นผู้เป็นต้นวงศ์นั้น เจ้าเองก็เป็นผู้สืบสาย
ผู้ครองนครลำพูน ซึ่งส่วนตระกูลนี้ได้รับราชการ
สืบมา ซึ่งจะให้นามสกุลร่วมกันได้ แต่ส่วน
เจ้านครเชียงใหม่และเจ้านครลำปางนั้น เป็นญาติใกล้
เคียงก็ต่างได้รับนามสกุลไปแล้ว สมควร
ที่จะมีนามสกุลแยกกันไปต่างหาก จึงขอให้
ใช้นามสกุล ให้แก่เจ้าทั้ง ๖ คนนี้ต่างหากแล้ว

ส่วนเจ้าที่ต้นนั้น ฉันเห็นว่าเป็นผู้ที่
หน้าที่เกี่ยวพันอยู่ที่ได้ครองเมืองใน
นครลำพูน สมควรที่จะมีนามนครนั้น
ติดอยู่ในนามสกุล เพื่อประกาศให้ปรากฏ
ว่าเป็นผู้สืบตระกูลเจ้าผู้ครองนครนั้นไป
เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงความดี
แต่ที่ได้เคยมีชื่อเสียงมา และรักษาชื่อสกุล
ไว้มิให้ตกต่ำต่อไปได้

ฉันจึงให้นามสกุลแก่เจ้าทั้งหลายว่า
"ณลำพูน" (เขียนเป็นตัวอักษรโรมันว่า
"na Lamphun"), ซึ่งฉันหวังว่าคงจะถือเป็น
มงคลนามอันประเสริฐ

ขอให้สกุลณลำพูนมีความเจริญรุ่งเรือง
และมั่นคงอยู่ในกรุงสยามนี้ชั่วกัลปาวสาน

วชิราวุธ ปร.

คำอธิบายเพิ่มเติม

เจ้าสุริยวงษ์	มีพระนามเดิมว่า เจ้าน้อยเมืองแก้ว ท่านเป็นบุตรของเจ้าพรมสารกับเจ้าเปาคำ (ญ) ท่านเป็นนัดดาของเจ้าไชยลังกาพิศาลโสภาคคุณ เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 6
เจ้าบุรีรัตน์	มีพระนามเดิมว่า เจ้าน้อยพรหมเทพ ท่านเป็นบุตรของเจ้าแก้วมนุษย์กับเจ้าคำป้อ (ญ) ท่านเป็นปนัดดาของเจ้าเศรษฐีคำฟั่น เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 1 และของพระเจ้าบุญมาเมือง เจ้าผู้ครองนครลำพูนไชย องค์ที่ 2
เจ้าราชวงษ์	มีพระนามเดิมว่า เจ้าหนานไชยเทพ หรือเจ้าหนานบุญเป็ง ท่านเป็นบุตรของเจ้าน้อยขัติยะวงศ์ เจ้าหลวงเมืองตาก กับเจ้าญิงคำเที่ยง ท่านได้รับพระราชทานนามสกุลว่า "ธนัญชยานนท์" เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2456
เจ้าราชภาติกวงษ์	มีพระนามเดิมว่า เจ้าน้อยดวงทิพย์ ท่านเป็นหลานและเหลนของเจ้าหลวงเมืองเชียงตุง ท่านได้รับพระราชทานนามสกุลว่า "ตุงคนาคร" เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2456

เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 10 และเจ้าหญิงแขกแก้ว ณ ลำพูน อรรคชายา

รายนามโอรส ธิดา และนัดดา ของเจ้าจักรคำขจรศักดิ์

(แยกตามรายนามชายาและหม่อม)

เจ้าหญิงขานแก้ว

1. เจ้าหญิงลำเจียก สูติเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2442 สมรสกับ หม่อมเจ้าเกียรติประวัติ เกษสันต์ พระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรารักษ์ และเป็นพระนัดดาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ท่านมีธิดา 1 องค์ คือ

* ม.ร.ว. หญิง พาณีพิจิตร ชุณหะมาน

เจ้าหญิงลำเจียกถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2503 รวมสิริอายุได้ 61 ปี

2. เจ้าหญิงวรรณรา สูติเมื่อวันที่ 16 สิงหาคมพ.ศ. 2447 สมรสครั้งแรกกับ พ.ท. พระเพชรคีรี (เจ้าบุญไทย ณ ลำปาง) บุตรของ พ.ต.อ. เจ้าราชวงศ์ นครลำปาง (เจ้าน้อยอ้น ณ ลำปาง) ไม่มีบุตร ธิดาด้วยกัน ต่อมาได้แยกทางกัน เจ้าหญิงวรรณราสมรสครั้งที่ 2 กับขุนเฉลิมโยธากร (ชื่อเดิมว่า ประทีป) ไม่มีบุตรธิดาด้วยกัน

เจ้าหญิงวรรณราถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2519 รวมสิริอายุได้ 72 ปี

3. เจ้าพงศ์ธาดา สูติเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2449 สมรสกับ หม่อมเจ้าหญิงจิตต์จง จักรพันธุ์ พระธิดาในพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุพงศ์จักรพรรดิ์ และเป็นพระนัดดาในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์ ท่านมีบุตรและธิดารวม 5 คน คือ

* พลอากาศโท เจ้าวัฒนัน ณ ลำพูน
* เจ้าวันทนีย์ ผูกพันธ์ (ญ)

* เจ้ากีรณา บุญพิทักษ์ (ญ)
* เจ้าสารินี กลิ่นนาค (ญ)
* พันเอก เจ้าวีรพงศ์ ณ ลำพูน

เจ้าพงศ์ธาดาถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 รวมสิริอายุได้ 89 ปี

4. เจ้ารัฐธาทร สูติเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2450 ท่านสมรสกับนางสาวจันทร์แสง ติ๊ะลือ มีธิดา 1 คน คือ

* เจ้ารัตนา ณ ลำพูน (ญ)

ต่อมาท่านสมรสกับนางสาวสายใจ ณ บางช้าง มีบุตรธิดารวม 2 คน คือ

* เจ้าสุธาทร ณ ลำพูน
* เจ้าสุภัทรา อังกะสิทธิ์ (ญ)

เจ้ารัฐธาทรถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2497 รวมสิริอายุได้ 47 ปี

หม่อมคำแยง

1. เจ้าหญิงประกายคำ สูติเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2451 สมรสกับ หม่อมเจ้าทองแถมแก้ว ทองใหญ่ พระโอรสในพลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม และเป็นพระนัดดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ท่านมีบุตรและธิดารวม 3 คน คือ

* ม.ร.ว.หญิง ประกายทอง ศิริสุข
* น.พ. ม.ร.ว. แก้วแถมทอง ทองใหญ่
* ม.ร.ว.หญิง ผ่องสุวรรณ บิลเมส

เจ้าหญิงประกายคำถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2551 รวมสิริอายุได้ 100 ปี

หม่อมแว่นแก้ว

1. เจ้าสุริยา ประสูติเมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2452 สมรสกับ น.ส. บัวเกี๋ยง นันตาน้อย ธิดาของจองนันตา มีบุตรด้วยกัน 1 คน คือ

* เจ้าวัชรีวัลลพ ณ ลำพูน

เจ้าสุริยา สมรสกับ หม่อมคำป้อ มีบุตร ธิดาอีก 4 คน คือ

* เจ้าพิสมัยมาลี ณ ลำพูน (ญ) โสด
* เจ้านพมณีศรี ณ ลำพูน (ญ)
* เจ้าสุธี ณ ลำพูน
* เจ้าสุมาลี วงศ์ปราชญ์ (ญ)

เจ้าสุริยาถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2511 รวมสิริอายุได้ 59 ปี

เจ้าหญิงแขกแก้ว

1. เจ้าวรทัศน์ สูติวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2454 สมรสกับ น.ส. เทวี วัฒนะทัสสี ธิดาของพันตรีหลวงศาสตราธิกรณฤทธิ์ (เจริญ วัฒนะทัสสี) มีบุตรและธิดารวม 2 คน คือ

* เจ้าวรเทวี ชลวณิช
* เจ้าวีระทัศน์ ณ ลำพูน

เจ้าวรทัศน์ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2508 รวมสิริอายุได้ 54 ปี

2. เจ้ารัชเดช สูติเมื่อ พ.ศ. 2456 และได้ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อ พ.ศ. 2460

3. เจ้า.......... สูติเมื่อ พ.ศ. 2458 และได้ถึงแก่อนิจกรรม หลังจากคลอดได้ประมาณ 2 - 3 วัน จึงไม่ทันได้ตั้งชื่อ

4. เจ้าหญิง... สูติเมื่อ พ.ศ. 2459 และได้ถึงแก่อนิจกรรมหลังจากคลอดได้ประมาณ 2 - 3 วัน จึงยังไม่ทันได้ตั้งชื่อ

เจ้าส่วนบุญ

1. เจ้าพัฒนา สูติเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 สมรสกับเจ้าพงศ์แก้ว ณ เชียงใหม่ (ญ) ธิดาของเจ้าราชบุตร นครเชียงใหม่ (เจ้าวงศ์ตวัน ณ เชียงใหม่) มีบุตรและธิดารวม 4 คน คือ

* คุณเจ้าดารารัตน์ ณ ลำพูน
* เจ้าพัฒนพงศ์ ณ ลำพูน
* เจ้าวงศ์จักร ณ ลำพูน
* เจ้าศักดิ์ชจร ณ ลำพูน

เจ้าพัฒนาถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2512 รวมสิริอายุได้ 55 ปี

จี้ห้อยคอลงยา พระนามย่อฝังเพชร เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ สั่งทำและประทานให้เจ้าพิสมัยมาลี ณ ลำพูน

ชุดถ้วยจาน ชาม และชุดกาแฟที่มีพระนามย่อบนภาชนะทุกชิ้นนี้ เจ้าจักรคำขจรศักดิ์สั่งซื้อจากฝรั่งเศส สำหรับใช้รับรองแขกบ้านแขกเมืองภายในคุ้มหลวง

ปัจจุบันมีจำนวนผู้ที่ใช้นามสกุลของเจ้าหลวงลำพูนเป็นจำนวนมาก ดังนี้

- นามสกุล ณ ลำพูน จำนวน 1,621 คน
- นามสกุล ธนัญชยานนท์ จำนวน 61 คน
- นามสกุล เชื้อเจ็ดตน จำนวน 668 คน
- นามสกุล ลังการ์พินธุ์ จำนวน 111 คน
- นามสกุล ณ เชียงใหม่ จำนวน 2,158 คน
  (รวมทั้งผู้ที่สืบเชื้อสายจากเจ้าหลวงเชียงใหม่องค์อื่น ๆ ด้วย)
- นามสกุล ณ ลำปาง จำนวน 2,336 คน
  (รวมทั้งผู้ที่สืบเชื้อสายจากเจ้าหลวงลำปางองค์อื่น ๆ ด้วย)

ความประทับใจในความทรงจำ

เจ้าหญิงลำเจียก ณ ลำพูน

ผ้าซิ่นไหมทอยกดอก

* * * * * * * * * * *

ในช่วงที่ผู้เขียนเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษานั้น เจ้าหญิงแขกแก้วท่านพาผู้เขียนไปเยี่ยมญาติพี่น้องเสมอ ๆ ท่านต้องการให้ผู้เขียนรู้จักญาติพี่น้องให้มาก ๆ ในบรรดาคุ้มเจ้าในเมืองลำพูนในช่วงเวลานั้น ผู้เขียนชื่นชอบคุ้มของเจ้าหญิงลำเจียกมากที่สุด บริเวณคุ้มของท่านกว้างขวางมาก ตัวอาคารที่พักเป็นตึก 2 ชั้น ทรงยุโรป สวยงามมาก ภายในบริเวณคุ้มมีโรงงานทอผ้าซิ่นไหมยกดอก มีสตรีหลากหลายวัยจำนวนมาก ทอผ้าซิ่นไหมยกดอกด้วย "กี่ทอผ้า" แบบพื้นเมือง แลดูคึกคักและมีชีวิตชีวาดี ผู้เขียนเคยถามท่านว่า สตรีเหล่านั้นมาจากที่ไหนบ้าง? ท่านบอกว่า ก็มาจากหลายหมู่บ้านด้วยกัน บางคนก็มาจากบ้านท่าขามบ้าง บ้านเวียงยองบ้าง บ้านประตูลี้ก็มี บ้านวังไฮ บ้านธิ ก็มี ปน ๆ กันไป ใครสนใจอยากเรียนรู้การทอผ้าซิ่นไหมยกดอกก็มาหัดได้ เรียนรู้ได้ ท่านบอกว่า บางคนพอทอผ้าซิ่นไหมยกดอกได้แล้ว ทอเก่งแล้ว เขาก็รับเส้นไหมไปทอที่บ้าน เมื่อทอเสร็จก็เอาผ้ามาส่งที่คุ้มและรับเงินค่าแรงไป เมื่อเขาอยู่บ้านเขาก็สามารถดูแลลูก ๆ และทำงานบ้านไปด้วย ก็มีแบบนี้หลายคน แต่บางคนก็อยู่ที่โรงงานนี้มาตลอด เรียนรู้ทุกขั้นตอนจนชำนาญ ซึ่งนอกจากให้ทอผ้าแล้วก็ยังให้ช่วยสอน ช่วยแนะนำคนที่มาใหม่เป็นครั้งคราวด้วย

ทุกครั้งที่เจ้าหญิงแขกแก้วและผู้เขียนไปเยี่ยมท่านที่คุ้มนั้น ก็ได้พบท่านที่โรงงานทอผ้า ท่านควบคุมดูแลการทำงานของช่างทอผ้า หลายครั้งที่ผู้เขียนเห็นท่านอยู่ที่ "กี่ทอผ้า" กำลังให้คำแนะนำบ้าง สอนช่างทอผ้าขึ้นลายบ้าง บางครั้งก็เห็นท่านนั่งตรวจความเรียบร้อยของผ้าซิ่นไหมทอยกดอกที่วางเรียงซ้อนกัน ผ้าซิ่นไหมทอยกดอกแต่ละผืนล้วนแต่สวยงาม ทั้งสีสันและลวดลาย ผู้เขียนชอบไปยืนดูช่างทอผ้า ที่กำลังทอผ้าที่ "กี่" ในขณะที่ผู้ใหญ่พูดคุยกัน

ผู้เขียนได้รับคำบอกเล่าจากเจ้าหญิงแขกแก้ว ญาติพี่น้อง และผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งหลายว่า เจ้าหญิงลำเจียกเป็นผู้มีพรสวรรค์ในการทอผ้าซิ่นไหมยกดอก เป็นเลิศที่สุดในลำพูน เชียงใหม่ ลำปาง ท่านคิดสร้างสรรค์ ออกแบบลวดลาย กำหนดสีสันในการทอผ้าซิ่นไหมยกดอกแต่ละผืนออกมาเรื่อย ๆ ล้วนแต่ประณีตและสวยงาม จนเป็นที่กล่าวขวัญและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในช่วงเวลานั้นว่า "ผ้าซิ่นไหมทอยกดอกที่สวยงามและคุณภาพดีที่สุดในล้านนา ต้องมาจากโรงงานทอผ้าของเจ้าหญิงลำเจียกเท่านั้น"

เจ้าหญิงลำเจียกได้ฝึกสอนสตรีชาวลำพูนเป็นจำนวนมาก จากแทบทุกหมู่บ้าน ให้ทอผ้าซิ่นไหมยกดอก จนสามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ สตรีชาวลำพูนเหล่านี้ก็คือผู้สืบทอดและผู้เผยแพร่วัฒนธรรมและวิชาความรู้ของการทอผ้าซิ่นไหมยกดอกลำพูนต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันว่า ความสามารถในการทอผ้าซิ่นไหมยกดอกของเจ้าหญิงลำเจียกนั้นเป็นเลิศ และหาคนเทียบเคียงได้ยาก และยังคงเป็นที่กล่าวขวัญมาจนถึงทุกวันนี้

มัคคุเทศก์กิตติมศักดิ์

* * * * * * * * * * *

ในบรรดาราชธิดาทั้ง 3 องค์ของเจ้าจักรคำขจรศักดิ์นั้น เจ้าหญิงวรรณรามีบุคลิกเป็นสาวสมัยใหม่ที่สุดในยุคสมัยนั้น ท่านกระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว พูดจาฉะฉาน และพูดคุยกับผู้คนทั่วไปได้อย่างไม่เคอะเขิน ในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อนของปี พ.ศ. 2507 จำไม่ได้ว่าเป็นวันที่เท่าใด ผู้เขียนได้ไปไหว้พระ ทำบุญ ที่วัดมหาวันจังหวัดลำพูน ขณะที่ผู้เขียนนั่งใส่รองเท้าที่ขั้นบันไดด้านหน้าของวิหาร (หลังเก่า) อยู่นั้น ก็ได้ยินเสียงสตรีผู้หนึ่งพูดบรรยายประวัติของวัดมหาวันเป็นภาษาอังกฤษ สำเนียงอเมริกัน ผู้เขียนรู้สึกประหลาดใจมาก เพราะชาวลำพูนที่พูดภาษาอังกฤษได้ในช่วงเวลานั้นแม้มีอยู่หลายคนก็จริง แต่ส่วนใหญ่พูดภาษาอังกฤษสำเนียงไทยแทบทั้งสิ้น ผู้เขียนพยายามนึกว่านอกจากเจ้าลุงเจ้าพ่อ และเจ้าอาที่พูดภาษาอังกฤษสำเนียงฝรั่งแล้ว ยังมีใครในลำพูนอีกที่พูดภาษาอังกฤษสำเนียงฝรั่งเช่นนี้ ผู้เขียนเดาว่า ผู้ที่บรรยายนี้คงเป็นไกด์จากกรุงเทพฯ หรือเป็นอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ด้วยความอยากเห็นตัวมัคคุเทศก์หรือไกด์ ผู้เขียนจึงยืนรีรออยู่ในบริเวณหน้าวิหาร สักครู่ต่อมาจึงเห็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 20 คน มีทั้งชาย หญิงหลายวัย หน้าตาเป็นคนเอเชียทั้งหมด อาจเป็นจีน เกาหลี หรือญี่ปุ่นก็ได้ทั้งนั้น แล้วผู้เขียนก็ได้เห็นมัคคุเทศก์สตรีที่บรรยายเป็นภาษาอังกฤษคนนั้น เดินมาส่งกลุ่มนักท่องเที่ยวขึ้นรถบัสเล็กที่จอดอยู่ด้านหน้าวัด กล่าวร่ำลากัน อวยพรให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ เธอคือ เจ้าหญิงวรรณรา ราชธิดาองค์ที่ 2 ของเจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์กับเจ้าหญิงขานแก้ว

เจ้าหญิงวรรณรา ณ ลำพูน

เจ้าหญิงวรรณราเดินกลับมาที่วิหารเพื่อขึ้นไปไหว้พระ เธอเหลือบมาเห็นผู้เขียนจึงเล่าว่า เธอตั้งใจมาทำบุญที่วัด ก็มาได้ยินไกด์พูดอธิบายผิด ๆ ถูก ๆ น่ารำคาญ นักท่องเที่ยวถามก็ตอบไม่ได้ เธอจึงรับอาสาพาชมวัด พร้อมทั้งเล่าประวัติของวัดและตอบคำถามนักท่องเที่ยวในเรื่องที่เกี่ยวกับวัดและจังหวัดลำพูนไปพร้อม ๆ กัน เธอบอกว่า นักท่องเที่ยวควรได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ถ้าพวกเขาประทับใจ พวกเขาก็จะไปเผยแพร่ข้อมูลจังหวัดลำพูนให้เอง ก็จะมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น เป็นการดีกับคนในพื้นที่ และก็เป็นผลดีกับจังหวัดของเราอีกด้วย

ผู้เขียนในขณะนั้นยังเป็นนิสิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รู้สึกทึ่งในความรู้ภาษาอังกฤษของท่านและความกล้าแสดงออก ตลอดจนวิสัยทัศน์ของท่านเป็นอย่างมาก

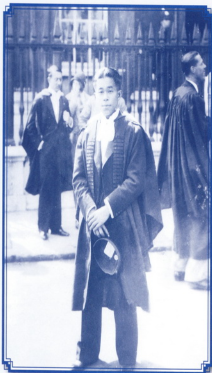
ความภาคภูมิใจของวงศ์ตระกูล

* * * * * * * * * * *

ในสมัยที่ผู้เขียนยังเป็นนักเรียน นักศึกษาอยู่นั้น เป็นที่ทราบและพูดกันทั่วไปว่า คนที่เรียนหนังสือเก่งมาก ๆ ในโรงเรียนหรือในมหาวิทยาลัย มักไม่ค่อยเล่นกีฬาหรือทำกิจกรรมในสถาบันการศึกษา ส่วนคนที่เล่นกีฬาเก่งจนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป หรือคนที่เป็นนักกิจกรรมดังในสถาบันการศึกษา มักจะมีผลการเรียนระดับกลาง ๆ ลงมา แต่ข้อความดังกล่าวนำมาใช้กับเจ้าพงศ์ธาดาไม่ได้ เพราะท่านมีประวัติการศึกษาที่โดดเด่นมาตั้งแต่เยาว์วัย ท่านได้รับรางวัล "หมั่นเรียน" จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ในขณะที่ศึกษาเล่าเรียนชั้นมัธยมที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง จังหวัดเชียงใหม่ และเมื่อท่านไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ ท่านก็มีผลการศึกษาที่ยอดเยี่ยม ท่านสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาตรีนิติศาสตร์บัณฑิต เกียรตินิยม และได้รับปริญญาเนติบัณฑิตอังกฤษ จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ในขณะเดียวกัน ท่านก็เป็นนักกีฬาของมหาวิทยาลัยด้วย ท่านเล่นกีฬาหลายประเภท เช่น เทนนิส คริกเก็ต เบสบอล และรักบี้ ได้รับถ้วยรางวัลและหมวกสามารถมากมาย ซึ่งท่านได้นำถ้วยรางวัลและหมวกสามารถกลับเมืองไทยด้วย

ความโดดเด่นทางการศึกษาและทางด้านกีฬาที่เคียงคู่กันมาของเจ้าพงศ์ธาดา เป็นความภาคภูมิใจของเจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์ และเป็นความประทับใจที่อยู่ในความทรงจำของผู้เขียนตลอดมา

เจ้าพงศ์ธาดาไม่เพียงแต่โดดเด่นในวัยศึกษาเท่านั้น ชีวิตการทำงานราชการของท่านก็เจริญก้าวหน้ามาด้วยดี ชีวิตครอบครัวก็อบอุ่น ในบั้นปลายชีวิตของท่าน ท่านได้รับเกียรติบัตรเป็น "พ่อตัวอย่าง" ในปี พ.ศ. 2549 ชีวิตของท่านไม่เพียงแต่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พวกเราที่เป็นลูกหลานเท่านั้น ท่านก็ยังเป็นความภาคภูมิใจของวงศ์ตระกูล "ณ ลำพูน" อีกด้วย

เจ้าพงศ์ธาดา ณ ลำพูน

เทพบุตรผู้สง่างาม

* * * * * * * * * * *

เมื่อเจ้ารัฐธาทรถึงแก่อนิจกรรมในปี พ.ศ. 2497 นั้น ผู้เขียนมีอายุได้เพียง 11 ปี ผู้เขียนจึงไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับตัวท่านมากนัก ผู้เขียนจำได้แต่เพียงว่า ท่านมาหาเจ้าพ่อที่คุ้มบ่อย ๆ ท่านมาดูการฝึกไก่ชนมาคุย มาแลกเปลี่ยนข้อมูล เรื่องไก่ชนกัน แต่ถึงกระนั้นผู้เขียนก็มีภาพของท่านในความทรงจำ ภาพที่เกิดขึ้นจากคำบอกเล่าของเจ้าตุ่นแก้ว ณ ลำพูน ซึ่งเป็นญาติผู้น้องของเจ้าหญิงแขกแก้ว

เจ้าตุ่นแก้วเล่าว่า ในช่วงปีแรกที่เจ้ารัฐธาทรกลับจากอังกฤษมาอยู่ที่คุ้มหลวงนั้น ท่านจำปี พ.ศ. ไม่ได้ จำได้แต่เพียงว่าก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ท่านบอกว่า ถนนหนทางในลำพูนยังไม่สู้ดีนัก ถนนแคบ สองข้างทางมีบ้านเรือนไม่มากนัก ปลูกกันห่าง ๆ แต่ละบ้านปลูกไม้ดอก ไม้ผล ไว้ใช้กินกันทำบุญกัน ถนนก็ร่มรื่นด้วยต้นไม้ใหญ่ สมัยก่อนนั้นผู้คนในลำพูนไปไหนมาไหนด้วยการเดินด้วยเท้า ถ้าไปไกล ๆ ก็ไปกันด้วยเกวียน ถ้าไปกรุงเทพฯ ก็ไปทางน้ำ ชวนกันล่องเรือกันเป็นหลายลำ จะได้ช่วยเหลือกันในระหว่างทางได้ บรรยากาศในลำพูนเมื่อก่อนนั้นเงียบสงบ ผู้คนยิ้มแย้ม รู้จักกันหมด หากมีงานบุญหรืองานปอย หรือมีงานศพเหล่านี้ ก็จะรู้ถึงกันในเวลารวดเร็ว ไม่เกิน 1 - 2 วันก็รู้กันทั้งเมืองแล้ว เจ้ารัฐธาทรท่านมาที่คุ้มบ้านเหนือบ่อย ๆ มาหาเจ้าวรทัศน์ เพราะชอบไก่ชนเหมือนกัน เสร็จแล้วท่านก็แวะเยี่ยมเจ้าสุริยนน้องชายของเจ้าตุ่นแก้ว ซึ่งอยู่บ้านอีกหลังหนึ่งใกล้ ๆ กับคุ้มบ้านเหนือ

เจ้าตุ่นแก้วเล่าว่า ในช่วงแรก ๆ ที่เจ้ารัฐธาทรกลับมาจากต่างประเทศนั้น เจ้ารัฐธาทรออกจากคุ้มหลวงมาคุ้มบ้านเหนือ ด้วยการขี่ม้า พอมาถึงก็ผูกม้าไว้ที่เสาด้านหน้าของเรือน แล้วจึงขึ้นเรือนไป

จากการแต่งกายและการขี่ม้าของท่าน เป็นเรื่องแปลกใหม่สำหรับชาวลำพูนในสมัยนั้น ผู้คนจึงฮือฮากันมาก ประกอบกับท่านยังโสด บุคลิกดี ท่าทางขี่ม้าที่สง่างาม จึงมีสาว ๆ แอบมองดูตลอดเส้นทางที่ขี่ม้าไป

ดังนั้น เมื่อผู้เขียนนึกถึงเจ้ารัฐธาทรครั้งใด ผู้เขียนจะเห็นภาพชายหนุ่มบุคลิกดี สวมหมวกปีกกว้าง ขี่ม้าด้วยท่าทางสง่างามทุกครั้งไป

เจ้ารัฐธาทร ณ ลำพูน

เจ้าสุริยา ณ ลำพูน

เจ้าชายติดดิน

* * * * * * * * * * *

เจ้าสุริยาเป็นเจ้าลุงที่ใจดี มีเมตตา ท่านมาหาเจ้าพ่อที่คุ้มหลายครั้ง เพราะท่านสนใจเรื่องไก่ชนเหมือนเจ้าพ่อ ทั้งสองคนคุยกันแต่เรื่องไก่ชนครั้งละนาน ๆ เจ้าพ่อเล่าว่าเจ้าลุงเป็นคนดี เรียนสำเร็จสูงถึงระดับปริญญา เป็นเนติบัณฑิต เคยทำงานมีตำแหน่งสูง เป็นถึงอัยการพิเศษ ต่อมาได้ลาออกกลับมาอยู่บ้านที่ลำพูน ทำไร่ ทำสวน ใช้ชีวิตเรียบง่ายและมีความสุข ผู้เขียนจำได้ว่าท่านใช้ชีวิตเรียบง่ายและสมถะมาก กล่าวคือ ท่านไปธุระที่ไหนภายในตัวเมืองลำพูน ท่านใช้จักรยาน และไม่ว่าผู้เขียนจะพบท่านที่ใด เวลาใดก็ตาม เช่น พบในตลาดสดตอนเช้าตรู่ พบที่ร้านค้าห้องแถวในตัวเมืองลำพูนในตอนกลางวันแม้กระทั่งพบขณะที่กำลังเดินอยู่ริมถนนในตัวเมืองในตอนเย็น หรือแม้แต่พบที่บ้านของผู้เขียนเองท่านแต่งตัวเรียบง่าย สบาย ๆ ด้วยกางเกงขายาวสีเข้ม ๆ เสื้อเชิ้ตแขนยาวสีหม่น ๆ เทา ๆ บางทีก็เป็นเสื้อเชิ้ตแขนยาวลายสก๊อตสีซีดๆ ๆ สวมหมวกกลางเก่ากลางใหม่ สวมใส่รองเท้าผ้าใบ ทุกครั้งที่พบกันผู้เขียนเห็นแต่ใบหน้าที่ยิ้มแย้ม เต็มไปด้วยความอ่อนโยนและมีเมตตาเสมอ และท่านฝากความคิดถึงมาให้คุณแม่ของผู้เขียนทุกครั้ง ผู้เขียนรู้สึกประทับใจในความเรียบง่ายของท่านมาก ผู้เขียนคิดว่าท่านเป็นคนที่ติดดินที่สุดในบรรดาลูก ๆ ของเจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์

เมื่อผู้เขียนเรียนอยู่ชั้นปีที่ 3 ของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น วิชาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หมวดตั๋วเงิน เป็นวิชาบังคับที่นิสิตปีที่ 3 ของแผนกบัญชีและแผนกพาณิชยศาสตร์ (หรือแผนกบริหารธุรกิจในปัจจุบัน) ต้องเรียนทุกคน ท่านศาสตราจารย์ประภาส อวยชัย เป็นผู้สอนวิชานี้ เมื่อสอบกลางปีที่พวกเราเรียกกันว่า สอบ Mid Year เสร็จแล้ว ก็มี

การแจกกระดาษที่ทำสอบคืนนิสิต ท่านอาจารย์เรียกชื่อที่เขียนบนกระดาษสอบ นิสิตยกมือขึ้น ท่านอาจารย์ก็เดินถือกระดาษสอบมาให้นิสิตที่โต๊ะเรียนพร้อมทั้งบอกว่าให้อ่านที่ท่านเขียน Comment บนกระดาษสอบด้วย หากใครมีข้อสงสัยหรือไม่เข้าใจ หรือไม่เห็นด้วยกับข้อความของท่าน หรือกับคะแนนที่ได้รับ ให้ถามท่านได้เมื่อหมดชั่วโมงเรียนแล้ว เมื่อเรียนจบชั่วโมงนั้น ท่านถามผู้เขียนว่า เป็นลูกหรือเป็นหลานของเจ้าสุริยา ณ ลำพูน ท่านบอกผู้เขียนว่า เจ้าสุริยาและท่านเป็นเพื่อนกัน เจ้าสุริยาเป็นคนเก่ง นิสัยดี ทำงานดีมาก น่าเสียดายที่ลาออกจากราชการเร็วไป มิฉะนั้นป่านนี้ก็มีตำแหน่งงานสูงมากแล้ว ท่านอาจารย์ประภาศเป็นท่านอาจารย์ที่ผู้เขียนชื่นชมมาก เคารพนับถือมาก ท่านเป็นคนเก่งและเป็นคนดีมาก ดังนั้นการที่ได้ยินท่านพูดถึงเจ้าลุงเช่นนี้ จึงทำให้ผู้เขียนรู้สึกปลื้มใจ มีความชื่นชมในตัวเจ้าลุงสุริยา เจ้าชายติดดินของผู้เขียนมากยิ่งขึ้น

เจ้าหญิงล้านนาองค์สุดท้าย

* * * * * * * * * *

เจ้าหญิงประกายคำ เป็นราชธิดาของเจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์กับหม่อมคำแยง สูติเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2451 เมื่อครั้งเยาว์วัยท่านได้รับการอบรม เลี้ยงดู เป็นอย่างดีตามแบบฉบับของกุลสตรีเจ้าหญิงล้านนา ท่านพำนักอยู่ในคุ้มหลวงลำพูนกับเจ้าบิดา เจ้าพี่ เจ้าน้องของท่าน จนกระทั่งท่านอายุได้ 18 ปี เจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์จึงให้ท่านเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ โดยได้ถวายตัวเป็นข้าหลวงของพระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ พระอัครชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เพื่อศึกษา เรียนรู้ถึงศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของราชสำนักฝ่ายใน และเพื่อศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับงานดอกไม้สด งานมาลัย งานดอกไม้แห้ง งานแกะสลักผักผลไม้ ตลอดจนงานบ้านการเรือนของกุลสตรีชาววังหลวง และเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์เพื่อให้มีความรู้ภาษาอังกฤษ

เจ้าหญิงประกายคำ สมรสกับ ร.ท. หม่อมเจ้าทองแถมแก้ว ทองใหญ่ พระโอรสในพลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม และเป็นนัดดาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ท่านมีบุตรและธิดารวม 3 คน คือ

1. ม.ร.ว.หญิง ประกายทอง สมรสกับ นายชลอ ศิริสุข อดีตรองอธิบดีศุลกากร ไม่มีบุตร ธิดาด้วยกัน

2. นายแพทย์ ม.ร.ว. แก้วแถมทอง สมรสกับ น.ส. ศิริรัฐ สังขพิชัย มีบุตรและธิดารวม 3 คน คือ

เจ้าหญิงประกายคำ ทองใหญ่ ณ อยุธยา

– ดร. ม.ล. ชาย ศุภกนก ทองใหญ่

– พ.ญ. ม.ล. กัญญาทอง ทองใหญ่

– ม.ล.หญิง พิมพ์สุวรรณ ทองใหญ่

3. ม.ร.ว.หญิง ผ่องสุวรรณ สมรสกับ Dr. Jacob M. Bilmes มีธิดา 1 คน คือ

– นางสาวลีลา บิลเมส

คุณแม่ของผู้เขียนเล่าให้ฟังว่า หลังจากคลอดผู้เขียนที่โรงพยาบาลศิริราชแล้ว เจ้าพ่อได้พาคุณแม่และผู้เขียนมาพักอาศัยอยู่กับเจ้าป้าและท่านลุงเป็นระยะเวลาประมาณ 2 - 3 สัปดาห์ เพราะไม่สามารถกลับบ้านที่ลำพูนได้ เนื่องจากเส้นทางรถไฟถูกระเบิดขาดจากกันที่จังหวัดนครสวรรค์ จนกระทั่งเมื่อเส้นทางรถไฟได้รับการซ่อมแซมเรียบร้อยและเปิดให้ใช้งานได้อีกครั้ง เจ้าพ่อจึงได้พาคุณแม่และผู้เขียนกลับบ้านที่ลำพูน เมื่อผู้เขียนโตขึ้นพอรู้เรื่องแล้ว เจ้าพ่อไปกรุงเทพฯ ครั้งใดก็พาผู้เขียนมาเยี่ยมเจ้าป้าและท่านลุงเสมอ ซึ่งผู้เขียนชอบมาก เพราะรู้ว่าจะได้รับประทาน "หวานเย็น" ของหวานของโปรดของผู้เขียนทุกครั้ง ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานกี่ปีก็ตาม เจ้าป้าในความทรงจำของผู้เขียนก็คือสตรีร่างบาง ๆ ที่มีใบหน้ายิ้มแย้ม กิริยามารยาทเรียบร้อย วาจาไพเราะ มีความจำที่เป็นเลิศ และ "หวานเย็น" แสนอร่อยที่ไม่สามารถหาซื้อรับประทานได้ในปัจจุบันนี้

เจ้าหญิงประกายคำมีอายุยืนยาวที่สุดในบรรดาลูก ๆ ทั้งหมดของเจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์ กล่าวคือ ท่านอายุครบ 100 ปีบริบูรณ์ ในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2551 ท่านถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันอังคารที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ด้วยโรคชรา รวมสิริอายุได้ 100 ปี 2 เดือน 17 วัน

คำสอนของพ่อ

* * * * * * * * * *

ผู้เขียนถูกส่งมาเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ เป็นนักเรียนประจำตั้งแต่ชั้น ป. 1 จนถึงชั้น ม. 8 เมื่อโรงเรียนปิดเทอมต้น เทอมกลาง และเทอมปลายของแต่ละปี ผู้เขียนจึงได้กลับบ้านที่ลำพูน ในสมัยก่อนนั้นยังไม่มีโทรศัพท์บ้าน ผู้คนติดต่อกันด้วยการเขียนจดหมายถึงกัน ถ้ามีเรื่องที่ต้องส่งข่าวด่วนก็ใช้การส่งโทรเลขถึงกัน ซึ่งต้องไปส่งโทรเลขที่สำนักงานไปรษณีย์โทรเลขในตัวจังหวัด ถ้าเรามีบ้านพักอาศัยในกรุงเทพฯ ก็ต้องไปส่งโทรเลขที่ตึกกรมไปรษณีย์ - โทรเลขที่ถนนเจริญกรุง ดังนั้น เจ้าพ่อและผู้เขียนจึงติดต่อกันโดยใช้จดหมายตลอดเรื่อยมาจนกระทั่งท่านถึงแก่อสัญกรรม

จดหมายของเจ้าพ่อไม่ยาวนัก ท่านเขียนขึ้นต้นจดหมายด้วยประโยคที่อ่อนหวานมากว่า "ลูกที่รักยิ่งทั้งสองของพ่อ" และเขียนลงท้ายจดหมายว่า "รักและคิดถึงลูกทั้งสองเสมอ" ข้อความในจดหมายของเจ้าพ่อก็ไม่มีอะไรมาก บางฉบับก็เล่าถึงเรื่องราวภายในบ้าน บางฉบับก็เล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดในลำพูนเชียงใหม่ บางฉบับก็เล่าถึงพืชผลที่เก็บเกี่ยวได้ในปีนั้น ๆ บางฉบับก็เล่าถึงดินฟ้าอากาศที่ลำพูน บางฉบับก็เล่าเรื่องการทำบุญของท่านและของเจ้าหญิงแขกแก้ว บางฉบับก็ถามถึง ทุกข์ - สุข และความเป็นอยู่ของลูก บางฉบับก็ถามถึงการศึกษาเล่าเรียน บางฉบับก็ตักเตือน แนะนำ สั่งสอนในเรื่องต่าง ๆ บางฉบับก็ให้ความคิดเห็น แง่คิด ในเรื่องต่าง ๆ บางฉบับก็เตือนลูก ๆ เรื่องการรักษาสุขภาพ พูดได้ว่า ผู้เขียนและเจ้าพ่อสื่อสารกันทางจดหมายและพูดคุยกันได้ทุกเรื่อง

ในช่วงที่ผู้เขียนอยู่ในวัยรุ่นนั้น ท่านเป็นห่วงลูก ๆ มาก เห็นได้จากจดหมายของท่านเกือบทุกฉบับมีข้อความตักเตือน สั่งสอน และแสดงความห่วงใยในเรื่องนั้น เรื่องโน้น บางครั้งท่านได้

เขียนบอกมาแล้วก็เขียนมาบอกอีกแม้ไม่ใช่ข้อความเดิม แต่ใจความก็คล้ายคลึงกัน หรือมีความหมายในทำนองเดียวกัน ในคำสั่งสอนตักเตือนหลาย ๆ เรื่องของท่านนั้น มีอยู่เรื่องหนึ่งที่ผู้เขียนนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและเตือนตัวเองทุกครั้งที่มีปัญหาในชีวิต ท่านเขียนว่า "ลูกต้องรู้จักตัวเอง ต้องรู้ว่าเราเป็นใคร วงศ์ตระกูลของเราเป็นมาอย่างไร ไม่ว่าลูกจะทำอะไรก็ตามให้คิดพิจารณาให้ดี อย่าให้เสียชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลได้" และ "ลูกต้องรู้จักตัวเอง ต้องรู้ว่าตัวเองต้องการอะไร ไม่ว่าลูกจะทำอะไรก็ตาม ลูกต้องทำให้ดีที่สุดเต็มความสามารถของลูก เมื่อเวลาผ่านไป เมื่อใดก็ตามที่ลูกมองย้อนกลับมาดูเรื่องนั้นอีก ลูกก็พูดได้เต็มปากทุกครั้งว่า ลูกได้ทำดีที่สุดแล้ว และลูกไม่มีอะไรเสียใจ"

ทุกครั้งที่ผู้เขียนอ่านจดหมายของเจ้าพ่อ ผู้เขียนรู้สึกได้ถึงสิ่งที่แทรกอยู่ในจดหมายของท่าน นั่นก็คือ ความรัก ความห่วงใย และความภาคภูมิใจของพ่อคนหนึ่งที่มีต่อลูกของตน

เจ้าวรทัศน์ ณ ลำพูน

ดอกไม้สีม่วง

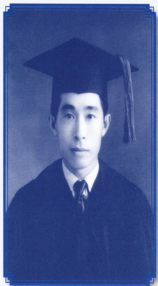
* * * * * * * * * * *

เจ้าพัฒนา เป็นชายร่างผอมสูง ผู้เขียนเพิ่งไปหาสู่ท่านเมื่อผู้เขียนเป็นนิสิตปีที่ 2 แล้ว ก่อนหน้านั้นถึงเคยพบปะและพูดคุยกับท่านหลายครั้งหลายหนก็ตาม แต่ก็ไม่เคยไปเยี่ยมท่านที่คุ้มเลย "เจ้าอาพัฒน์" เป็นคนคุยสนุก ท่านชอบเล่าเรื่องราวในอดีตช่วงก่อนไปเรียนต่อต่างประเทศ ท่านบอกถึงเหตุผลที่ท่านเลือกเรียนวิชาป่าไม้ ซึ่งต่างจากเจ้าพี่ทุกองค์ที่เลือกเรียนกฎหมาย และเหตุผลที่ท่านถูกส่งไปเรียนที่ฟิลิปปินส์แทนที่ไปเรียนที่อังกฤษ หลายครั้งที่ท่านหยิบรูปภาพเก่ามาให้ดู พร้อมทั้งเล่าที่มาที่ไปของแต่ละรูป หลายภาพมีเรื่องราวที่สนุกสนาน ที่ฟังซ้ำได้หลายครั้งก็ยังรู้สึกสนุกได้ทุกครั้ง

น้องชายของผู้เขียนเคยเล่าให้ฟังว่า "เจ้าอาพัฒน์" ได้ปรับปรุงสายพันธุ์มะม่วงชนิดหนึ่งเป็นเวลานานหลายปี จนได้มะม่วงทานสุก รสดี เนื้อแยะ เนื้อแน่น รสชาติอร่อยมาก และพัฒนาสายพันธุ์ต่อมาจนกระทั่งสามารถขยายพันธุ์ต่อไปได้โดยไม่เพี้ยน แต่ท่านเป็นนักวิชาการ ไม่ใช่พ่อค้า ดังนั้นจึงถูกผู้อื่นนำมะม่วงของท่านไปตั้งชื่อและจำหน่ายในเชิงธุรกิจ น้องชายบอกว่าปัจจุบันยังมีมะม่วงสายพันธุ์นี้ขายในท้องตลาด แต่ที่ผู้เขียนประทับใจในตัวท่านมิใช่เรื่องมะม่วง แต่เป็น "ดอกไม้สีม่วง" สีโปรดของผู้เขียน

เรื่องมีอยู่ว่า ในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อนของ พ.ศ. 2508 วันหนึ่งผู้เขียนไปที่คุ้มของเจ้าพัฒนา ผู้เขียนเห็นดอกไม้ช่อยาวสีม่วง ปักเต็มแจกันวางบนหลังตู้เย็น ลักษณะของช่อดอกไม้เป็นก้านยาว มีดอกไม้สีม่วงแห้ง ๆ ดอกเล็ก ๆ ตลอดก้านสีแห้ง ๆ นั้น ทันทีที่เห็นดอกไม้ช่อยาวสีม่วงนี้ ผู้เขียนรู้สึกชอบมาก ครั้งแรกคิดว่าเป็นดอกไม้ประดิษฐ์ ผู้เขียนทราบดีว่าการทำดอกไม้ประดิษฐ์ใช้ทั้งฝีมือและ

เวลา ผู้เขียนเดินเข้าไปดูใกล้ ๆ ตั้งใจว่าจะขอดอกไม้ประดิษฐ์สีม่วงนี้สัก 1 ช่อไปเป็นตัวอย่างเพื่อทำเองที่บ้าน ปรากฏว่าดอกไม้สีม่วงนั้นมิใช่ดอกไม้ประดิษฐ์ เจ้าพัฒนาบอกว่าท่านปลูกเองอยู่ที่สวนหนองเปิดของท่าน ปักแจกันมาหลายอาทิตย์แล้ว ยังไม่ร่วงเลยสักดอก ท่านเห็นผู้เขียนชื่นชมดอกไม้ของท่านมาก สองวันต่อมาท่านจึงนำดอกไม้สีม่วงมาให้ผู้เขียน 1 กำเล็ก ๆ ผู้เขียนนำไปปักแจกันได้ 1 แจกันพอดี ดอกไม้สีม่วงนั้นอยู่ได้ถึง 1 เดือนเต็ม ๆ ดอกไม้เล็ก ๆ จึงทะยอยร่วงจากก้านช่อ ผู้เขียนลืมถามชื่อดอกไม้สีม่วงดังกล่าวจากท่าน 2-3 ปีต่อมาเจ้าพัฒนาได้ถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว และหลังจากนั้นผู้เขียนก็ไม่เคยเห็นช่อดอกไม้สีม่วงลักษณะแบบนั้นอีกเลย

เจ้าพัฒนา ณ ลำพูน

วรเทวี (ณ ลำพูน) ชลวณิช

ประวัติส่วนตัว:

- เป็นธิดาของเจ้าวรทัศน์ ณ ลำพูน กับคุณเทวี วัฒนะทัสสี

การศึกษา:

- จบปริญญาตรี บัญชี จากคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จบปริญญาโท บริหารธุรกิจ (MBA) จาก Oregon State University ประเทศสหรัฐอเมริกา

ครอบครัว:

- สมรสกับคุณวีระวัฒน์ ชลวณิช มีบุตรและธิดารวม 3 คน

การทำงาน:

- ปัจจุบันเป็นแม่บ้าน

